

Utsatthet og bekymring for lovbrudd – sammenhenger med ungdommers helse (Trygg og ung-studien)

Else-Marie Augusti, Johanne Thoen Hansen, Per Moum Hellevik,
Marianne Bergerud-Wichstrøm, Lia Ferschmann og Magne Krogstad Asphjell

Utsatthet og bekymring for lovbrudd – sammenhenger med ungdommers helse (Trygg og ung-studien)

Else-Marie Augusti, Johanne Thoen Hansen, Per Moum Hellevik,
Marianne Bergerud-Wichstrøm, Lia Ferschmann og
Magne Krogstad Asphjell

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) ble stiftet i 2003. Selskapet er en del av Norwegian Research Centre AS (NORCE).

Senterets oppgaver er forskning, utviklingsarbeid, undervisning, formidling og veiledning innen temaene

- vold og overgrep i nære relasjoner
- tvungen migrasjon og flyktninghelse
- katastrofer, terror og stressmestring

NKVTS har en egen seksjon for implementering og behandlingsforskning som arbeider på tvers av temaområdene våre. Senteret har også en nasjonal beredskapsfunksjon på området katastrofer og stressmestring.

Virksomheten ved senteret finansieres av flere departementer og direktorater, Norges forskningsråd, EU, frivillige organisasjoner og andre.

Vår visjon: «Et bedre liv for berørte av vold og traumer».

ISBN 978-82-8122-196-3 (Trykk)

ISBN 978-82-8122-194-9 (PDF)

ISSN 0809-9103

Forsidebildet: Shutterstock

Henvendelse vedrørende publikasjonen rettes til Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Kontaktinformasjon på www.nkvts.no

Grafisk produksjon: Aksell AS – aksell.no

Innhold

Forord	9

Sammendrag	11

Summary	16

Bakgrunn	21
Hva er lovbrudd og hvordan måles det i denne studien?	22
Utsatthet for lovbrudd i ungdomstiden	24
Risikofaktorer for utsatthet for krenkelser og lovbrudd	27
Helse, livskvalitet og utsatthet for lovbrudd i ungdomstiden	28
Rapportens oppbygging	29

Metode	31
Utvalg og skoleuttrekk	31
Svarprosent	32
Spørreskjemaet	34
Den praktiske gjennomføringen	36
Forskningsetikk – selvstendig samtykke, ivaretagelse av deltakerne og trygg og konfidensiell gjennomføring	37

Bakgrunn og oppvekstbetingelser	41
Omsorgssvikt og vold i hjemmet i oppveksten	46
Oppsummering bakgrunn og oppvekstforhold	55

Bekymringer for lovbrudd det siste året	57
Uro for hatprat og hatkriminalitet	61

Utsatthet for krenkelser og potensielle lovbrudd siste år	62

Trakassering og hatrelatert trakassering	63

Identitets- og vinningslovbrudd	68

Fysiske krenkelser og vold utenfor hjemmet	72

Seksuelle overgrep og krenkelser	77
Seksuelle overgrep begått av voksne	77
Seksuelle overgrep og krenkelser begått av jevnaldrende	81
Digitale seksuelle krenkelser	85
Hjelpsøking og anmeldelser	89
Særlig utsatte grupper og sammenhenger med risikofaktorer	95
Ungdom med fysiske og kognitive funksjonsnedsettelse	95
Ungdommer med ikke-binær kjønnsidentitet	98
Ungdommer i familier med dårlig råd	100
Ungdommer som forteller om egen norm- og regelbrytende atferd	102
Ungdommer som ruser seg på alkohol	104
Sammenhenger mellom risikofaktorer og utsatthet hjemme og utenfor hjemmet	106
Oppsummering særlig utsatte grupper og risiko for utsatthet	112
Utsatthet for flere typer krenkelser og potensielle lovbrudd (polyviktisering)	113
Lovbrudd og helse	117
Oppsummering av hovedfunn	120
Om utvalget og deres bakgrunn og oppvekst	120
Utsatthet for krenkelser og potensielle lovbrudd siste år	120
Ikke-seksuell trakassering og hatrelatert trakassering	121
Vold og omsorgssvikt i oppveksten som risikofaktor	121
Kjønnsforskjeller i utsatthet	122
Aldersforskjeller i utsatthet – fra fysisk vold til seksuelle krenkelser og overgrep	123
Utsatthet på kjente arenaer	123
Særlig utsatte grupper	123
Å fortelle og anmelde	124
Helse og sammenhenger med utsatthet	124
Begrensninger ved studien	125
Konklusjon	129
Referanser	130
Appendiks	138

Tabelloversikt

Tabell 1. Sammensetning av utvalget i studien	31
Tabell 2. Beskrivelse av ungdommenes familiesituasjon	42
Tabell 3. Opplevelser med streng disiplin i hjemmet for alle i utvalget, jenter og gutter	43
Tabell 4. Ungdommenes opplevelse av hva de får velge selv	44
Tabell 5. Personer ungdommene opplever de kan henvende seg til om de har et problem og trenger å snakke med noen	45
Tabell 6. Andel som har opplevd omsorgssvikt i hjemmet i oppveksten	47
Tabell 7. Andel ungdommer som har opplevd psykisk vold i hjemmet i løpet av livet	50
Tabell 8. Fysisk vold i hjemmet i oppveksten	51
Tabell 9. Utøver av fysisk vold i hjemmet i ungdommens oppvekst	53
Tabell 10. Vitne til vold i hjemmet i oppveksten	54
Tabell 11. Ungdommenes grad av bekymring for å utsettes for noe kriminelt og andelen jenter og gutter som er veldig eller ganske ofte bekymret	58
Tabell 12. Ungdommenes opplevde trygghet i eget nabolag på kveldstid	59
Tabell 13. Unngåelsesatferd knyttet til bekymringer for å utsettes for noe kriminelt	60
Tabell 14. Bekymringer for hatprat eller hatkriminalitet	61
Tabell 15. Ungdommenes opplevelser av ikke-seksuell trakassering siste år (i 2024)	64
Tabell 16. Utøvere av ikke-seksuell trakassering blant dem som har hatt opplevelsen minst en gang	65
Tabell 17. Hvor den ikke-seksuelle trakasseringen har funnet sted	66
Tabell 18. Ungdommenes opplevelser av hatrelatert, ikke-seksuell trakassering	67
Tabell 19. Ungdommenes utsatthet for ulike former for identitets- og vinningslovbrudd i 2024	69
Tabell 20. Antatt verdi på det som ble tapt til vinningslovbrudd	70
Tabell 21. Utsatthet for mindre alvorlig og alvorlig fysisk vold utenfor hjemmet i 2024	73
Tabell 22. Utøver av fysisk vold utenfor hjemmet for dem med minst en slik opplevelse i 2024	75
Tabell 23. Oversikt over hvor fysiske krenkelser og vold har foregått det siste året	76
Tabell 24. Seksuelle overgrep begått av en voksen i 2024	78
Tabell 25. Utøver av seksuelle overgrep begått av en voksen i 2024 blant dem som oppga minst en opplevelse med dette	80
Tabell 26. Stedet overgrepet skjedde	80
Tabell 27. Utsatthet for seksuelle krenkelser og overgrep (ufrivillig seksualisert kontakt) fra jevnaldrende i 2024	82

Tabell 28. Utøver av seksuelle krenkelser og overgrep begått av jevnaldrende blant dem som forteller om minst en slik erfaring i 2024	84
Tabell 29. Stedet der den seksuelle krenkelsen eller overgrep har skjedd	84
Tabell 30. Digitale seksuelle krenkelser i 2024	86
Tabell 31. Utøver av digitale seksuelle krenkelser og overgrep blant dem som rapporterer minst en erfaring med slike krenkelser i 2024	87
Tabell 32. Andelen av utsatte ungdom som har fortalt og ikke fortalt om de ulike erfaringene med vold, seksuelle overgrep og trakassering	90
Tabell 33. Grunner til å ikke fortelle andre om utsatthet for ulike former for vold og seksuelle krenkelser og overgrep	91
Tabell 34. Hvem utsatte ungdom har fortalt om volds- og overgrepserfaringene sine til	92
Tabell 35. Oversikt over hvor stor andel utsatte som har anmeldt forholdet til politiet	93
Tabell 36. Sammenhenger mellom risiko- og beskyttende faktorer og utsatthet for vold og omsorgssvikt i hjemmet	109
Tabell 37. Sammenhenger mellom beskyttende- og risikofaktorer og utsatthet for krenkelser og potensielle lovbrudd siste år (2024)	111
Tabell 38. Den samlede utsattheten for henholdsvis krenkelser og potensielle lovbrudd i utvalget	115
Tabell 39. Overlapp mellom ulike former for lovbrudd kategorisert som hjemme, utenfor hjemmet og seksuelle overgrep	116
Tabell A. Omsorgssvikt i oppveksten for jenter og gutter	138
Tabell A.2. Psykisk vold i hjemmet i oppveksten for gutter og jenter	138
Tabell A.3. Fysisk vold i hjemmet i oppveksten for jenter og gutter	138
Tabell A.4. Vitne til vold i hjemmet i oppveksten for gutter og jenter	139
Tabell A.5. Bekymringer for å utsettes for kriminelle handlinger for gutter og jenter i 2024 (hvor ofte har du bekymret deg for dette i 2024...)	139
Tabell A.6. Ikke-seksuell trakassering for gutter og jenter i 2024	139
Tabell A.7. Identitets- og vinningskriminalitet begått mot jenter og gutter i 2024	140
Tabell A.8. Utsatthet for fysisk vold utenfor hjemmet blant gutter og jenter i 2024	140
Tabell A.9. Utsatthet for seksuelle overgrep begått av en voksen blant gutter og jenter i 2024	140
Tabell A.10. Utsatthet for seksuelle krenkelser og overgrep begått av jevnaldrende blant gutter og jenter i 2024	141
Tabell A.11. Utsatthet for seksuelle krenkelser og overgrep på nettet blant gutter og jenter i 2024	141
Tabell A.12. Overlapp mellom ulike former for utsatthet og egen norm og regelbrytende atferd.	142

Figuroversikt

Figur 1. Flytdiagram over frafallet i Trygg og ung-studien.	34
Figur 2. Utsatthet for omsorgssvikt i oppveksten etter kjønn og alder	48
Figur 3. Kjønn- og aldersforskjeller i utsatthet for psykisk vold (gjentatte psykiske krenkelser) fra omsorgspersoner i oppveksten	50
Figur 4. Kjønn- og aldersforskjeller i utsatthet for mindre alvorlig og alvorlig fysisk vold henholdsvis en eller flere ganger i oppveksthjemmet	52
Figur 5. Kjønn- og aldersforskjeller i vitneerfaringer til fysisk vold rettet mot en omsorgsperson i oppveksten	55
Figur 6. Opplevd trygghet i eget nabolag på kveldstid som funksjon av kjønn og alder	59
Figur 7. Opplevelser av ikke-seksuell trakassering for henholdsvis jenter og gutter og fordelt på alder	64
Figur 8. Utsatthet for identitets- og vinningslovbrudd i 2024 for jenter, gutter og de ulike aldersgruppene	69
Figur 9. Utsatthet for mindre alvorlig og alvorlig fysisk vold utenfor hjemmet som funksjon av kjønn og alder	74
Figur 10. Andelen jenter og gutter, og andelen i ulike aldersgruppen utsatt for seksuelle overgrep av en voksen i 2024	78
Figur 11. Kjønn- og aldersforskjeller i utsatthet for seksuelle overgrep og krenkelser (ufrivillig seksualisert kontakt) henholdsvis uten og med fysisk kontakt fra jevnaldrende i 2024	82
Figur 12. Kjønn- og aldersforskjeller i utsatthet for digitale seksuelle krenkelser og overgrep i 2024	86
Figur 13. Ungdom med og uten fysisk funksjonsnedsettelse og utsatthet for krenkelser, vold og kriminalitet i og utenfor hjemmet	97
Figur 14. Ungdom med og uten kognitiv funksjonsnedsettelse og utsatthet for krenkelser, vold og kriminalitet i og utenfor hjemmet	98
Figur 15. Jenter, gutter og ikke-binære ungdommers utsatthet for krenkelser, vold og kriminalitet i og utenfor hjemmet	100
Figur 16. Ungdommer med opplevd lavinntekt i familien sin utsatthet for krenkelser, vold og kriminalitet i og utenfor hjemmet	102
Figur 17. Ungdommer som har begått minst ett regelbrudd og dem som ikke har begått regelbrudd i 2024 sin utsatthet for krenkelser, vold og kriminalitet i og utenfor hjemmet	104
Figur 18. Ungdom som har drukket seg fulle sin utsatthet for krenkelser, vold og kriminalitet i og utenfor hjemmet	106
Figur 19. Gjennomsnittlig rapporterte symptomer på angst og depresjon (HSCL) og somatiske plager (CSSI) som funksjon av antall typer potensielle lovbrudd ungdommen er utsatt for.	118
Figur 20. Gjennomsnittlig rapportert livskvalitet som funksjon av antall typer potensielle lovbrudd ungdommen er utsatt for.	119

Forord

Barn og unges følelse av trygghet og deres opplevelser av vold, overgrep og kriminalitet er av stor betydning for muligheten til å forme et ivaretakende samfunn i dag, og i fremtiden. Trygg og ung-studien er en omfattende undersøkelse av ungdommers erfaringer med utsatthet for, og bekymringer knyttet til, potensielt kriminelle handlinger. Studien er et samarbeid mellom Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) og Oslo Economics, og bygger videre på erfaringene og metodene fra den tidligere UEVO-studien (2019), som kartla ungdoms erfaringer med vold i hjemmet og seksuelle overgrep i oppveksten.

Justis- og beredskapsdepartementet tok initiativ til Trygg og ung-studien på grunn av behovet for mer kunnskap om yngre ungdommers utsatthet for lovbrudd og bekymringer for kriminalitet. Departementet ønsket særlig å få innsikt i omfanget av ulike typer lovbrudd mot ungdom og deres bekymring for å bli utsatt, samt sammenhenger mellom slik utsatthet og ungdommers helse. Prosjektet har vært todelt. Gertrud Sofie Hafstad ledet første del som sikret forskningsetisk godkjenning av prosjektet. Else-Marie Augusti ledet andre del som innebar gjennomføring av studien og utarbeidelse av rapport. Målet med studien er å gjøre myndighetene bedre i stand til å utvikle målrettede tiltak for å forebygge og bekjempe krenkelser og potensielle lovbrudd rettet mot yngre ungdom, samt å ivareta ungdom som har blitt utsatt for kriminalitet.

I studien har vi undersøkt ungdoms utsatthet for ulike former for vold – både fysisk, psykisk og digital – samt seksuelle overgrep, trakassering, inkludert hatmotivert trakassering, tyveri, ran og svindel. Vi har også kartlagt hvordan slike erfaringer henger sammen med ungdommens psykiske og somatiske helse, livskvalitet og daglige livsvalg. Et viktig mål har vært å gi ungdommene selv en stemme, både i gjennomføring og utforming av studien. Et ungdoms-panel bestående av 8 8. klassinger fra Humanistskolen i Oslo har bidratt med verdifulle innspill gjennom hele forskningsprosessen.

Å innhente pålitelig kunnskap om sensitive og komplekse temaer som dette krever omfattende etiske vurderinger. I tråd med forskrift til Helseforsknings-

loven § 17 kunne deltakerne i alderen 12–16 år samtykke til å delta uten foreldresamtykke, noe som muliggjør deltakelse for ungdom som kanskje ikke ville hatt mulighet til å delta dersom foreldre måtte samtykke. Vi har vært særlig opptatt av å sikre aldersadekvat informasjon om studien, informert samtykke, og lavterskeltilgang på hjelp og støtte for ungdom som deltok, slik at de kunne føle seg trygge og ivaretatt når de deltok i undersøkelsen. Som del av undersøkelsens beredskap samarbeidet vi også med Røde Kors sin hjelpetelefon Kors på halsen og leder Nelly Kongshaug. Dette samarbeidet er vi veldig takknemlige for.

Studien har også blitt drøftet med en referansegruppe bestående av fagpersoner som fra ulike faglige ståsted kjenner godt til tematikken for undersøkelsen. Disse er forskerne Lars Roar Frøyland, Mette Løvgren (begge Velferdsforskningsinstituttet NOVA), professor Sveinung Sandberg, forsker og postdoktor Anja Emilie Kruse (begge Institutt for kriminologi og retts sosiologi, UiO og NKVTS) og forebyggende SLT-koordinator i Fredrikstad kommune, Erik Lindbæk Kruse. Lars Roar Frøyland har i tillegg bidratt med fagfelleevaluering av rapporten. Vi har også hatt uvurderlig hjelp av Høvik skole i Lier kommune som har lagt til rette for at vi kunne pilotere undersøkelsen i en 8. klasse hos dem. Dette ga god innsikt i tekniske utfordringer ved studien som vi kunne rette opp, og nyttige tilbakemeldinger på tilrettelegging for gjennomføring i klasserommet. Armanda Saradaku og Jens Giæver har vært forskningsassistenter i studien og gjorde en betydelig innsats for å rekruttere skoler til å delta i studien. Uten dem hadde vi ikke nådd så mange skoler.

Kommuner, skoler og skolehelsetjenester i en rekke kommuner har velvillig tilrettelagt for at studien skulle gjennomføres. Vi vil takke alle ansatte i kommunene vi har samarbeidet med, skolene, lærerne, helsesykepleierne og ikke minst ungdommene som har deltatt og delt sine erfaringer. Vi takker også Justis- og beredskapsdepartementet som har finansiert studien, og som gjennom dette har bidratt til ny og nødvendig kunnskap om ungdoms opplevde trygghet og utsatthet for potensielle lovbrudd i Norge og sammenhenger med helse.

Oslo, 15. september 2025

Else-Marie Augusti, forsker og prosjektleder

Sammendrag

Bakgrunn

Trygg og ung-studien er en landsomfattende undersøkelse gjennomført av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), i samarbeid med Oslo Economics. Undersøkelsen er rettet mot ungdom i alderen 12–16 år og har som hovedformål å kartlegge ungdoms erfaringer med hatrelatert trakassering, seksuelle overgrep, vold og andre former for potensielle lovbrudd, deres bekymringer for å utsettes for lovbrudd, og i tillegg å undersøke hvordan slike erfaringer henger sammen med helse, livskvalitet og trygghetsfølelse. Studien bygger på Nasjonal trygghetsundersøkelse (Løvgren et al., 2022) – som innhenter tilliggende data fra eldre ungdommer og voksne – og på studiedesign og erfaringer fra UEVO-studien (Hafstad og Augusti, 2019).

Metode

Undersøkelsen er et tverrsnittsstudie med et populasjonsutvalg trukket basert på geografi, skolestørrelse og skolenes gjennomsnittlige skåre på nasjonale leseprøver. Det endelige utvalget består av 6721 ungdomsskoleelever, rekruttert gjennom skoler over hele landet. Elevene besvarte et digitalt spørreskjema i skoletiden. Skjemaet omfattet bakgrunnsinformasjon (kjønn, alder, bosted, sosioøkonomiske forhold), erfaringer med vold – i og utenfor hjemmet (fysisk, psykisk og seksuell), bekymringer for lovbrudd, ulike former for trakassering (seksuell og ikke-seksuell), samt vinningskriminalitet (ran, tyveri, svindel og identitetstyveri). I tillegg ble helse, livskvalitet og erfaringer med å søke hjelp kartlagt. De fleste spørsmålene gjaldt opplevelser de siste 12 månedene, men noen spørsmål (omsorgssvikt, og fysisk og psykisk vold i hjemmet) omhandlet opplevelser i løpet av hele oppveksten.

Etiske hensyn var sentrale i utformingen av studien. Ungdommene ga selvstendig samtykke til deltakelse i studien, uten at vi innhentet foreldresamtykke, i tråd med Helseforskningslovens §17. I gjennomføringen ble det også lagt til rette for at ungdom som hadde behov for oppfølging før, under eller etter deltakelse skulle ha lett tilgang på hjelp. I tillegg ble det før undersøkelsen gjennomført et webinar hvor skolene som deltok hadde mulighet til

å motta utfyllende informasjon om studien og gjennomføringen. Det ble også oversendt informasjonsskriv, med tilsvarende informasjon som på webinar, til alle deltagende skoler.

Spørsmålene i undersøkelsen var formulert med hensyn til at ungdom ikke nødvendigvis har samme kunnskap som voksne om hva som regnes som lovbrudd eller ikke. Samtidig finnes det mange former for utsatthet som befinner seg i en gråsoner mellom det straffbare og det ikke-straffbare. For å fange opp disse erfaringene valgte vi å kartlegge utsatthet bredere enn det lovverket alene tilsier. Vi inkluderte derfor også hendelser som ikke nødvendigvis er straffbare, men som kan oppleves som krenkende eller ubehagelige for ungdom. Slike hendelser omtales ikke som lovbrudd i rapporten.

Resultater

Resultatene viser at en betydelig andel ungdom rapporterer utsatthet for vold og omsorgssvikt i hjemmet, hatrelatert trakassering, identitets- og vinningskriminalitet, alvorlig fysisk vold, og seksuelle krenkelser og overgrep.

Utsatthet for omsorgssvikt og vold i hjemmet i oppveksten

Flere rapporterer om omsorgssvikt, henholdsvis 9 % av jentene og 8 % av guttene. Totalt 19 % av jentene og 9 % av guttene rapporterer om psykisk vold i hjemmet, mens 2 % av jentene og 1 % av guttene rapporterer om alvorlig fysisk vold i hjemmet.

Bekymring for kriminalitet

Blant respondentene var det bekymring for digitale krenkelser som var mest utbredt, 14 % rapporterte dette. En andel på 10 % føler seg ganske eller veldig utrygge i sitt eget nabolag på kvelden. En større andel jenter (15 %) sa de følte seg utrygge ute i eget nabolag på kveldstid sammenliknet med guttene (5 %). 45 % av ungdommene rapporterte at de planlegger når og hvor de skal gå for å unngå kriminalitet.

Trakassering siste år

Ungdom utsettes også for hendelser som ikke nødvendigvis kan anses som lovbrudd. Ikke-seksuell trakassering er en av de hyppigst rapporterte erfaringene, med henholdsvis 71 % av jentene og 53 % av guttene som rapporterte dette. Ungdommene forteller om alt fra gjentatte kommentarer,

erting og krenkende behandling til mer alvorlige hendelser som fysisk voldelige krenkelser. Jevnaldrende – både kjente og ukjente – oppgis som de vanligste utøverne, mens en mindre andel rapporterer å bli utsatt av en voksen. Omtrent 20 % av utvalget, sier at disse erfaringene med trakassering er knyttet til hatrelaterte utsagn om ungdommens etnisitet, religion, kjønnsidentitet, seksuelle orientering eller funksjonsnedsettelse.

Identitets- og vinningskriminalitet siste år

En relativt stor andel ungdom (25 % av jentene og 18 % av guttene) rapporterer å ha blitt utsatt for vinningslovbrudd som tyveri, svindel, identitetstyveri eller ran. Jentene er særlig utsatt for tyveri, noe som i denne undersøkelsen også kan innebefatte tap av små og ubetydelige gjenstander. Flertallet av disse hendelsene omhandlet tapte verdier på under 500 kroner, men en vesentlig andel rapporterte å ha tapt verdier for 1000 kroner eller mer.

Vold og krenkelser utenfor hjemmet siste år

Flere ungdommer rapporterte også opplevelser med fysisk vold utenfor hjemmet. Totalt rapporterte 27 % av jentene og 36 % av guttene at de hadde blitt utsatt for mindre alvorlig fysisk vold, som lugging og klyping, mens 18 % av jentene og 25 % av guttene rapporterte om alvorlig fysisk vold, som å bli sparket, slått med knyttneve eller en hard gjenstand, eller blitt banket opp.

Seksuelle krenkelser og overgrep er også utbredt, særlig blant jenter. Tjuetre prosent av jentene og 8 % av guttene oppgir at de har vært utsatt for digitale seksuelle krenkelser og overgrep det siste året. Dette innebærer alt fra å motta uønskede naken- og seksualiserte bilder til å få seksualiserte videoer og bilder av seg selv spredt til uvedkommende. Dette er også den formen for seksuelle krenkelser og overgrep som hyppigst forekommer i dette utvalget. Til sammenlikning rapporterer 15 % av jentene å ha blitt utsatt for seksuelle krenkelser og overgrep fra jevnaldrende det siste året, mens blant guttene er det 8 % som rapporterer det samme. Fysiske seksuelle krenkelser og overgrep fra en voksen er det 2 % av jentene og 1 % av guttene som rapporterer å ha opplevd. Mer alvorlige former for seksuelle krenkelser, særlig dem som innebærer fysisk kontakt og der hvor utøver oppgis å være en voksen, anses som lovbrudd.

Særlig utsatte grupper

Noen grupper fremstår som særlig utsatt. Ungdom med funksjonsnedsettelse rapporterer høyere forekomst av vold og krenkelser enn dem som ikke har noen funksjonsnedsettelse. Ungdom som identifiserer seg som verken gutt eller jente oppgir også nesten gjennomgående høyere nivåer av utsatthet sammenliknet med dem som oppgir gutt eller jente som kjønnsidentitet. Det samme gjelder ungdom fra familier med lav inntekt. Justert for andre risikofaktorer er det å ha opplevd omsorgssvikt og vold i hjemmet særlig forbundet med utsatthet utenfor hjemmet.

Utsatthet rapporteres i liten grad til hjelpeapparatet

Et gjennomgående funn er at ungdom i liten grad deler sine erfaringer med andre. Mange forteller verken til foreldre, venner eller profesjonelle, og svært få hendelser anmeldes til politiet. Dette innebærer at en stor del av ungdoms utsatthet aldri blir synlig for rettssystemet eller hjelpeapparatet. Samtidig må det understrekes at ungdom ikke alltid vet hvor grensen går mellom «vanlige» erfaringer og lovbrudd. Dette gjelder særlig situasjoner som slåssing eller erting, som i mange tilfeller kan anses som del av ungdomslivet, men som i noen tilfeller omhandler alvorlig vold og grove krenkelser. Det samme kan sies om visse seksuelle krenkelser i jevnaldrende relasjoner og i den digitale sfæren. Det er også av betydning at vi spør om en del opplevelser som ungdommene har opplevd det siste året (2024). Annen forskning har vist at det kan ta lang tid fra man utsettes for vold eller overgrep til man velger å fortelle, og dermed kan en del av ungdommene ikke ha vært klare til å fortelle om erfaringer relativt nært i tid.

Helse og livskvalitet

I alt forteller ungdommene som deltok i studien at de opplever lite helseplager. Samtidig er det en tydelig sammenheng mellom utsatthet for krenkelser, potensielle lovbrudd og ungdommenes rapporterte helse og livskvalitet. De som forteller om utsatthet for krenkelser og potensielle lovbrudd har flere symptomer på angst og depresjon, somatiske plager og redusert selvrapportert livskvalitet. Dette understøtter et bredt forskningsfelt som viser at en rekke belastende erfaringer i barne- og ungdomsårene er forbundet med både umiddelbare og fremtidige fysisk og psykiske helseplager.

Konklusjon

Trygg og Ung-studien gir omfattende kunnskap om ungdoms erfaringer med vold, trakassering, overgrep og andre potensielle lovbrudd i Norge. Den viser at:

- Utsatthet er relativt utbredt i dette utvalget av ungdommer og omhandler mange ulike typer opplevelser.
- Ungdommene rapporterer mest utsatthet for fysisk vold, vinningslovbrudd, og seksuelle overgrep og krenkelser på internett det siste året.
- Jentene rapporterer mer utsatthet enn guttene, selv om guttene forteller om mer utsatthet for alvorlig fysisk vold det siste året.
- Ungdom med funksjonsnedsettelse, dem som ikke identifiserer seg som gutt eller jente, ungdommene som oppgir at familien har dårlig råd, og ungdom med ulike former for risikoatferd er spesielt sårbare for å utsettes for belastninger.
- Mange hendelser forblir skjult fordi ungdommene ikke deler erfaringene sine med andre eller anmelder forholdene.
- Utsatthet henger sammen med psykiske og somatiske helseproblemer og redusert livskvalitet.

Trygg og ung-studien belyser behovet for forebyggende tiltak som tar hensyn til ungdoms spesifikke erfaringer og forståelsesrammer når det kommer til utsatthet for krenkelser og potensielle lovbrudd. Hjelpetjenester og tiltak som gjør det lettere for ungdom å dele sine erfaringer er avgjørende. Det er spesielt vanskelig å trekke opp grensegangene mellom lovbrudd og annen utsatthet når det gjelder ungdommenes opplevelser, ettersom det ofte er overlapp mellom mindre og mer alvorlig utsatthet. Dette understreker nødvendigheten av bred forebygging på tvers av ulike sektorer, både justis-, helse-, utdannings-, barne- og familiesektorer. Utsatthet blant ungdom må også ses i sammenheng med helse og trivsel, og mer kunnskap om langtidsvirkningene er nødvendig.

Summary

Background

The Safe and Young (Trygg og Ung) study is a nationwide survey conducted by the Norwegian Centre for Violence and Traumatic Stress Studies (NKVTS) in collaboration with Oslo Economics. The study targets youth aged 12–16 years and primarily aims to map their experiences of hate-related harassment, sexual abuse, violence, and other potential criminal acts. It also examines their concerns about victimization and explores how such experiences are connected to health, quality of life, and feelings of safety. The study builds on the National Crime Survey (Løvgren et al., 2022)—which collects comparable data from older youth and adults—and incorporates methodologies and insights from the UEVO study (Hafstad and Augusti, 2019).

Method

The study is a cross-sectional survey with a population sample drawn based on geography, school size, and the schools' average scores on national reading tests. The final sample consisted of 6,721 middle school students recruited from schools across Norway. The students completed a digital questionnaire during school hours, which included questions about background information (gender, age, place of birth, socioeconomic conditions), experiences of violence both inside and outside the home (physical, psychological, and sexual), concerns about crime, non-sexual harassment, and property crimes (theft, fraud, identity theft, and robbery). In addition, the study mapped health, quality of life, and experiences seeking help. Most questions concerned events that had occurred in the past 12 months, but some (e.g., neglect and physical or psychological violence in the home) addressed experiences throughout childhood.

Ethical considerations were central to the design of the study. Participants provided independent consent to participate, without parental approval, in accordance with Section 17 of the Norwegian Health Research Act. Measures were in place to ensure that youth who needed support before, during, or after participating could easily access help. Additionally, a webinar was held prior

to the study, giving participating schools an opportunity to receive detailed information about the research and its implementation. Information sheets containing the same details as the webinar were also distributed to all participating schools.

The survey questions were formulated with the understanding that youth do not necessarily have the same knowledge as adults about what constitutes a criminal act. At the same time, many forms of victimization exist in a gray area between what is punishable by law and what is not. To capture these experiences, the study adopted a broader definition of victimization than what is outlined in the legal framework. Incidents that may not necessarily be criminal but could be perceived as harmful or distressing by youth were included. Such incidents are not referred to as crimes in the report.

Results

The findings show that a significant proportion of youth report experiencing violence and neglect in the home, hate-related harassment, identity theft, property crimes, and sexual harassment and abuse.

Exposure to neglect and violence in the home during childhood

Several respondents reported neglect, with 9% of girls and 8% of boys indicating this. A total of 19% of girls and 9% of boys reported experiencing psychological violence in the home, while 2% of girls and 1% of boys reported experiencing severe physical violence in the home.

Concerns about crime

Among the respondents, concerns about digital harassment were the most common, with 14% reporting this. Ten percent of the participants felt somewhat or very unsafe in their own neighborhood at night. A larger proportion of girls (15%) compared to boys (5%) reported feeling unsafe in their neighborhood during evening hours. Forty-five percent of the youth reported planning when and where to go to avoid crime.

Non-sexual harassment in the past year

Youth are also exposed to incidents that may not necessarily be considered crimes. Non-sexual harassment was among the most frequently reported experiences, with 71% of girls and 53% of boys reporting it. The youth

described incidents ranging from repeated comments, teasing, and degrading treatment to more severe incidents such as physical harassment. Peers—both those known to the individual and strangers—were identified as the most common perpetrators, while a smaller proportion reported being harassed by an adult. Approximately 20% of the sample, stated that their experiences of harassment were related to hate speech targeting their ethnicity, religion, gender identity, sexual orientation, or disabilities.

Identity theft and property crimes in the past year

A relatively large proportion of youth (25% of girls and 18% of boys) reported experiencing property crimes such as theft, fraud, identity theft, or robbery. Girls were particularly vulnerable to theft, which in some cases included the loss of small or seemingly insignificant items. Most incidents involved losses valued at less than NOK 500, but a significant proportion reported losses exceeding NOK 1 000.

Violence and Harassment Outside the Home in the Past Year

Many youth also reported experiences of physical violence outside the home. A total of 27% of girls and 36% of boys reported incidents of less severe violence, such as hair-pulling or pinching. Meanwhile, 18% of girls and 25% of boys reported experiencing severe physical violence, such as being kicked, punched with a fist, hit with a hard object, or being beaten up.

Sexual harassment and abuse are also prevalent, particularly among girls. Twenty-three percent of girls and 8% of boys stated that they had been subjected to digital sexual harassment or abuse in the past year. This includes incidents such as receiving unsolicited nude or sexualized images or having sexualized videos or images of themselves shared with others without consent. Digital sexual harassment and abuse were the most commonly reported forms of sexual victimization in this sample. In comparison, 15% of girls and 8% of boys reported experiencing physical sexual harassment or abuse from peers. Physical sexual harassment or abuse by an adult was reported by 2% of girls and 1% of boys. More severe forms of sexual harassment and abuse, particularly those involving adult perpetrators, are classified as criminal offenses.

Particularly Vulnerable Groups

Certain groups stand out as particularly vulnerable. Youth with disabilities report a higher prevalence of violence and harassment compared to others. Youth who identify as neither male nor female also report consistently higher levels of victimization. Similarly, youth from low-income families are more vulnerable. After adjusting for other risk factors, experiences of neglect and violence in the home are strongly associated with victimization outside the home.

Underreporting of Victimization

A recurring finding is that youth rarely share their experiences with parents, friends, or professionals, and very few incidents are reported to the police. This means that much of the victimization youth experience remains invisible to the justice system and support services. It is also important to emphasize that youth do not always know where the boundary lies between “ordinary” experiences and criminal acts. This is particularly true for situations such as fighting or teasing, which may often be considered a normal part of growing up but can, in some cases, involve serious violence and severe harassment. The same applies to certain forms of sexual harassment in peer relationships and digital spaces.

It is also worth noting that the study asked about incidents that occurred in the past year (2024). Other research has shown that it can take a long time for someone to disclose experiences of violence or abuse. As a result, some youth may not have been able to fully articulate or disclose their recent experiences.

Health and Quality of Life

Overall, the youth who participated in the study reported relatively few health problems. However, there is a clear link between victimization, potential criminal acts, and reported health and quality of life. Those who reported victimization were more likely to experience symptoms of anxiety and depression, physical health complaints, and reduced self-reported quality of life. These findings align with a larger body of research showing that adverse childhood and youth experiences are associated with both immediate and long-term physical and mental health problems.

Conclusion

The Safe and Young study provides extensive knowledge about youth experiences with violence, non-sexual harassment, sexual abuse, and other potential criminal acts in Norway. The findings reveal that:

- Victimization is relatively widespread and involves many different types of experiences.
- Youth report the highest levels of victimization related to physical violence, property crimes, and sexual harassment and abuse on the internet in the past year.
- Girls report higher levels of victimization than boys, although boys report more severe physical violence in the past year.
- Youth with disabilities, those who do not identify as male or female, youth from low-income families, and those engaging in various forms of risky behavior are particularly vulnerable to victimization.
- Many incidents remain hidden because youth do not share their experiences or report them to authorities.
- Victimization is associated with both mental and physical health problems and reduced quality of life.

The Safe and Young study highlights the need for preventive measures that take into account the specific experiences and perspectives of youth when addressing victimization and potential criminal acts. Support services and interventions that make it easier for youth to share their experiences are crucial. It is particularly challenging to draw clear boundaries between criminal acts and other forms of victimization in youth experiences, as there is often an overlap between less severe and more serious victimization. This underscores the necessity of broad preventive efforts across sectors, including justice, health, education, and child and family services. Victimization among youth must also be understood in relation to health and well-being, and more knowledge about long-term consequences is needed.

Bakgrunn

Ungdomstiden er en fase i livet der ungdom orienterer seg mot andre jevnaldrende og oppholder seg mer utenfor hjemmet (for en sammenstilling se, Hurrelmann & Quenzel, 2019). Dette innebærer muligheter for nye bekjenskaper, nye interesser og utvikling av egen identitet, som alle er viktige utviklingsoppgaver for ungdom (Goossens, 2025; Hurrelmann & Quenzel, 2019). Ungdomstiden er samtidig karakterisert av en større villighet til å ta risiko (Crone & Van Duijvenvoorde, 2021; Steinberg, 2004). Denne villigheten til å ta risiko, samtidig som ungdom fortsatt utvikler evnen til å regulere egen atferd og overskue konsekvensene av sine handlinger, kan føre til en økt utsatthet for lovbrudd blant noen ungdommer (Gamache et al., 2023).

I Nasjonal Trygghetsundersøkelse (Løvgren et al., 2024) har forskere kartlagt utsatthet for lovbrudd og bekymring for utsatthet blant eldre ungdom og voksne i den norske befolkningen over flere år. Funn fra studien viser at nettopp de yngste deltakerne (16–19-åringer) er særlig utsatt for alvorlig kriminalitet, slik som fysisk vold, seksuelle overgrep og alvorlige former for vinningskriminalitet (Løvgren et al., 2024). Denne trenden var utslagsgivende da Justis- og beredskapsdepartementet ønsket å kartlegge utsatthet for lovbrudd og bekymringer blant yngre ungdom, da med et særlig fokus på hvordan utsatthet henger sammen med negative helseutfall. Helsekonsekvenser anses som et sentralt aspekt ettersom en stor forskningslitteratur har vist at utsatthet for ulike former for krenkelser, også dem som kan sortere under kategorien lovbrudd, er forbundet med betydelige helseplager (Carr et al., 2020). Denne forskningen har hatt et særlig fokus på barns utsatthet i hjemmet, som vold i nære relasjoner, ofte kartlagt retrospektivt når barna har blitt voksne (Carr et al., 2020). Nyere studier har imidlertid vist at ungdom også rapporterer om utsatthet i hjemmet og seksuelle overgrep i oppveksten, og at selv på kort sikt er slike erfaringer forbundet med uhelse og høyere grad av symptomer på psykiske og somatiske helseplager (Hafstad & Augusti, 2019). I 2019 ble den første studien som spurte norske ungdomsskoleelever om voldsutsatthet i hjemmet og seksuelle overgrep både begått av voksne og jevnaldrende gjennomført i Norge. Den såkalte UEVO-studien ble grundig planlagt og gjennomført med høy responsrate, noe som dannet grunnlaget for de mest oppdaterte og brukte tallene for å si noe om et stort utvalg norske

ungdomsskoleelever sin utsatthet for vold og seksuelle overgrep i oppveksten (Hafstad & Augusti, 2019). Trygg og ung-studien er bygget på UEVO-studiens forskningsdesign og prinsipper for trygg og konfidensiell gjennomføring.

Trygg og ung-studien har som formål å fylle et hull i kunnskapen om yngre ungdommers utsatthet for krenkelser og potensielle lovbrudd på ytterligere arenaer enn hjemmet, hvordan slik utsatthet overlapper med utsatthet for omsorgssvikt og vold i hjemmet i oppveksten, i hvilken grad ungdommer bekymrer seg for å bli utsatt for lovbrudd og dermed føler seg utrygge, og hvilken sammenheng det er mellom utsatthet for potensielle lovbrudd, helse og livskvalitet i ungdomstiden.

Hva er lovbrudd og hvordan måles det i denne studien?

I denne studien forstås lovbrudd som handlinger begått mot en person eller personens eiendeler og som er et brudd på en lovbestemmelse i følge norsk lov (Elden, 2025). Det er i mange tilfeller vanskelig å skille mellom det som er lovbrudd og andre krenkelser som ikke rammes av loven, og dette er også tilfelle i denne studien. For noen kategorier av spørsmål er det helt åpenbart at det er snakk om et lovbrudd; dette er blant annet spørsmål om fysisk vold i hjemmet, og vitne til fysisk vold mellom foreldrene. Det gjelder også handlinger som svindel, identitetstyveri, ran og stjeling. Seksuelle overgrep begått av voksne og ufrivillig seksuell kontakt mellom jevnaldrende er også lovbrudd. For andre spørsmål er det mer uklare grensedragninger mellom hva som vil kunne falle inn under en lovbruddsdefinisjon. Dette kan være noen former for digitale seksuelle krenkelser samt noen former for seksuelle og fysiske krenkelser mellom jevnaldrende, det samme gjelder trakassering og hatrelatert trakassering, og psykiske krenkelser i hjemmet. Vi har allikevel valgt å stille ungdom spørsmål om slike opplevelser både fordi noen av disse erfaringene kan være klare lovbrudd, men også fordi ungdom opplever en del overtramp som faller utenfor det som reguleres i loven, men som likevel kan være belastende. Det er også spørreskjemametodiske årsaker til at enkeltstående spørsmål i undersøkelsen kan være mindre alvorlige krenkelser som ikke er lovbrudd (se beskrivelse under). Vi vil i de kapitlene som omhandler handlinger som avhengig av kontekst og grad av alvorlighet kan være lovbrudd, men også ikke, klart omtale dette og presisere dette i tolkningen av funnene.

Omsorgssvikt, vold og seksuelle overgrep

Mange av spørsmålene i undersøkelsen omtaler handlinger som kan defineres som vold. Vold har blitt definert på ulike måter, og hvilke handlinger som identifiseres som vold er noe ulikt avhengig av definisjonen som legges til grunn (Aakvaag et al., 2016; Hamby, 2017).

I denne studien legger vi til grunn Verdens helseorganisasjon (WHO) sin definisjon av vold og deres inndeling av vold i fire kategorier; psykisk, fysisk, seksuell og omsorgssvikt (Krug et al., 2002). I tillegg til å dele inn i typer vold, sier også WHO sin inndeling noe om hvilken relasjon det er mellom utøver og utsatt (Krug et al., 2002). I denne rapporten kartlegger vi det som WHO omtaler som den interpersonlige volden. Det vil si vold som skjer mellom to eller flere personer, men ikke selvskading eller krig og terror som også omfattes av WHO sin inndeling. Tilpasset norsk kontekst ser vi til Aakvaag og kollegers (2016) oppsummering og drøfting. Definisjoner og forståelser av de ulike voldsformene vil bli nærmere gjort rede for i de respektive resultatkapitlene.

Måling av lovbrudd og måleutfordringer

I denne undersøkelsen bruker vi digitalt spørreskjema som metode for å innhente svar på vår problemstilling. Spørreundersøkelser har den fordel at de er egnet som metode til å si noe om mange individer (Meinck et al., 2016). Svakheten ved metoden er at den i mindre grad enn andre studiedesign egner seg til å få frem hvordan ungdommene har tolket de situasjonene de rapporterer om, hvor stor grad av gjensidighet som ligger bak krenkelsene de forteller at de har opplevd og hvor opprørte de ble av de ulike hendelsene (Hafstad & Augusti, 2019). Denne undersøkelsens formål er å si noe om et utvalg ungdommer sin utsatthet for krenkelser og lovbrudd i vid forstand, og da vil det skje på bekostning av de mer detaljrike fortellingene om opplevelser med krenkelser, vold og potensiell lovbruddsutsetthet.

Ungdom har heller ikke nødvendigvis en like klar forståelse som voksne av hva som faktisk utgjør et lovbrudd. Hendelser som for ungdom fremstår som «vanlige», som for eksempel slåssing, kan i noen tilfeller være såpass alvorlige at de skal anses som lovbrudd. I andre tilfeller er det mer å anse som lekeslåssing. Av den grunn har det vært nødvendig å stille spørsmål på en annen måte enn i undersøkelser av voksne, der forståelsen av lovbrudd i større grad kan tas for gitt. En slik tilnærming innebærer samtidig at noen av

spørsmålene også fanger opp hendelser som ikke nødvendigvis kan klassifiseres som lovbrudd i juridisk forstand. Annen forskning har vist at den beste måten å kartlegge vold, overgrep og andre lovbrudd på blant barn og ungdom er å stille atferdsbeskrivende spørsmål (Krebs, 2014). Det vil si spørsmål som beskriver konkrete handlinger. Dette betyr at man i liten grad bør stille spørsmål som inneholder ord som vold, overgrep, tyveri, svindel etc., fordi dette er begreper som for det første kan tolkes ulikt fra person til person, og for det andre er det ord som særlig en del barn og yngre ungdom ikke kjenner definisjonen av, og dermed ikke er i stand til å svare sannferdig på. Det betyr at vi må stille flere spørsmål for å kartlegge ett fenomen, der spørsmålene vil variere i grad av alvorlighet. Med andre ord kan enkeltspørsmål fremstå som banale eller mindre alvorlige, og dette må tas med i tolkningen av funnene. Det er derfor viktig å understreke at alle tallene som presenteres ikke uten videre kan tolkes som presise mål på kriminalitet, men de gir likevel en indikasjon på ungdoms utsatthet. Samtidig er det flere hendelser vi rapporterer omfanget av, som uten tvil går inn under definisjonen lovbrudd. Vi vil problematisere disse utfordringene der vi anser dem som særlig relevante.

Utsatthet for lovbrudd i ungdomstiden

Staten Norge har en forpliktelse til å følge med på utbredelsen av vold og overgrep i Norge, både mot barn og voksne. Det er også viktig å følge med på borgernes utsatthet for kriminalitet og lovbrudd i stort, for å kunne sette inn riktige og skalerte forebyggende tiltak. Det finnes flere måter å studere utsatthet for lovbrudd på. De ulike kildene til kunnskap må ses på som komplementære med sine fordeler og ulemper. Det er kun når man ser de ulike bitene samlet at man kan danne seg et helhetlig bilde av hvor mange som utsettes i ulik alder og blant ulike kjønn, hvilke risiko- og beskyttende faktorer som gjør seg gjeldende, hvilke grupper i samfunnet som er mer eller mindre utsatt, hvem som utøver lovbruddene og hvilke konsekvenser det å være utsatt for lovbrudd har for psykisk og somatisk helse og for ungdommers daglige fungering. Større spørreskjemaundersøkelser kan være en av flere indikatorer på lovbruddsutsatthet som ikke fanges opp i offentlig statistikk. Overlappen mellom den selvrapporterte utsattheten og den man finner i offentlig statistikk er lav, og forskning har vist en større sammenheng mellom helse og utsatthet dersom disse er selvrapportert sammenliknet med den utsattheten som er fanges opp i myndighetens offentlige statistikker (Danese

& Widom, 2020, 2021). Spørreundersøkelser er en metode som ofte er foretrukken for å skaffe til veie kunnskap om personers subjektive opplevelser.

Spørreundersøkelser

Det eksisterer en rekke studier basert på spørreskjemametodikk som belyser ungdommers utsatthet for ulike former for lovbrudd i Norge (se blant annet Bakken, 2024; Frøyland et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019). I Norge ble det i 2019, 2020 og 2021 gjennomført omfangsundersøkelser blant ungdomsskoleelever om utsatthet for vold og omsorgssvikt i hjemmet og seksuelle overgrep i og utenfor hjemmet (Augusti et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019). Dette var de første studiene i sitt slag, som henvendte seg til ungdom på ungdomsskolen og som inngående kartla volds- og overgrepsutsatthet blant et stort utvalg ungdomsskoleelever i Norge. Disse norske undersøkelsene viste at ungdomsskolealderen er en tid der en relativt stor andel ungdom opplever seksuelle overgrep for første gang (Augusti et al., 2021; Hafstad & Augusti, 2019). Studier viser også at å utsettes for nettrelaterte lovbrudd er utbredt blant norske barn, ungdommer og yngre voksne (Frøyland et al., 2023; Hellevik et al., 2023). Med andre ord er barn og unge utsatt for lovbrudd på flere arenaer. Dette samsvarer med trenden som fremkommer i Nasjonal trygghetsundersøkelse gjennomført i Norge, hvor personer mellom 16 og 19 år opplever mer utsatthet på en rekke områder enn unge voksne og voksne, og hvor jentene rapporterer større grad av bekymring enn jevnaldrende menn og kvinner og menn i eldre aldersgrupper (Løvgren et al., 2024).

I Sverige finnes det en studie for utsatthet for fysisk, psykisk og seksuell vold (Jernbro et al., 2023), og en for fysisk vold og andre former for lovbrudd utenfor hjemmet (Brå, 2024), begge studiene gjentas med jevne mellomrom og blant nye kull ungdomsskoleelever i Sverige. Til sammen gir disse studiene et bilde av den totale belastningen utsatthet for krenkelser og lovbrudd utgjør for et utvalg svenske ungdommer helt ned i ungdomsskolealder; og studiene viser at svenske ungdommer har en betydelig utsatthet for vold, seksuelle overgrep, ulike former for vinningskriminalitet og hets (Brå, 2024; Jernbro et al., 2023). I Finland har det blitt gjennomført tilsvarende omfangsstudier om finske ungdommers utsatthet for en rekke former for lovbrudd. Studiene viser – i likhet med undersøkelsene fra Norge og Sverige – at finske ungdommer opplever en rekke krenkelser og lovbrudd allerede i relativt ung alder (Mielityinen et al., 2023).

Til sammen viser forskningen at ungdomstiden innebærer en forhøyet risiko for å oppleve en rekke lovbrudd, begått av både omsorgspersoner, jevnaldrende og fremmede. Disse opplevelsene skjer både i eget hjem, i andres hjem, i nærmiljøet og på nett. Vi har imidlertid manglende kunnskap om utsatthet for lovbrudd, særlig utenfor hjemmet blant yngre ungdommer i Norge. Slike tilstandsbilder kan være nyttige for å følge trender i utsatthet slik at forebygging kan skje mer målrettet.

Offentlig statistikk

Den offentlige statistikken for lovbrudd i Norge viser at 16 231 personer i alderen 10–19 år ble registrert som ofre for lovbrudd i 2024 (Statistisk sentralbyrå, 2025a). For det meste handler denne typen anmeldelser om utsatthet for vinnings- og voldskriminalitet. Over tid har det vært en økning i anmeldelser fra ofre i denne aldersgruppen, selv om det samtidig har vært en nedgang i anmeldelser fra andre aldersgrupper frem til pandemien (Fjellдалen & Fjærtøft Fossanger, 2024). Dette kan tyde på en økning i begåtte lovbrudd mot ungdom i ungdomsskolealder, men også en større villighet i befolkningen til å anmelde slik krenkelser. Det er dermed ikke helt klart om det er en faktisk økning i lovbrudd begått mot ungdom eller en økning i anmeldelser, eller en kombinasjon av disse. Det finnes også statistikk som sier noe om hvem som er de antatte gjerningspersonene. Statistikken viser at det har vært en økning de siste årene etter pandemien i anmeldte lovbrudd begått av unge under den kriminelle lavalder, 10–14 år, men at det for 2024 var en liten nedgang sammenliknet med årene i forveien (Statistisk sentralbyrå, 2025c). Det er særlig snakk om anmeldelser som omhandler volds- og vinningskriminalitet. For ungdom i alderen 15–17 år er nivået på anmeldte lovbrudd der gjerningspersonen er i denne aldersgruppen på nivå med det som ble registrert rett før pandemien i 2019. Også her topper anmeldelser for voldskriminalitet statistikken. Jenter og gutter begår noe ulik kriminalitet, det er registrert flere gutter med voldslovbrudd og jenter med butikktveri, dette gjelder allerede fra ung alder, altså fra 10–14 år. Når de som begår anmeldt kriminalitet er i ungdomsskolealder er det grunn til å anta at en del av denne kriminaliteten rammer jevnaldrende. Kriminalitetsofferstatistikk fra SSB viser at offer for vold er den hyppigst anmeldte krenkelsen for ungdom i alderen 13–16 år, etterfulgt av seksuallovbrudd og til sist ulike former for vinningskriminalitet (Statistisk sentralbyrå, 2025a). Mellom 12 til oppimot 14 ungdommer per 1000 i denne aldersgruppen ble rapportert som offer for voldskriminalitet i løpet av 2023. For seksuallovbrudd er det registrert fra i overkant av

fem til oppimot 4 ungdommer per 1000 i alderen 13–16 år som offer (Statistisk sentralbyrå, 2025b). Det er med andre ord en liten andel ungdom årlig som enten selv eller ved hjelp av andre anmelder egen utsatthet for kriminalitet. Tall fra Nasjonal Trygghetsundersøkelse har imidlertid vist at mørketallene for utsatthet er store og langt fra alle selvrapporterte krenkelser blir anmeldt (Løvgren et al., 2024).

Risikofaktorer for utsatthet for krenkelser og lovbrudd

Tiår med forskning har gitt oss kunnskap om hva som øker risikoen for utsatthet, både hjemme, i nærmiljøet og de siste årene også på nett (Assink et al., 2019; Benedini et al., 2016; Saarento et al., 2013). Risikofaktorer kan finnes på ulike nivåer: På individnivå handler det for eksempel om kjønn, alder, dårlig helse, rusbruk eller regelbrytende atferd. I familien kan det være dårlig økonomi, psykososiale utfordringer, familiesammensetning eller foreldres bakgrunn. I nærmiljøet kan risikofaktorer knyttes til venner, skole eller egenskaper ved nabolaget. Som eksempel på dette har flere studier både i Norge og Norden for øvrig rapportert at ungdommer som forteller at de har en fysisk funksjonsnedsettelse er mer utsatt for vold og seksuelle overgrep sammenliknet med funksjonsfriske ungdom (Frøyland et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019; Koivula et al., 2018). I tillegg har flere studier gjennomført de siste årene vist at ungdom som ikke opplever at kategoriene gutt eller jente passer for dem, rapporterer flere opplevelser med vold og seksuelle overgrep (Hafstad & Augusti, 2019; Rimes et al., 2020; Thoma et al., 2021). Tidligere eller annen samtidig utsatthet er en av de mest kjente risikofaktorene for ny utsatthet, det samme er det å vokse opp i familier som strever økonomisk eller psykososialt, og å vokse opp i et hjem der man kun bor med én eller ingen av sine foreldre (Assink et al., 2019; Augusti et al., 2021, 2023; Benedini et al., 2016; Frøyland et al., 2023). Forskning har også vist en klar sammenheng mellom ungdommens rusbruk og utsatthet for lovbrudd, og særlig seksuelle overgrep begått av jevnaldrende (Pape & Rossow, 2007; Stefansen et al., 2021). Ungdommers egen norm- og regelbrytende atferd kan også utgjøre en risiko for å selv utsettes for krenkelser blant jevnaldrende og voksne (Jennings et al., 2012). I alt er det flere kjente risikofaktorer som er forbundet med utsatthet for krenkelser og lovbrudd og som sier noe om hvor det er viktig å rette forebyggende tiltak. Studier viser også at det i mange tilfeller er en opphopning av risikofaktorer som er særlig utslagsgivende for utsatthet, og at

mange samtidige belastninger øker sjansen ytterligere for at krenkelser og lovbrudd rettes mot ungdommen (Masten & Wright, 1998).

Helse, livskvalitet og utsatthet for lovbrudd i ungdomstiden

Det er en kjent og etablert sammenheng mellom utsatthet for vold og negative helsekonsekvenser, både psykiske og somatiske (se Carr et al., 2020 for en oppsummering av denne forskningen). Det er særlig den interpersonlige volden, altså fysisk vold, psykisk vold og seksuelle overgrep, som henger sammen med disse helsekonsekvensene, både på kort og lang sikt (Alisic et al., 2014). Ungdom utsatt for vold og krenkelser har en høyere risiko for å utvikle psykiske helseplager og somatiske smertetilstander, sammenliknet med ungdom som ikke har slike opplevelser (Augusti et al., 2018; Hafstad et al., 2022; Rueness et al., 2020). En del forskning har også vist at det er en økende risiko for helseproblemer dersom man har flere slike belastninger i livet, særlig fire eller flere, så kalt polyviktisering (Finkelhor et al., 2007). I tillegg viser disse sammenhengene seg å vedvare inn i voksenlivet og barndoms-traumer av ulike slag, inkludert voldsutsatthet, er forbundet med høyere selvrapporterte helseplager også i voksen alder (Dale et al., 2023). Dette kan også henge sammen med at utsatthet for én form for vold, overgrep eller mobbing har vist seg å ha sterk sammenheng med ny utsatthet både på kort (i barne- og ungdomstiden) og lang (voksen alder) sikt (Dale et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019; Strøm et al., 2025). Det finnes en del litteratur på sammenhengen mellom utsatthet for lovbrudd og bekymringer for å bli utsatt (Ditton et al., 2017). Denne litteraturen viser blant annet at utsatthet for lovbrudd eller det å bo i nabolag med høye kriminalitetsrater er forbundet med større grad av bekymringer for å bli utsatt (Hanslmaier, 2013; Tseloni & Zarafonitou, 2008). Bekymringer for lovbrudd og sammenhenger med helse og livskvalitet har også blitt dokumentert i flere studier, selv om forskningen på ungdom er relativt begrenset (se Lorenc et al., 2012 for en sammenstilling). En stor studie basert på et ungdomsutvalg fra en storby i USA viste at bekymringer for voldskriminalitet var signifikant forbundet med angst- og depresjons-symptomer (Grinshteyn et al., 2017).

I tillegg til helsevansker har utsatthet for vold og andre lovbrudd også sammenheng med livskvalitet (González-Cabrera et al., 2021; Hamby et al., 2020; Moreira et al., 2023). Livskvalitet har blitt definert og operasjonalisert på

ulike måter, både som grad av positive følelser og emosjonell livskvalitet, og som positiv fungering, at man har mulighet til å realisere seg selv og oppnå sitt fulle potensial (Magyar & Keyes, 2019). Med livskvalitet menes i denne sammenheng ungdommenes opplevelse av egen hverdag når det kommer til håp for fremtiden, tilfredshet med eget liv, og muligheten til å påvirke sin egen hverdag. Høy grad av selvrapportert livskvalitet er forbundet med lav grad av psykiske helseplager, men det er også en refleksjon av ungdommenes opplevelse av sine liv generelt (Park, 2004). Yngre barn og ungdom rapporterer som regel høyere grad av livskvalitet enn eldre ungdom, mens jenter har en tendens til å oppleve noe lavere livskvalitet enn gutter i ungdomstiden (Bakken, 2025; Casas & González-Carrasco, 2019; González-Carrasco et al., 2017). Livskvalitet kan anses som en buffer mot helseplager, der høy grad av opplevd livskvalitet kan beskytte mot helseproblemer, samtidig som lav grad av livskvalitet kan være en risikofaktor for uhelse (Park, 2004). Studier har vist en sammenheng mellom utsatthet for vold og seksuelle overgrep og lav grad av opplevd livskvalitet (Lepistö et al., 2012; Moreira et al., 2023).

En viktig grunn til å se på helse og livskvalitet i sammenheng med utsatthet for lovbrudd er at helseplager kan bli så alvorlige at de går utover ungdommenes daglige fungering. Det vil si om ungdommene for eksempel ikke klarer å gå på skolen, får tilstrekkelig med søvn, opprettholder vennskap og deltar på fritidsaktiviteter (Ormel et al., 2017; Verhage et al., 2021).

Rapportens oppbygging

Denne studien og rapporten bygger i stor grad på metodene og strukturen fra UEVO-studien (Hafstad og Augusti, 2019). Den største forskjellen ligger i at denne studien har et bredere fokus på utsatthet. Den inkluderer lovbrudd både i og utenfor ungdommenes hjem, begått av fremmede voksne, jevnaldrende og foreldre. I tillegg retter Trygg og ung-studien særlig oppmerksomhet mot utsatthet det siste året, slik at tallene kan ses i sammenheng med offentlig statistikk over anmeldelser og siktelser, samt selvrapportert utsatthet i Nasjonal trygghetsundersøkelse for eldre ungdom og voksne.

Rapporten er strukturert i tråd med spørreskjemaets oppbygging, der resultatkapitlene følger samme rekkefølge som spørsmålene i undersøkelsen. Det er gjort noen unntak, blant annet i beskrivelsen av deltakerne, hvor vi

også tar for oss deres omsorgssituasjon i oppveksten. Her omtales kjønn, alder, landbakgrunn, familiesituasjon (som delt eller ett bosted og opplevd familieøkonomi), samt erfaringer med omsorgssvikt, vold i hjemmet og foreldrekontroll i oppveksten. Deretter presenteres resultater knyttet til ulike temaer: bekymringer for lovbrudd, utsatthet for trakassering og hatmotivert trakassering, fysisk vold utenfor hjemmet, seksuelle overgrep og krenkelser (både på nett og fysisk), samt ulike typer vinningskriminalitet. For omfanget av utsatthet presenteres tall for hele utvalget det siste året, og fordelt på kjønn og aldersgrupper som korresponderer med klassetrinn på ungdomsskolen (13 år eller yngre, 14 år, 15 år eller eldre). Videre gis det oversikt over hvorvidt ungdommene har delt opplevelsene sine, hvem de eventuelt har fortalt det til, og om noen av hendelsene er anmeldt til politiet. Ett kapittel ser nærmere på særlig utsatte grupper. Dette inkluderer ungdom med selvrapportert funksjonsnedsettelse, de som identifiserer seg som ikke-binære, ungdom fra familier med dårlig økonomi, de som har utført regel- eller normbrytende handlinger, og de som har brukt alkohol.

Til slutt omtales overlappen mellom ulike former for utsatthet, kjent som polyviktimisering, sammenhenger mellom risikofaktorer og utsatthet, samt hvordan utsatthet henger sammen med helse og livskvalitet.

Hvert resultatkapittel starter med en kort innledning, etterfulgt av kommentarer på hovedfunnene. Rapporten avsluttes med en oppsummering av de viktigste resultatene fra undersøkelsen.

Metode

Utvalg og skoleuttrekk

Utvalget består av 6721 ungdommer i alderen 12–16 år. 3279 (49 %) jenter, 3377 (50 %) gutter og 53 (1 %) som ikke identifiserer seg som verken gutt eller jente. Gjennomsnittsalderen på utvalget er 14 år, som er likt gjennomsnittsalderen for ungdom på ungdomsskolen.

Tabell 1. Sammensetning av utvalget i studien (n=6721)

	%
Kjønn	
Jente	49 %
Gutt	50 %
Denne inndelingen passer ikke for meg	1 %
Alder	
13 år eller yngre	30 %
14 år	33 %
15 år	33 %
16 år	4 %
Landbakgrunn	
Minst en forelder født i Norden	83 %
Født i utlandet med begge foreldre født i utlandet	7 %
Født i Norge med begge foreldre født i utlandet	10 %

Merk: Manglende svar på enkeltspørsmål (missing) varierer mellom 0,06 % og 0,18 %. For videre presentasjon av funn er 15- åringer og 16-åringer slått sammen til en gruppe.

I likhet med UEVO-studien ble elevene som deltok i studien rekruttert via skolene som hadde sagt ja til å la sine elever bli invitert til å delta i undersøkelsen. Utvelgelsen av skoler ble gjennomført på en slik måte at skolene som ble invitert til å delta, så langt som mulig, var representative for norske ungdomsskoler. Et representativt utvalg av norske ungdomsskoler ble tilfeldig trukket av prosjektgruppen og basert på region (fem regioner; Oslo, Øst, Sør-Vest, Midt og Nord), skolestørrelse (stor (flere enn 250 elever), middels (50–250 elever), liten skole (færre enn 50 elever)), og resultater på nasjonale

leseprøver i 8. klasse (skoler med over gjennomsnittet og under gjennomsnittet på nasjonale leseprøver i egen region utgjorde to ulike grupper). Antall elever totalt på de inkluderte skolene skulle være over 12 000 elever. I tillegg ble det trukket et antall reserveskoler for bruk ved eventuelt frafall i hovedutvalget.

Populasjonen av skoler ble gruppert inn i 15 strata (fem regioner med tre skolegrupper i hver region). Det ble så trukket tilfeldig et antall skoler etter utvalgstabellen. Et antall skoler med resultater på nasjonale leseprøver (8. trinn) over gjennomsnittet og et antall med resultater på nasjonale leseprøver (8. trinn) under gjennomsnittet. Det tilsvarer 30 strata totalt. Skoler for hovedutvalg og for reserveutvalg ble trukket sammen, hvor det ble gjort en manuell fordeling av skolene til hovedutvalget og til reserveutvalget for å sikre rett antall elever i hvert stratum for hovedutvalget. Uttrekket inkluderte kun ordinære offentlige og private skoler med ungdomsskoletrinn; spesialskoler ble ikke inkludert i uttrekket fordi undersøkelsen ikke var tilpasset alle elevgrupper på disse skolene.

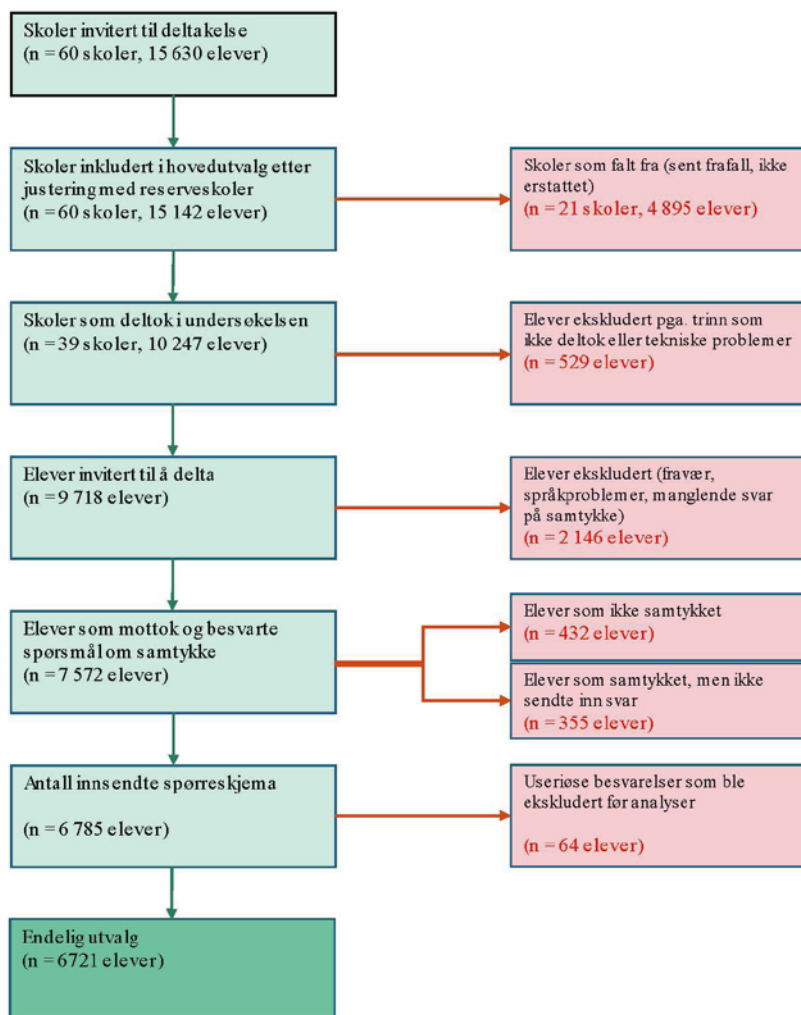
Svarprosent

Når utvalgsstørrelse skal beregnes legges det inn en margin i beregningen som tar høyde for at både skoler og elever ikke ønsker å delta. Som med alle undersøkelser, har både skoler og enkeltelever reservert seg mot deltakelse i denne studien også. I denne studien var det omtrent en tredjedel av skolene som valgte å trekke seg kort tid før gjennomføring av undersøkelsen. Dette skyldtes at enkelte kommuner var usikre på personvernsvurderingene i studien og spesielt hvilke lovhomekler kommunen kunne legge til grunn for å dele personopplysninger om elevene. Dette betyr at studien ikke oppnådde et representativt utvalg av skoler som deltok i studien. Frafallet var særlig stort blant de største skolene i sentrale strøk på Østlandet, men også noen mellomstore skoler og større skoler på Sør-Vestlandet valgte å trekke seg. I Nasjonal Trygghetsundersøkelse viser resultatene høy grad av lovbruddsutsatthet på det sentrale Østlandet og på Sør-Vestlandet, der 39–43 % av de spurte oppgir utsatthet for minst ett lovbrudd (Løvgren et al., 2024). Det høyeste tallet er for Oslo med 43 %, men Sør-Vestlandet er rett bak med 41 % (Løvgren et al., 2024). I denne rapporten har vi ikke like stort frafall fra Oslo som vi har fra Østlandet for øvrig. Men basert på tall fra Nasjonal trygghetsundersøkelse kan det hende at vi finner lavere prosentandeler for utsatthet

i denne studien enn hva som ville vært tilfelle om vi hadde hatt med de skolene som ikke deltok fordi det forekommer mer kriminalitet i noen av de områdene som er underrepresentert i Trygg og ung-studien. I den tekniske rapporten har vi gjort en grundig redegjørelse for utregningen av svarprosent, og hva ulike typer frafall har å si for studiens resultater (se studiens nettside <https://www.nkvts.no/tryggung/> for denne rapporten).

I studien legger vi til grunn at bruttoutvalget vårt består av de elevene som fikk invitasjon til å delta i undersøkelsen. Det vil si det antallet elever som går på de skolene som ga elever informasjon om studien. Våre utregninger viser at 10247 elever fikk invitasjon til deltakelse. Av disse var det enkelte som ble forhindret fra å delta på grunn av tekniske problemer, eksklusjon på grunn av norskspråklige ferdigheter, fravær og andre grunner som vi ikke kjenner til (n=2675). Skolene rapporterte ikke hvor mange som ikke var på skolen gjennomføringsdagen eller som fikk alternative oppgaver på grunn av norskspråklige ferdigheter, så vi kan ikke differensiere antall elever som ikke deltok grunnet ulike årsaker. Når vi tar ut dem som ikke tok stilling til deltakelse i det hele tatt, satt vi igjen med et utvalg på 7572 elever som tok stilling til deltakelse ved å besvare samtykkeskjema. 432 elever valgte å takke nei til deltakelse i studien og 355 sendte aldri inn sin besvarelse selv om de samtykket til deltakelse. Det betyr at 6785 ungdomsskoleelever fikk invitasjon til å delta, var på skolen dagen for gjennomføring av undersøkelsen, ikke støtte på noen tekniske problemer, og samtykket til deltakelse som utgjør en svarprosent på 90 %. For denne undersøkelsen tar vi utgangspunkt i det antall elever som gikk på skolene som lot elevene delta i undersøkelsen for å regne svarprosent, det betyr at svarprosenten i denne undersøkelsen er på 70 %. Under er det en illustrasjon av frafall i studien.

Figur 1. Flytdiagram over frafallet i Trygg og ung-studien.

Spørreskjemaet

Spørreskjemaet som ungdommene har besvart kan deles inn i ulike tematiske områder og er bygget opp i rekkefølgen temaene presenteres i under. I den tekniske rapporten som finnes på studiens nettside <https://www.nkvt.no/tryggung/> redegjøres det i mer detalj for alle måleinstrument inkludert i studien.

Bakgrunnsvariabler som ungdommens kjønn, alder, landbakgrunn og informasjon om familien og foreldrene (opplevd sosioøkonomisk status, foreldrenes fødeland, foreldrenes tilknytning til arbeidslivet, foreldrenes utdanningsnivå, omsorgsmiljø og i hvor stor grad ungdommene opplever at de får bestemme selv på visse områder i livet) ble kartlagt. Svarene danner grunnlag for analyser av sosial ulikhet og sammenhenger med utsatthet.

Vold og omsorgssvikt i hjemmet kartlegges som utsatthet fra foreldrene eller andre voksne omsorgspersoner i respondentens hjem, *i et livstidsperspektiv*. Emosjonell omsorgssvikt, psykisk og fysisk vold i hjemmet blir kartlagt. På samme måte som med andre former for lovbrudd, består kartleggingen av omsorgssvikt og vold i hjemmet av flere enkeltspørsmål som vises både enkeltvis og i en samleskåre i resultatkapittelet som omhandler respondentenes bakgrunn og oppvekstbetingelser.

Ungdommenes **bekymringer for lovbrudd** og hvorvidt ungdommene forteller at de tilpasser eget bevegelsesmønster og aktiviteter på grunn av bekymring for lovbrudd, blir målt med en rekke enkeltspørsmål om dette. Vi presenterer også andelen ungdom som sier at de ofte eller veldig ofte bekymrer seg for ulike former for lovbrudd. I tillegg spør vi om ungdommene tilpasser sitt bevegelsesmønster og aktiviteter basert på frykt for å bli utsatt for lovbrudd.

Utsatthet for lovbrudd siste år dekkes gjennom spørsmål om ulike former for fysisk vold utenfor hjemmet og seksuelle overgrep begått av henholdsvis voksne og jevnaldrende. I tillegg er det inkludert spørsmål om digitale seksuelle krenkelser. Utsatthet for ulike former for vinningskriminalitet, slik som tyveri, ran og svindel kartlegges også for siste året. Spørsmålene som stilles er atferdsspesifikke og hver form for lovbrudd som måles består av flere enkeltspørsmål. Svar på spørsmål som omhandler samme type lovbrudd blir i tillegg til å presenteres ett og ett, samlet sammen for å beskrive utsatthet for minst en form for denne lovbruddstypen det siste året. For alle former for lovbrudd siste år stilles det oppfølgingsspørsmål om utøver, sted for hendelsen, om man har fortalt noen om opplevelsen(e) og hvem, og hvorvidt det ble anmeldt.

Utsatthet for krenkelser siste år dekkes gjennom spørsmål om ulike former for fysisk og verbal trakassering, også hatmotivert trakassering. Noen former for fysiske krenkelser og seksuelle krenkelser på nett og mellom jevnaldrende

blir også kartlagt, selv om disse ikke klart defineres som lovbrudd. På samme måte som med lovbruddene som kartlegges, kartlegger vi også her hvem som var utøver, hvor det skjedde, og om ungdommene har fortalt det til noen og i så fall til hvem.

Helse, trivsel og daglig fungering måles gjennom standardiserte instrumenter: HSCL-10 ble benyttet for å kartlegge psykisk helse med fokus på symptomer på angst og depresjon, og kortversjonen av en sjekkliste for somatiske symptomer (CSSI-8) ble benyttet for kartlegging av somatiske plager. The Warwick-Edinburgh mental wellbeing scale – short version ble benyttet for å måle ungdommenes selvrapporterte livskvalitet. Ungdommene fikk også spørsmål om de hadde en fysisk funksjonsnedsettelse (hørsel, syn (når briller/linser ikke hjelper) og bevegelse)) og kognitiv funksjonsnedsettelse (om en lege eller psykolog hadde sagt at de hadde) målt som ADHD eller autisme-spekterdiagnose. Regelbrytende atferd ble kartlagt ved bruk av et spørreskjema bestående av 10 spørsmål om ulike atferd som innebærer normbrytende atferd. Rusbruk ble kartlagt med spørsmål om bruk av alkohol, om ungdommene har ruset seg (drukket seg fulle) på alkohol og om ungdommene har brukt narkotiske stoffer.

Den praktiske gjennomføringen

Det ble det gjort et omfattende arbeid for å sikre en trygg gjennomføring av studien som omhandler svært private og sensitive tema og som gjennomføres i en skolesetting. Undersøkelsen ble gjennomført på skolen i skoletiden. Én skoletime ble satt av til å besvare spørreskjema. Minimum én uke i forveien mottok elevene skriftlig informasjon om studien. Her ble elevene orientert om hva formålet med studien var, hva det ville innebære å delta (både mulige fordeler og ulemper), hvordan vi skulle behandle svarene deres, hvem som kunne se svarene deres, at deltakelse var frivillig og at man både underveis og etter endt deltakelse kunne trekke seg uten å oppgi grunn. De fikk også informasjon om at det var i orden å hoppe over spørsmål de ikke kunne eller ønsket å svare på. Kontaktinformasjon til prosjektleder ble også oppgitt. Før eleven fikk utdelt lenke til samtykke og spørreskjema, ble det vist en 2,5 minutters lang animasjonsfilm som beskrev de viktigste punktene i informasjonsskrivet visuelt og muntlig. Før lenke til nettskjema ble distribuert ble det satt av tid slik at enkeltelever skulle kunne stille spørsmål før de tok stilling til deltakelse.

Alle elevene fikk så tilgang på lenken til undersøkelsen og logget seg inn på denne ved bruk av sin Feide-id. Først ble de spurt om de ønsket å delta i undersøkelsen (samtykke). Elevene som svarte ja på spørsmålet om deltakelse, ble automatisk sendt videre til spørreskjemaet. Elevene som ikke samtykket til deltakelse ble først sendt til et skjema der de kunne be om å få snakke med en voksen hjelper (ansatt på skolen, helsesykepleier på skolen, hjelpetelefonen Kors på halsen, eller ansatt i kommunen som jobber med barn og ungdom). Dette skjemaet fikk også alle som deltok i undersøkelsen, men først etter at de hadde besvart undersøkelsen. En opptelling viste at 191 elever (2,5 % av alle som logget seg inn på undersøkelsen og tok stilling til deltakelse) ba om kontakt med en hjelper. Majoriteten av dem som ba om hjelp ønsket å snakke enten med lærer eller helsesykepleier på skolen, etterfulgt av en ansatt i kommunal førstelinjetjeneste for ungdom og/eller familier og Røde kors sin hjelpetelefon Kors på Halsen. Alle som var ferdig med å besvare spørsmål før avsatt time var over, eller ikke ønsket å delta, ble videresendt til nettsiden ung.no.

Helsesykepleier og/eller andre ressurspersoner på skolen var tilgjengelig på dagen for gjennomføring av undersøkelsen slik at elever som hadde behov for å snakke med en voksen enkelt kunne ta kontakt med skolens hjelpeapparat. Alle elever måtte sitte ved pultene sine til timen var over. Elever som ønsket det, kunne benytte seg av høretelefoner og opplesingsfunksjon.

Forskningsetikk – selvstendig samtykke, ivaretagelse av deltakerne og trygg og konfidensiell gjennomføring

Denne undersøkelsen lar ungdom ned til 12 år selv samtykke til deltakelse i forskning. Foreldresamtykke blir ikke innhentet, og foreldre har mottatt begrenset informasjon om studien. Dette er i tråd med forskrift til Helseforskningslovens § 17 som i visse tilfeller gir mulighet til å la barn ned til 12 år selv samtykke til deltakelse i helseforskning uten foreldresamtykke. Dette stiller en rekke krav til undersøkelsen, både når det gjelder informasjonen som blir gitt til deltakerne og at veiledning og oppfølging av elevene gjenspeiler at foreldrene ikke blir involvert i samme grad som i studier der foreldresamtykke innhentes.

Informert og frivillig samtykke er et av de viktigste fundamentene i forskningsetikken. Dette betyr at orientering om studien skal inkludere essensiell informasjon og at det skal fremkomme helt utvetydig at det er frivillig å delta. Informasjonen skal formidles på en alderstilpasset måte og det skal være mulig for dem som blir invitert å stille oppfølgingsspørsmål om studien. Når foreldre gir samtykke på barnets vegne, vil grundig informasjon om studien formidles til foreldrene. Disse vil da gjøre vurderinger knyttet til sitt barns deltakelse basert på utfyllende informasjon om studien og barnets rettigheter som forskningsdeltaker. Når foreldrene ikke har denne veiledende og støttende funksjonen stilles det særlig krav til at barna selv kan ta et informert og selvstendig valg. I denne undersøkelsen ble et informasjonsbrev utviklet der all nødvendig informasjon om studien fremkom, både i en oppsummerende tekst, og i mer detalj på de påfølgende sidene. I dette informasjonskrivet ble studiens formål, innhold og form beskrevet. Hva som skjer med informasjonen som blir oppgitt i spørreskjema ble også beskrevet. At deltakelse er frivillig ble gjentatt flere ganger, og det ble også presisert at det er mulig å takke nei til deltakelse eller trekke seg fra studien underveis eller etter endt deltakelse uten å måtte oppgi noen grunn. I tillegg til den skriftlige informasjonen alle inviterte ungdomsskoleelever mottok, ble det utviklet en animert informasjonsvideo som gjentok alle de viktigste momentene i informasjonsbrevet. Animasjonsfilmen var visuelt tydelig og hadde innlest en tekst som beskrev formål med, og innholdet i, studien, rettigheter som forskningsdeltaker, personvern og datasikkerhet, hvem som har innsyn i svarene og hvordan ungdommene kunne få hjelp til å snakke med en voksen ved behov. Et ungdomspanel bestående av 8. klassinger fikk også mulighet til å gi innspill på informasjonen og formidlingen. Etter å ha mottatt skriftlig informasjon, sett animasjonsfilmen og fått mulighet til å stille spørsmål, ble ungdommene bedt om å logge seg inn på nettsiden for samtykke og spørreskjema med sin personlige Feide-id. På denne måten sikret vi at uvedkommende ikke logget seg inn på undersøkelsen og at det å samtykke eller ikke ble en privat avgjørelse som ikke måtte deles med lærer eller medelever. På første side etter innlogging ble alle spurt om de hadde fått informasjon om studien og samtykket til å delta. Dersom hen samtykket, ble ungdommen direkte sendt videre til spørreundersøkelsen. Det er alltid mulig å stille spørsmålstegn ved frivilligheten knyttet til deltakelse i skolebasert forskning. Skolen er obligatorisk for elevene, og det samme er aktivitetene for øvrig på skolen. Det er derfor viktig å huske på at det for noen kan oppleves som vanskelig eller fremmed å skulle avstå fra å gjøre den aktiviteten som skolen

til enhver tid presenterer for elevene. Det var derfor viktig i denne studien å både understreke at deltakelse var frivillig og å gjøre det så konfidensielt som mulig når elevene ble bedt om å ta stilling til deltakelse.

Ivaretagelse av deltakere er et annet viktig forskningsetisk prinsipp. I denne studien har vi tilrettelagt for ekstra oppfølging og ivaretagelse slik at ungdom som skulle ha behov for oppfølging før, under eller etter deltakelse skulle ha lett tilgang på hjelp. Erfaring fra forskning tilsier at de fleste ungdommer ikke vil oppleve det som vanskelig eller belastende å svare på et spørreskjema som dette (Dyb et al., 2016). Samtidig vet vi at et mindretall kan få et behov for å snakke med en voksen hjelper etter deltakelse i studier som blant annet omhandler vold og seksuelle overgrep (Hafstad & Augusti, 2019). For at de ungdommene det gjelder skal få tilstrekkelig oppfølging, er det derfor viktig å ha lavterskeltilgang på voksenkontakt. For det første vil det å gjennomføre studien på skolen sikre at elevene ikke sitter alene når de svarer på spørsmålene, og dermed kan de stille spørsmål både før og underveis i undersøkelsen. For de fleste ungdommer er læreren eller en annen voksen på skolen en trygg person de kan henvende seg til. For det andre var helsesykepleiere på alle skoler informert om studien både skriftlig og muntlig fra forskerne og de var til stede på skolen dagen studien ble gjennomført. Fra tidligere ungdomsundersøkelser har vi fått tilbakemelding om at helsesykepleier er en foretrukket hjelper for mange ungdommer, og skolehelse-tjenesten utgjør en del av primærhelsetjenesten til ungdom. Helsesykepleierne hadde avsatt ekstra tid dagen for gjennomføring slik at hen skulle være tilgjengelig for ungdom som hadde behov for samtale.

For å sikre en *gjennomføring som opplevdes trygg og konfidensiell* for ungdommene, ble det også gjennomført et webinar i forkant av gjennomføring av undersøkelsen for ansatte på alle skolene som deltok (med opptak for dem som ikke kunne delta direkte). Et informasjonshefte ble også sendt til alle skoleledere og kontaktpersoner på skolene med utfyllende informasjon om studien og gjennomføringen. Spørreskjema ble også distribuert til alle skolene i forkant av gjennomføring. Dette skulle sikre at ansatte på skolen opplevde at de var godt nok informert til å kunne besvare spørsmål fra elevene i forkant, underveis eller etter undersøkelsen. Det skulle også ivareta en sikker gjennomføring av undersøkelsen på skolen. Skolene ble blant annet bedt om å sette opp klasserommene likt som i en prøve- eller eksamenssituasjon der elevene fikk noe avstand mellom pultene, måter å redusere synligheten på

skjermen ble også presentert (ta ned lysstyrke på skjerm, sette opp fysisk skjerming ved hjelp av permer eller bøker), og at læreren i klasserommet ikke skulle se på elevens skjerm under gjennomføring med mindre eleven ba om dette. Alle spørreskjema ble sendt direkte til sikker server som kun utvalgte forskere i prosjektet har tilgang til, og ikke mellomlagret på lokale enheter. Det var også adgangsbegrenset med Feide-id og passord til den enkeltes spørreskjema. Nettskjema var designet på en måte som gjorde at få spørsmål sto på skjermen om gangen, slik at respondenten ikke hadde mange besvarte spørsmål på skjermen om gangen. I alt var disse tiltakene ment å øke opplevd konfidensialitet i besvarelsen av spørreundersøkelsen, og å forberede skolens ansatte i tilstrekkelig grad for en trygg og ivaretagende gjennomføring av undersøkelsen.

Bakgrunn og oppvekstbetingelser

For å forstå ungdoms oppvekstsvilkår er det viktig å kartlegge sentrale aspekter ved deres familiesituasjon, herunder familiens økonomi, foreldrenes utdanningsnivå, og ungdommens mulighet for egne og selvstendige valg. I denne delen av rapporten beskrives respondentenes familieforhold, sosioøkonomiske rammer, og deres opplevelse av frihet i egne valg. Utsatthet for vold i hjemmet omtales også i denne delen.

Barn og unges levekår formes i stor grad av foreldrenes ressurser, både økonomiske, sosiale og kulturelle (Bøe, 2015). Å vokse opp i en familie med god sosioøkonomisk status gir generelt bedre forutsetninger for trivsel og mestring på flere livsområder (Bøe et al., 2014). I tillegg er foreldre- og voksenstøtte en viktig beskyttelsesfaktor i ungdomsårene. En nær relasjon til foreldre, med både emosjonell tilgjengelighet og tydelige rammer, beskytter mot sårbarhetsfaktorer som psykiske helseproblemer, rusmiddelbruk og regelbrytende atferd (Griffin, Botvin, Scheier, Diaz, & Miller, 2000; Rothwell & Davoodi, 2024). I denne studien har respondentene blant annet svart på spørsmål om hvilke voksne de bor sammen med, foreldrenes yrkesstatus og utdanning, samt hvordan ungdommen opplever familiens økonomiske situasjon. De har også rapportert om muligheter for å ta egne valg innenfor områder som venner, fritidsinteresser, klesstil og fremtidsplaner, som en indikator på graden av foreldrekontroll i oppveksten. Ungdommenes mulighet for egne valg, samt graden av autoritær eller støttende oppdragelse de mottar, kan ha betydning for utvikling av autonomi og psykisk helse (Gorostiaga, Aliri, Balluerka, & Lameirinhas, 2019). I tillegg undersøkes sosial støtte, gjennom spørsmål om hvem ungdommene ville henvendt seg til ved problemer. Til sist belyses erfaringer med streng disiplin i hjemmet, som bruk av fysisk avstraffelse, psykisk vold som defineres som gjentatte opplevelser med ydmykelse, verbal trakassering, trusler om vold eller isolasjon, eller restriktive regler mot å motsi voksne.

Tabell 2 Beskrivelse av ungdommenes familiesituasjon

	Prosent (%)
Bosituasjon	
Bor fast med begge foreldre	68 %
Bytter på, eller bor med kun én forelder	31 %
Bor med andre slektninger, i fosterhjem eller på institusjon	1 %
Foreldre i arbeid	
Begge foreldre i arbeid	72 %
Minst én forelder i arbeid	13 %
Ingen i arbeid	1 %
Vet ikke	11 %
Foreldres utdanning	
Begge foreldre har høyere utdanning	47 %
Én forelder har høyere utdanning	16 %
Ingen av foreldrene har høyere utdanning	4 %
Vet ikke	31 %
Opplever at familien stort sett har råd til å kjøpe det de trenger	
Stemmer ganske- eller veldig bra	98 %
Stemmer ganske- eller veldig dårlig	2 %
Har måttet droppe en aktivitet fordi foreldrene ikke hadde råd	
Aldri eller sjelden	98 %
Iblant eller ofte	2 %

Merk: n=6721. Missing er på 2,17 % for foreldre i arbeid. Ellers varierer missing mellom 0,60 % og 0,83 %. Med høyere utdanning er det presisert utdanning fra universitet eller høyskole.

Ungdommene i denne undersøkelsen bor i stor grad med begge eller minst én forelder (se tabell 2). Kun 1 % oppgir å ikke bo med noen av sine foreldre til vanlig. Videre viser tallene at ungdommene i denne studien hovedsakelig bor med foreldre som er i arbeid og de opplever at familien har råd til å kjøpe det familien trenger og at de ikke har måttet droppe aktiviteter de ønsker å delta på fordi familien ikke har råd til å betale kostnaden. Foreldrene til ungdommene i dette utvalget er relativt høyt utdannet, men omtrent en tredjedel av utvalget kjenner ikke til foreldrenes utdanningsbakgrunn. I alt lever utvalget

i denne studien i hjem som har relativt gode sosioøkonomiske rammer. Noe som ikke er overraskende siden vi henvender oss til et populasjonsutvalg av norske ungdommer på ungdomsskolen, en gruppe barn som i et høyinntektsland som Norge er forventet å ha gode oppvekstvilkår på dette området.

I tillegg til å ha gode sosioøkonomiske rammer, er det vesentlig at barn opplever å vokse opp i hjem der de blir lyttet til, tatt på alvor og der muligheten til å ta valg som harmonerer med modenhet og alder er tilstede. I denne undersøkelsen ble dette kartlagt ved å spørre ungdommene om de opplever å kunne motsi foreldrene sine, om fysiske krenkelser blir benyttet som avstraffing og om de selv får velge hvem de skal omgås med på fritiden, og hvor fritt de står til å innlede intime relasjoner.

Tabell 3. Opplevelser med streng disiplin i hjemmet for alle i utvalget, jenter og gutter

	Stemmer ganske- eller veldig bra	Stemmer ganske- eller veldig dårlig	Stemmer ganske- eller veldig bra (jenter)	Stemmer ganske- eller veldig bra (gutter)
I min familie kan man bli slått hvis man gjør noe galt	2 %	97 %	2 %	1 %
I min familie er det ikke lov å si imot de voksne	16 %	82 %	17 %	16 %

Merk: n=6721. n(jenter) = 3279, n(gutter) = 3377. Missing varierer mellom 0,88 % og 2,44 %. Spørsmålet ble stilt på følgende måte: Hvordan stemmer disse påstandene med hvordan du har det hjemme?

Det klare flertallet av ungdom opplever ikke at de kan bli slått av foreldrene sine om de skulle gjøre noe galt (se tabell 3). Opplevde trusler om bruk av fysisk avstraffelse er derfor lave i dette utvalget, selv om en liten prosentandel ungdom forteller at det stemmer ganske eller veldig bra at i deres familie kan det brukes fysisk avstraffelse ved normbrudd. Litt større prosentandel ungdom som deltok i studien fortelle at de opplever at det ikke er lov å motsi de voksne i familien. Selv om det store flertallet også her sier at det ikke stemmer at det ikke er lov å motsi de voksne, er det over 15 % som opplever at å motsi foreldrene ikke er akseptert.

I tabell 4 viser vi andelen ungdom som opplever å få ta egne valg på sentrale områder knyttet til deres fritid, sammenliknet med dem som sier at de ikke får muligheten til å velge. Omtrent hele utvalget sier at de opplever å få ta egne valg knyttet til vennskap, hvordan de kler seg, fritidsinteresser og utdanning.

Når det kommer til intime relasjoner og sex før ekteskapet er det en noe større andel ungdom, og særlig større andel jenter, som sier at de ikke får velge selv på disse områdene. Det er spesielt på spørsmålet om de kan ha kjæreste på sin egen alder at andelen jenter er noe lavere enn andelen gutter.

Tabell 4. Ungdommenes opplevelse av hva de får velge selv

	Stemmer ganske- eller veldig bra	Stemmer ganske- eller veldig dårlig	Stemmer ganske- eller veldig bra (jenter)	Stemmer ganske- eller veldig bra (gutter)
Jeg får velge hva jeg skal ha på meg og hvordan jeg skal se ut	98 %	1 %	98 %	99 %
Jeg får velge selv hvilke venner jeg skal ha	98 %	1 %	98 %	98 %
Jeg får velge selv hva jeg skal gjøre sammen med vennene mine	97 %	3 %	96 %	97 %
Jeg får velge selv hvilke fritidsinteresser jeg skal ha	97 %	2 %	97 %	98 %
Jeg får velge selv hvilken utdanning jeg skal ta	97 %	1 %	98 %	98 %
Jeg får velge selv om jeg kan ha en kjæreste på min egen alder	90 %	6 %	88 %	93 %
Jeg får velge selv om jeg kan ha sex før ekteskapet	73 %	14 %	72 %	74 %

Merk: n=6721. n (jenter) = 3279; n (gutter) = 3377. Missing på «Jeg får velge selv om jeg kan ha sex før ekteskapet» er på 13,7 %. Ellers varierer missing for de øvrige variablene mellom 0,42 % og 3,42 %.

I alt tyder tallene på at ungdommene som deltok i studien opplever stor grad av autonomi på områder som omhandler fritid, vennskap og kjæresterelasjoner. Samtidig er det en liten prosentandel som i liten grad opplever å kunne ta egne valg på disse områdene. Og særlig gjelder det jenter som sier at de ikke opplever at de selv kan velge om de skal innlede intime relasjoner til andre jevnaldrende, og en relativt stor andel gutter og jenter som ikke selv får velge om de skal ha sex før ekteskapet eller ikke. På siste

spørsmål var det imidlertid høyere andel utelatte svar, noe som kan bety at en del ungdom ikke ønsket å svare på det og/eller ikke forsto spørsmålet. Dette samsvarer med funn fra andre norske ungdomsstudier som viser at ungdom i stor grad rapporterer autonomi på flere områder i livet, selv om det er noe variasjon knyttet til både kjønn og foreldres landbakgrunn (Augusti & Hafstad, 2020; Friberg & Bjørnset, 2019).

Flertallet av ungdommene som deltok i studien forteller også at de opplever å ha noen å snakke med dersom de har det vanskelig (se Tabell 5). Det er i all hovedsak foreldrene eller en venn som oppgis som den ungdommen henvender seg til i slike tilfeller. Men også andre voksenpersoner oppgis, om enn i noe mer begrenset grad enn venner og foreldre. Dette samsvarer med at ungdommene for øvrig rapporterer gode sosioøkonomiske rammer, opplevd autonomi, og liten grad av fysisk avstraffelse eller begrensede muligheter til å uttrykke egne meninger selv om de måtte bryte med foreldrenes oppfatninger. Det er allikevel, i likhet med hva vi fant i UEVO-studien (Hafstad og Augusti, 2019), en betydelig andel ungdom som sier at de ikke har noen å snakke med dersom de har et problem og ønsker å dele det med noen. Opplevd sosial støtte og muligheten til å snakke med noen når ting er vanskelig er ansett som en viktig faktor for helse og trivsel, og det kan ikke minst være av vesentlig betydning når man for eksempel utsettes for krenkelser, vold og overgrep (Masten et al., 2021; McLaughlin & Lambert, 2017; Nurius et al., 2020).

Tabell 5. Personer ungdommene opplever de kan henvende seg til om de har et problem og trenger å snakke med noen

	Alle	Jenter	Gutter
Pappa	49 %	37 %	60 %
Mamma	67 %	63 %	71 %
Andre familiemedlemmer	28 %	27 %	29 %
En venn	49 %	58 %	41 %
Helsesykepleier	12 %	14 %	11 %
Lærer eller andre voksne på skolen	7 %	7 %	7 %
Andre voksne	4 %	3 %	4 %
Ingen	18 %	19 %	17 %

Merk: n=6721. n (jenter) = 3279; n (gutter) = 3377. Missing er 0 %.

Omsorgssvikt og vold i hjemmet i oppveksten

Vold i hjemmet er et alvorlig samfunnsproblem som kan ha langvarige konsekvenser for barns utvikling, helse og trygghet (Carr et al., 2020). Når volden skjer i nære relasjoner, spesielt mellom foreldre og/eller mellom foreldre og barn, kan konsekvensene bli spesielt alvorlige (Carr et al., 2020). Ungdom som har vokst opp med fysisk vold, psykisk vold og/eller vært vitne til vold i familien, har økt risiko for psykiske helseplager, skolevansker og senere voldsutsatthet eller voldsutøvelse (Hafstad & Augusti, 2019; Holt, Buckley & Whelan, 2008). Barn og unge som vokser opp i hjem der det utøves vold, lever ofte i en tilstand av konstant beredskap og uforutsigbarhet, noe som kan ha omfattende negative konsekvenser for deres utvikling (Margolin & Vickerman, 2011). Selv om majoriteten av ungdom ikke har opplevd vold i hjemmet, er det en betydelig andel som rapporterer slike erfaringer. I en tidligere norsk undersøkelse oppgir mellom 15 og 20 prosent av ungdommene at de har vært utsatt for en eller annen form for fysisk vold fra foreldre, og nær like mange har vært vitne til vold i hjemmet (Hafstad & Augusti, 2019).

Omsorgssvikt

Omsorgssvikt kan anses som fravær av tilstrekkelig omsorg gitt barnets alder og omsorgsbehov (Dubowitz et al., 1993). Omsorgssvikt kan deles inn i ulike former, for eksempel fysisk (mangel på klær, tak over hodet, næringsrik mat), emosjonell (fravær av eller stor grad av mangel på emosjonell støtte og trygge rammer), intellektuell (hjelp og oppfølging i tilknytning til skole og fritidsaktiviteter, kognitiv stimulering i hjemmet) og helsemessig (oppfølging av helse og tannhelse, vaksinasjonsprogram). Omsorg er å anse som et kontinuum fra optimal omsorg til omsorgssvikt, der det kan være vanskelig å trekke en grense for når noe er å anse som omsorgssvikt (Dubowitz et al., 1993). Det er også viktig å vektlegge frekvens, mye av det som i enkelttilfeller ikke er omsorgssvikt kan omtales som dette dersom det er et vedvarende mønster (Aakvaag et al., 2016). For eksempel kan det å ikke få oppfølging med leksene hjemme en gang iblant ikke anses som skadelig, men dersom foreldrene ikke viser noe interesse for barnets skolearbeid eller evner å følge opp skolens beskjeder over tid, kan dette være tegn på omsorgssvikt. Omsorgssvikt må også ses i relasjon til barnets alder og omsorgsbehov, og det kompliserer grensedragningene mellom hva som er omsorgssvikt og hva som er «dårlig» omsorg ytterligere. I alt må man forstå omsorgssvikt i lys av familiens ressurser både økonomisk, sosialt, og helsemessig (Dubowitz et al., 1993). Og det er ikke alltid foreldrenes ansvar alene å sørge for den optimale

omsorgen, men at systemet må legge til rette for at foreldre skal kunne yte tilstrekkelig omsorg for sine barn (Dubowitz et al., 1993, 2022). Dette gjelder særlig i et velferdssamfunn som Norge.

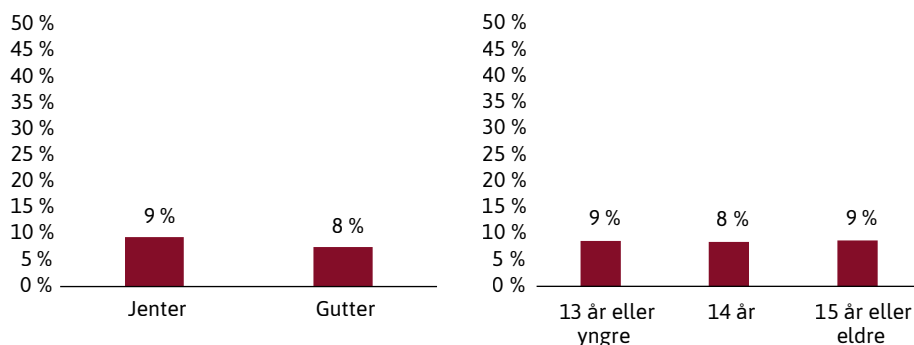
I denne undersøkelsen ble ungdommene spurt om de i *løpet av oppveksten* har blitt utsatt for handlinger som kan anses som omsorgssvikt dersom det skjer over tid. I denne undersøkelsen definert som emosjonell omsorgssvikt, altså hvorvidt ungdommene opplever å få sine emosjonelle behov dekket. Basert på funn i UEVO-studien, valgte vi i denne studien å kun fokusere på emosjonell omsorgssvikt. Fysisk omsorgssvikt er svært vanskelig å måle i et land som Norge med gode velferdsordninger som sørger for at de aller fleste familier i størst mulig grad dekker grunnleggende behov som mat og klær. Vi har også kartlagt foreldrenes evne til å ta vare på barnet og om ungdommen har opplevd at omsorgspersonene har hatt så store rusproblemer at det har påvirket deres omsorgsevne negativt. Ungdommer som svarer henholdsvis ofte eller alltid på foreldrenes rusbruk og omsorgsevne, eller sjelden eller aldri på hvorvidt omsorgspersonene har gitt dem emosjonell støtte, telles som utsatt for omsorgssvikt i oppveksten.

Tabell 6. Andel som har opplevd omsorgssvikt i hjemmet i oppveksten

	Totalt
Foreldrene mine har vært så påvirket av alkohol, narkotika eller medisiner at de ikke kunne ta vare på meg	2 %
Jeg har følt at noen i familien var glad i meg	5 %
Jeg visste at foreldrene mine eller noen i familien min kunne passe på meg og beskytte meg	4 %
Jeg synes det er fint å være hjemme sammen med familien min	5 %
Omsorgssvikt	9 %

Merk. n=6721. Missing varierer mellom 2,1 % og 2,9 %. Ungdom som svarer ofte eller alltid på første spørsmål og aldri eller sjelden på de tre siste regnes med i tallene for omsorgssvikt.

Figur 2. Utsatthet for omsorgssvikt i oppveksten etter kjønn og alder

Merk. n (jenter) = 3279; n (gutter) = 3377; n (13 år yngre) = 2021; n (14 år) = 2190; n (15 år eldre) = 2499.

Andelen ungdom som sier at de har opplevd omsorgssvikt i oppveksten i dette utvalget er ganske likt som det tall fra UEVO-undersøkelsen viste (Hafstad & Augusti, 2019) når vi sammenlikner de spørsmålene som er stilt i begge undersøkelser. Jentene rapporterte ett prosentpoeng mer utsatthet for vedvarende svikt i den emosjonelle omsorgen sammenliknet med guttene. Forskningen viser noe blandede resultater knyttet til kjønnsforskjeller, der noen studier viser at jenter forteller om mer utsatthet, mens andre finner ingen kjønnsforskjeller (Hagborg et al., 2017; Stoltenborgh et al., 2013; Wanamaker et al., 2022). Som Dubowitz og andre forskere (Dubowitz et al., 2022) på omsorgssvikt har påpekt, er det vanskelig å skaffe seg et godt bilde av grad av utsatthet fordi årsakene kan være mange, måten det opptrer på (hyppighet og alvorlighet) er sammensatt og vanskelig å måle, og hva som er å anse som omsorgssvikt i ulike faser av oppveksten vil variere. I denne studien har vi kun kartlagt varianter av emosjonell omsorgssvikt og det å oppleve at foreldre ikke er i stand til å følge opp barnet på grunn av rus. Det er med andre ord sider ved omsorgssvikt vi ikke har kartlagt i denne undersøkelsen som danner et noe begrenset bilde av hvor utsatt denne gruppen ungdommer er for omsorgssvikt i hjemmet.

Psykisk vold

Psykisk vold kan defineres som gjentatte sårende eller ydmykende kommentarer eller forsøk på å skremme eller true barnet (Aakvaag et al., 2016). Psykisk vold forstås i denne sammenhengen som *gjentatte handlinger fra en omsorgsperson* (Aakvaag et al., 2016). Den psykiske volden er vanskelig å måle og det er utfordrende å trekke et klart skille mellom vold og dysfunksjonell foreldreteatferd som ikke er å anse som voldelig (Goodall & Sawrikar, 2023). Det

kan derfor være utfordrende å sette en grense for når man anser handlinger for å inngå i et mønster av ydmykelser og trusler som kan defineres som psykisk vold, særlig gjelder dette i en spørreskjemaundersøkelse der et fåtall enkeltspørsmål danner grunnlaget for kategorien psykisk vold (Goodall & Sawrikar, 2023). Samtidig er psykisk vold ansett som skadelig for barns helse og utvikling fordi det på sitt verste kan føre til tap av selvfølelse, forvirring rundt egne grenser og oppfatninger av verden og redsel for vold og frihetsberøvelse (Riggs & Kaminski, 2010). Derfor er det viktig å forsøke å skaffe seg et bilde av i hvor stor grad ungdom opplever denne formen for krenkelser i en omsorgssituasjon.

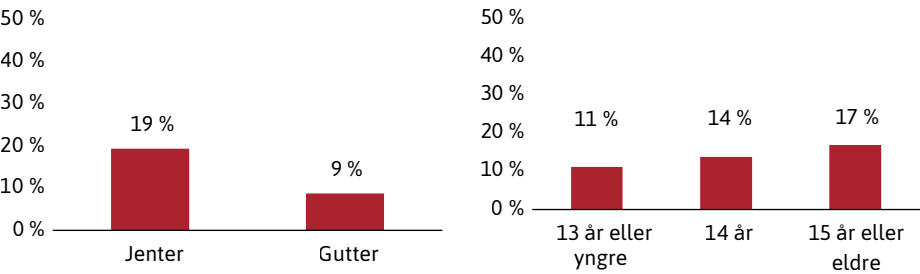
Funnene fra undersøkelsen viser at 14 % av ungdommene sier at de har opplevd minst to tilfeller av hendelsene listet i tabell 7; noe som inkluderer å ha opplevd minst to ulike hendelser én gang, eller gjentatte tilfeller av samme hendelse. Det vil si at 14 % av ungdommene i utvalget forteller om gjentatte ydmykelser, krenkelser eller trusler og frihetsberøvelse i oppveksten. Som det fremkommer av tabellen, er det særlig verbale ydmykelser som er hyppigst forekommende, mens det å bli låst inne eller ute forekommer sjeldnest. Trusler forekommer noe oftere enn frihetsberøvelse. Jentene forteller om flere opplevelser med psykiske krenkelser. Til forskjell fra UEVO-studien (Hafstad & Augusti, 2019), finner vi i denne studien en *lavere* andel ungdom som forteller om psykisk vold i oppveksten, mens tallene er sammenliknbare med det som rapporteres i UngVold-studien fra 2023 (Frøyland et al., 2023). Resultatene i denne undersøkelsen og UEVO-studien likner når det kommer til hvilke former for krenkelser som rapporteres mest, og kjønnsforskjellen mellom gutter og jenter. Det er de eldste ungdommene som forteller om mest utsatthet for psykisk vold. Seks prosentpoeng flere 15- og 16-åringer sammenliknet med 13-åringer forteller om psykisk vold i oppveksthjemmet. Dette kan skyldes at eldre ungdommer har noe mer livserfaring og dermed hatt flere anledninger til å oppleve psykisk vold. Det kan også være sider ved det å bli eldre og løsrive seg fra foreldre og familie som skaper flere gnisninger og konflikter mellom foreldre og barn, noe som kan resultere i opplevde krenkelser og psykisk vold. Forskning på voksne utsatt for psykisk vold har vist at rapportering av psykisk vold er sterkt forbundet med den utsattes subjektive opplevelse av situasjonen, og dermed kan relativt like situasjoner oppleves ulikt fra person til person (Badenes-Sastre et al., 2024).

Tabell 7. Andel ungdommer som har opplevd psykisk vold i hjemmet i løpet av livet

	Flere ganger
Gjort narr av deg på en sårende måte	8 %
Sagt at du var dum eller aldri får til noen ting	8 %
Truet med å gå fra deg eller sende deg bort	4 %
Truet med å slå eller skade deg	3 %
Låst deg ute fra hjemmet ditt	1 %
Låst deg i en kjeller, bod eller liknende	1 %
Truet med å ødelegge eller skade noe eller noen du bryr deg om	5 %
Psykisk vold	14 %

Merk: n=6721; Manglende svar varierer mellom 2,0 % og 3,9 %. Merk at vi ikke teller engangshendelser når vi rapporterer omfanget av psykisk vold, dermed rapporterer vi heller ikke en total.

Figur 3. Kjønn- og aldersforskjeller i utsatthet for psykisk vold (gjentatte psykiske krenkelser) fra omsorgspersoner i oppveksten

Merk. n (jenter) = 3279; n (gutter) = 3377; n (13 år) = 2021; n (14 år) = 2190; n (15 år +) = 2499.

Ikke overraskende er det foreldrene som i all hovedsak rapporteres som utøver av den psykiske volden i oppveksthjemmet (79 %). Like over en tiendedel oppgir steforeldre som utøver (11 %), mens like under en tiendedel sier at en annen voksen de bor med har utsatt dem for dette (8 %). Flertallet av ungdommene som deltok i undersøkelsen forteller at de bor med foreldrene sine, og dermed er det naturlig at det også er i disse relasjonene det meste av den psykiske volden skjer i hjemmet. Det samme mønsteret for rapportert utøver ser vi i tilsvarende undersøkelser fra Norge og Sverige (Frøyland et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019; Jernbro et al., 2023).

Fysisk vold

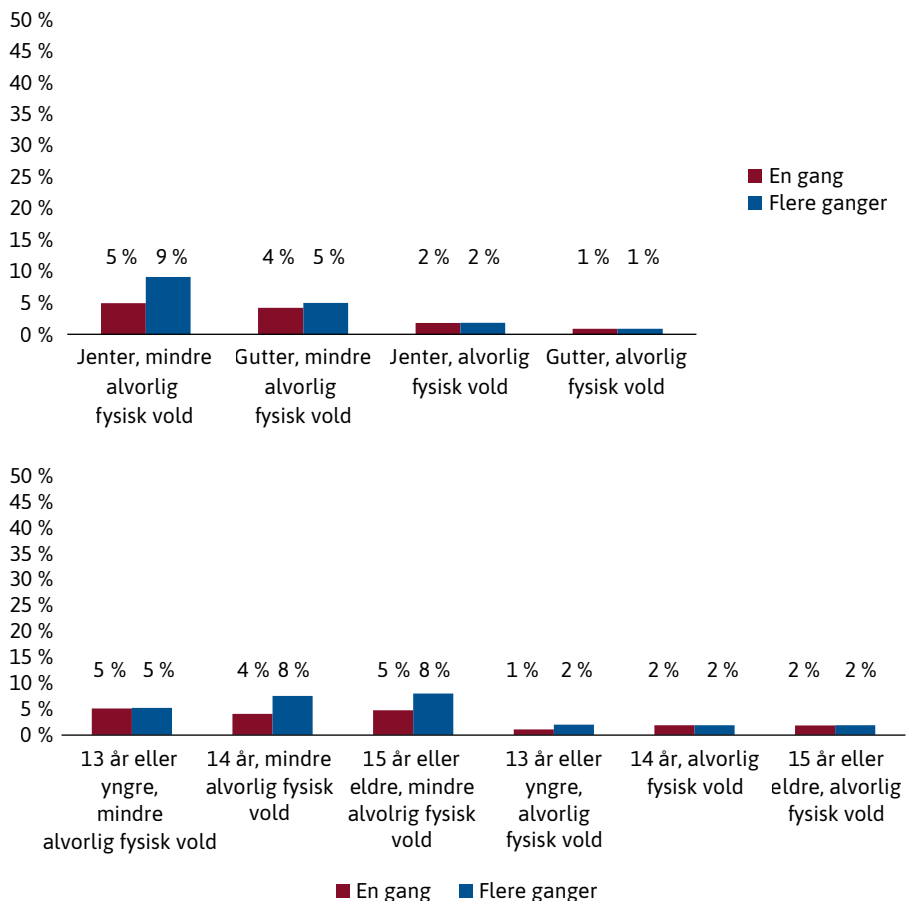
I Norge er all fysisk avstraffelse av barn ulovlig, og det betyr at handlinger som i noen land er å anse som lovlig i oppdragelsesøyemed, er ulovlig i Norge. Dette dreier seg blant annet om fysiske krenkelser som har et mindre fysisk skadepotensial, som for eksempel lugging, klyping og slag med flat hånd. Derfor omtales dette som mindre alvorlig fysisk vold i denne rapporten. Samtidig er mer alvorlige former for fysisk voldsbruk unisont ansett som ulovlig voldsbruk på tvers av de fleste land det er naturlig å sammenlikne oss med. Når vi deler inn mer eller mindre alvorlig fysisk vold sikter vi til det fysiske skadepotensialet, og det er vesentlig å understreke at selv mindre alvorlig fysisk vold kan oppleves som skremmende, krenkende og truende. I denne delen av rapporten snakker vi om den volden som begås i hjemmet av en omsorgsperson. I forskning på denne formen for vold som foreldre utsetter barna sine for, fremgår det også at fysisk vold er forbundet med psykiske og somatiske helseplager både på kort og lang sikt (Carr et al., 2020; Hafstad & Augusti, 2019).

Tabell 8. Fysisk vold i hjemmet i oppveksten

	En gang	Flere ganger	Totalt
Lugget eller kløpet deg	4 %	3 %	7 %
Ristet eller dyttet deg voldsomt	3 %	3 %	7 %
Slått deg med flat hånd	2 %	2 %	4 %
Slått deg med knyttneven eller hard gjenstand	1 %	1 %	2 %
Sparket deg	2 %	1 %	3 %
Banket deg opp	0,5 %	0,5 %	1 %
Mindre alvorlig fysisk vold	5 %	7 %	12 %
Alvorlig fysisk vold	1 %	2 %	3 %
Fysisk vold	5 %	7 %	12 %

Merk: n=6721. Missing varierer mellom 2,0 % og 3,9 %.

Figur 4. Kønns- og aldersforskjeller i utsatthet for mindre alvorlig og alvorlig fysisk vold henholdsvis en eller flere ganger i oppveksthjemmet

Merk. n (jenter) = 3279; n (gutter) = 3377; n (13 år) = 2021; n (14 år) = 2190; n (15 år +) = 2499.

Omtrent 12 % av ungdommene som deltok i denne undersøkelsen fortalte at de hadde blitt utsatt for fysisk vold i hjemmet i løpet av oppveksten. Det er særlig den mindre alvorlige fysiske volden ungdommene rapporterer om, en mindre andel ungdom forteller at de er utsatt for alvorlige former for fysisk vold i hjemmet av en voksen. I denne studien er det en mindre andel ungdommer som forteller om utsatthet for mindre alvorlig vold i oppveksten (12 %) sammenliknet med resultater fra UEVO-studien (15 %; Hafstad & Augusti, 2019). På samme måte som med de andre voldsformene i hjemmet, forteller jentene i denne undersøkelsen også om mer fysisk vold fra foreldrene

enn guttene. Forskjellen gjelder for fleregangs-hendelser av mindre alvorlig fysisk vold. Dette skiller seg fra tidligere studier, der jenter og gutter har fortalt om omtrent like mye utsatthet for den fysiske volden i hjemmet (Hafstad & Augusti, 2019; Mossige & Stefansen, 2007; 2015, Frøyland m. fl., 2023). Eldre ungdommer forteller om noe mer utsatthet for flere hendelser (14–15-åringene) enn de yngste (13-åringene), men det er ingen aldersforskjell blant dem som har opplevd det kun en gang. Denne aldersforskjellen gjelder kun for mindre alvorlig vold i hjemmet, ikke den alvorlige fysiske volden der aldersforskjellen kun er minimal.

Tabell 9. Utøver av fysisk vold i hjemmet i ungdommens oppvekst (n = 584)

Forelder (mor, far)	76 %
Steforelder (stemor, stefar)	8 %
Eldre søsken	20 %
En annen voksen jeg bor med	3 %

Naturlig nok er det foreldre som utgjør den største gruppen av utøvere, etterfulgt av eldre søsken. Det er også flere ungdommer som oppgir flere enn én utøver siden summen av andelen utøvere overskrider 100 %. Det betyr at noen av ungdommene har blitt utsatt for fysisk vold av flere personer i hjemmet i løpet av oppveksten.

Vitne til vold i hjemmet

Å være vitne til vold i hjemmet har de senere årene blitt ansett som krenkende og potensielt skadelig også overfor barna (Aakvaag et al., 2016). Denne typen vold kan være både emosjonell, fysisk, økonomisk og seksuell (Aakvaag et al., 2016). Noen av disse voldsformene er imidlertid lettere for barn å oppdage og bevitne, dette gjelder særlig den psykiske og fysiske volden rettet mot foreldre. Å være vitne til at en omsorgsperson utsetter den andre for vold, kan sette barnet i en hjelpeløs, skremmende og truende situasjon. I både psykologisk og rettslig forstand anses barnet i slike tilfeller som utsatt for mishandling i nære relasjoner (Aakvaag et al., 2016). I denne undersøkelsen har vi spurt ungdommene om de har opplevd at én eller begge foreldre har blitt utsatt for fysisk vold (f.eks. slag, spark eller andre fysisk krenkende handlinger) i oppveksten.

Tabell 10. Vitne til vold i hjemmet i oppveksten

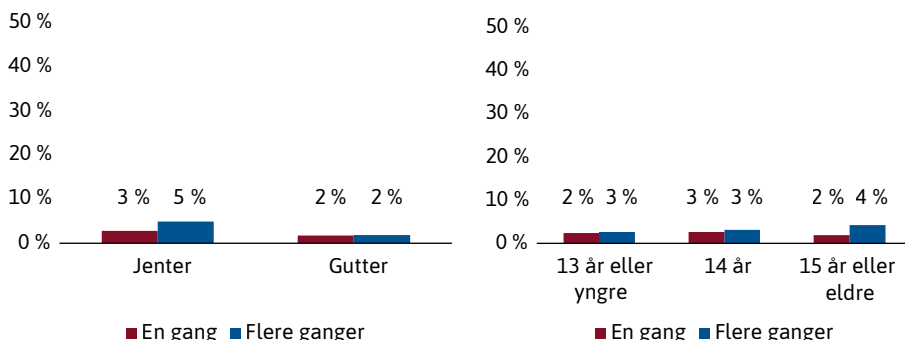
	En gang	Flere ganger	Totalt
Dyttet eller ristet voldsomt	2 %	1 %	3 %
Slått	2 %	1 %	3 %
Banket eller fått juling	1 %	0.4 %	1 %
Utsatt for noe annet voldelig	2 %	1 %	3 %
Vitne til vold i hjemmet	2 %	3 %	5 %

Merk: n = 6721 missing varierer mellom 2,2 % og 4,4 %.

Omtrent 5 % av ungdommene som deltok i denne studien forteller at de har sett en forelder bli utsatt for fysisk vold hjemme i løpet av oppveksten. Tallene er noe lavere sammenliknet med både UEVO-studien og UngVold-studien der noen flere prosentpoeng av ungdommene fortalte at de hadde sett at én eller begge foreldrene hadde vært utsatt for fysisk vold i oppveksten (Frøyland et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019). Det er de samme kjønnsforskjellene som for andre voldsformer i hjemmet; flere jenter rapporterer om vitneerfaringer til vold i hjemmet. Dette er i tråd med tidligere forskning, og det er vanskelig å si hvorfor familier med jenter tilsynelatende har mer vold i familien, enn det guttene rapporterer (Hietamäki, Huttunen, & Husso, 2021). Dette kan handle om hvordan jenter oppfatter ulike situasjoner sammenliknet med gutter. Jenter kan være mer årvåkne for denne typen interaksjoner, og de kan oppleve det som mer skremmende enn gutter når denne typen hendelser skjer i familien. På den annen side er det ingen grunn til å tro at gutter skal være mindre påvirket av familiens kommunikasjonsform, at foreldre skal beskytte gutter mer mot å være vitne til denne typen erfaringer eller at det forekommer mer konflikt i familier med jentebarn. Det er derfor uklart hvorfor denne kjønnsforskjellen gjentatte ganger har blitt rapportert i forskning på vold i hjemmet, og mest sannsynlig dreier deg seg ikke om at det er mer vold i familier med jenter. Det er marginale aldersforskjeller i rapportering av vitneerfaringer til fysisk vold i hjemmet. Omtrent ett prosentpoeng flere 15-16-åringer fortalte at de hadde opplevd å være vitne til fysisk vold rettet mot en eller begge foreldrene flere ganger sammenliknet med de andre aldersgruppene i studien. Av de ungdommene som sa de hadde vært vitne til fysisk vold i hjemmet, oppga de fleste far (42 %) eller stefar (10 %) som utøver. Dette ble etterfulgt av søsken (18 %) eller mor (15 %)/stemor (18 %). Tolv prosent sa at det var en ukjent person som hadde vært utøver av volden de

hadde bevitnet at en omsorgsperson var utsatt for. det var 7 % som oppga mor eller fars kjæreste. Fire prosent av ungdommene oppga seg selv som utøvere av volden mot foreldrene. I UEVO-studien spurte de om vitneerfaringer til både psykisk og fysisk vold i hjemmet, og om mors og fars utsatthet separat, så tallene er ikke direkte sammenliknbare når vi skal vurdere utøver.

Figur 5. Kjønn- og aldersforskjeller i vitneerfaringer til fysisk vold rettet mot en omsorgsperson i oppveksten

Merk. n (jenter) = 3279; n (gutter) = 3377; n (13 år) = 2021; n (14 år) = 2190; n (15 år +) = 2499.

Oppsummering bakgrunn og oppvekstforhold

I alt viser resultatene fra undersøkelsen at det store flertallet av ungdommene som deltok i denne studien vokser opp i stabile og trygge hjem. Samtidig er det et betydelig mindretall som vokser opp i familier som strever på ulike områder. Færre enn 5 % av ungdommene som deltok i studien, og langt lavere enn det som rapporteres i offentlig statistikk som vedvarende lavinntekt, forteller at de opplever at familien ikke har råd til å kjøpe det de trenger eller ikke kan delta på aktiviteter på grunn av trang familieøkonomi. En større andel av ungdommene enn dem som rapporterer levekårsutfordringer forteller om utsatthet for vold i hjemmet, enten som selv utsatt, som vitne til vold i hjemmet, eller begge deler. Jentene forteller nesten gjennomgående om mer utsatthet i hjemmet i løpet av oppveksten sammenliknet med guttene. Og de eldste ungdommene forteller også om mer utsatthet for psykisk vold i oppveksten sammenliknet med de yngre. Andelen utsatte er noe lavere i denne studien sammenliknet med de tallene som ble rapportert i UEVO-studien (Hafstad & Augusti, 2019). Dette kan skyldes flere ting, en av disse er at vi i denne undersøkelsen har spurt om både hendelser siste år og hendelser

i et livsløpsperspektiv, og dette kan ha forvirret noen av deltakerne selv om vi gjorde tydelige skiller mellom de ulike tidspunktene i spørreskjema. En annen årsak kan være sammensetning av utvalget, vi hadde mange respondenter, men et skjevt frafall av skoler fra sentrale deler av Østlandet. Vi vet ikke om det forekommer mer vold i østlandsområdet, men det er større sosiale forskjeller i sentrale og tettbygde strøk som også kan påvirke sammensetningen av utvalget slik at vi ikke har nådd alle grupper i befolkningen like godt.

Svar på spørsmålene om utsatthet for vold i hjemmet i denne undersøkelsen understreker behovet for tidlig identifisering og oppfølging av barn og unge som lever med vold i nære relasjoner (Hafstad & Augusti, 2019).

Bekymringer for lovbrudd det siste året

Bekymring for å bli utsatt for kriminalitet er en viktig indikator på hvordan personer opplever trygghet i hverdagen (Lorenc et al., 2014). Slike bekymringer kan henge sammen med både egne erfaringer, forhold i nærmiljøet og generell oppfatning av risiko i samfunnet. I Trygg og Ung-studien ble respondentene spurt om de i løpet av det siste året hadde bekymret seg for ulike former for kriminalitet, inkludert svindel på internett, identitetstyveri, fysisk vold, seksuelle overgrep og ran; om de bekymrer seg for at de selv, eller personer de kjenner, skal bli utsatt for lovbrudd eller terrorhendelser; opplevd trygghet i eget nabolag; og om deres atferd påvirkes av slike bekymringer. I tillegg ble ungdommene spurt om bekymringer for å bli utsatt for hatkriminalitet, altså vold eller trakassering basert på seksuell orientering, kjønnsidentitet, etnisitet, religion eller funksjonsnedsettelse. Totalt sett, gir svarene fra undersøkelsen oss viktig kunnskap om ulike former for kriminalitet som vekker uro blant ungdom, og hvor utbredt slike bekymringer er i et større ungdomsutvalg.

Det er verdt å notere at bekymringer for at bilder, videoer eller informasjon om dem skulle bli spredt mot deres vilje var den formen for kriminalitet respondentene var mest bekymret for; totalt 14 % svarte at de var veldig eller ganske ofte bekymret for dette. At noen de kjenner skal bli utsatt for noe kriminelt (10 %), hærverk (9 %), at noe de eier skal stjeles (8 %), og bli utsatt for fysisk vold (8 %) var de påfølgende mest utbredte formene for bekymring respondentene hadde ofte eller ganske ofte. Det er urovekkende, men dessverre ikke overraskende, at mange ungdommer er bekymret for digitale krenkelser og spredning av personlig informasjon. Blant annet undersøkelsene UngVold og Ungdata har funnet at mange unge blir utsatt for digitale seksuelle krenkelser (inkludert uønskede seksuelle henvendelser og bildebaserte seksuelle overgrep) (Bakken, 2024; Frøyland et al., 2023). Nesten dobbelt så mange jenter som gutter rapporterer å være bekymret for at bilder, videoer eller informasjon skal bli spredt mot deres vilje (se tabell 11). Dette må ses, blant annet, i lys av hvordan en rekke studier har vist at konsekvensene av bildebaserte seksuelle overgrep er langt større for jenter

enn gutter (Hellevik, Haugen & Øverlien, 2025). Samtidig viser tabell 11, i samsvar med tallene presentert over, at jenter i større eller mindre grad er mer bekymret for å utsettes for alle former for kriminalitet som er kartlagt i denne studien enn gutter.

Tabell 11. Ungdommenes grad av bekymring for å utsettes for noe kriminelt og andelen jenter og gutter som er veldig eller ganske ofte bekymret (n=6721)

	Veldig ofte	Ganske ofte	Ganske sjelden	Veldig sjelden	Aldri	Veldig eller ganske ofte (jenter)	Veldig eller ganske ofte (gutter)
At noen skal lure deg for penger på internett	1 %	3 %	12 %	25 %	58 %	5 %	4 %
At noen skal stjele noe fra deg	2 %	6 %	17 %	28 %	47 %	9 %	7 %
At noen skal ødelegge tingene dine med vilje (hærverk)	2 %	7 %	18 %	27 %	46 %	11 %	7 %
At en annen skal late som de er deg (identitetstyveri)	1 %	2 %	6 %	14 %	76 %	3 %	2 %
At bilder, videoer eller informasjon om deg skal bli spredt mot din vilje	4 %	10 %	17 %	22 %	46 %	19 %	10 %
At noen skal bryte seg inn i huset ditt og ta ting	2 %	3 %	8 %	17 %	69 %	8 %	2 %
At noen skal utsette deg for fysisk vold (for eksempel slag, spark, skade deg med kniv eller andre gjenstander)	3 %	5 %	12 %	21 %	59 %	10 %	6 %
At noen skal utsette deg for seksuelle overgrep eller krenkelser (gjøre seksuelle ting mot din vilje)	2 %	3 %	7 %	10 %	77 %	9 %	1 %
At noen skal rane deg med vold eller trusler om vold	1 %	3 %	7 %	16 %	71 %	5 %	3 %
At noen du kjenner skal bli utsatt for noe kriminelt	3 %	7 %	14 %	20 %	55 %	12 %	8 %
At du eller noen du kjenner skal oppleve en terrorhendelse	2 %	2 %	6 %	13 %	75 %	6 %	5 %

Merk: n (jenter) = 3279; n (gutter) = 3377.

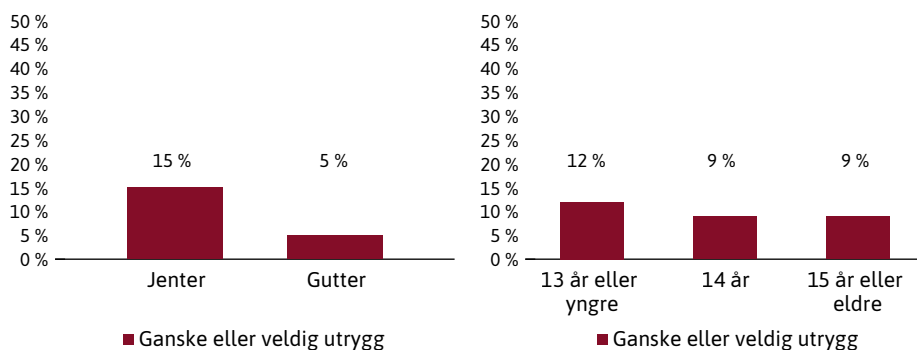
I tillegg til å spørre om opplevd uro og bekymring knyttet til det å bli utsatt for ulike former for kriminalitet, stilte vi også spørsmål om opplevd trygghet i eget nabolag på kveldstid. Nærmiljøet er viktig for ungdom og de oppholder seg mye der både på dag- og kveldstid (Brattbakk & Andersen, 2017). Studier

har vist at det å vokse opp i trygge nabolag er beskyttende mot utsatthet for belastende hendelser i oppveksten (Finkelhor et al., 2009). Det store flertallet (87 %) av ungdommene som deltok i undersøkelsen føler seg trygge alene ute på kvelden i området de bor, men det er likevel en andel på 10 % som sier at de føler seg ganske eller veldig utrygge. Tall fra UngData de siste par årene er nokså like. Der sier 84 % av ungdommene at de føler seg svært eller ganske trygge i eget nabolag om kvelden (Bakken, 2025). Det er imidlertid en høyere andel ungdom i denne studien (10 %) sammenliknet med UngData (4 %) som oppgir at de føler seg utrygge ute i eget nabolag på kveldstid. Til sammenlikning fant politiet i deres Innbyggerundersøkelse rettet mot personer som var 18 år eller eldre at 12 % av utvalget rapporterte å føle seg ganske eller svært utrygge i sitt nærmiljø (Horvei & Karterud, 2025). I undersøkelsen var det ikke spesifisert tidspunkt på dagen for spørsmålet tilknyttet følelser av utrygghet i eget nærmiljø. Det er derfor ikke direkte sammenliknbart med spørsmålene fra denne studien og UngData. I Trygg og Ung-studien er det langt flere jenter (15 %) enn gutter (5 %) som rapporterer at de føler seg ganske eller veldig utrygge. Dette gjenspeiler funn fra tidligere norske studier som viser at jenter og kvinner føler seg mer utrygge enn gutter og menn (Bakken, 2025; Ingebrigtsen et al., 2018).

Tabell 12. Ungdommenes opplevde trygghet i eget nabolag på kveldstid

Veldig trygg	Ganske trygg	Ganske utrygg	Veldig utrygg	Ikke aktuelt
37 %	50 %	8 %	2 %	3 %

Figur 6. Opplevd trygghet i eget nabolag på kveldstid som funksjon av kjønn og alder

Merk. n (jenter) = 3279; n (gutter) = 3377; n (13 år) = 2021; n (14 år) = 2190; n (15 år +) = 2499.

Et viktig aspekt ved hvorvidt ungdom føler seg trygge, er i hvilken grad dette påvirker deres atferd. I denne studien fant vi at totalt 45 % av utvalget alltid eller noen ganger planlegger når eller hvor de skal gå for å unngå å bli utsatt for noe kriminelt (se tabell 13). En høyere andel jenter på 54 % opplyste dette, sammenliknet med 37 % av guttene. Dette er ikke overraskende gitt at – som vist over – det er langt flere jenter enn gutter som føler seg utrygge, men illustrerer samtidig hvordan bekymring for kriminalitet kan slå ut på ulike måter i befolkningen. Samtidig er det viktig å forstå tallene som en refleksjon av at ungdommer også tar bevisste valg for å unngå utsatthet, noe som til en viss grad er et sunnhetstegn og viser evne til å vurdere risiko.

Tabell 13. Unngåelsesatferd knyttet til bekymringer for å utsettes for noe kriminelt

	Ja, jeg planlegger	Av og til, det avhenger av situasjonen	Nei, jeg tenker ikke på at jeg kan bli utsatt for noe kriminelt
Alle	8 %	37 %	53 %
Jenter	9 %	45 %	44 %
Gutter	8 %	29 %	61 %

Merk: n = 6721; n (jenter) = 3279; n (gutter) = 3377. Missing er 2 %. Har du planlagt når eller hvor du skal gå for å unngå å bli utsatt for noe kriminelt?

Resultatene er noe lavere enn funn fra Nasjonal Trygghetsundersøkelse, som viser at omtrent 58 % av eldre ungdommer og voksne i Norge alltid, eller avhengig av situasjonen, planlegger når og hvor de skal gå for å unngå å bli utsatt for noe kriminelt. Denne forskjellen gjelder også når vi sammenlikner den yngste deltakergruppen i Nasjonal Trygghetsundersøkelse (16–19 år) med vårt utvalg på 13–16-åringer. Kvinner planlegger i likhet med jenter i denne studien mer enn menn og gutter (Løvgren et al., 2024). En studie av Politi-høgskolen, «Trygghet i det offentlige rom» fra 2010, fant at voksne personer som føler seg utrygge iverksetter en rekke ulike tiltak, blant annet latt være å gå ut sent på kvelden, gått omveier eller unngått bestemte plasser (Aas et al., 2010). Også her var det langt flere kvinner enn menn som opplyste å ta valg basert på følelser av utrygghet. Blant voksne har tidligere forskning vist at særlig kvinner i større grad tar forholdsregler for å føle seg trygge utenfor hjemmet (Vera-Gray & Kelly, 2020).

Uro for hatprat og hatkriminalitet

Hatkriminalitet kan ha særlig alvorlige konsekvenser for trygghetsfølelsen, og er ofte underrapportert til myndighetene (OSCE, 2020). Etter straffeloven § 185 er hatefulle ytringer ytringer som helt eller delvis er motivert av hat eller fordommer mot en persons hudfarge, nasjonale eller etniske opprinnelse, religion eller livssyn, seksuelle orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk (Straffeloven, 2005). Personer som ikke tilhører disse lovbestemt beskyttede gruppene, kan derfor ikke juridisk sett være ofre for hatkriminalitet, selv om de kan oppleve trakassering eller vold. Totalt 14% av utvalget rapportere å ha bekymringer tilknyttet å utsettes for hatkriminalitet, herunder totalt 9% av guttene og 18% av jentene, når vi slår sammen de som har svart «I stor grad» og «I noen grad» (se tabell 14). Svarene er basert på spørsmålet «Er du bekymret for å bli utsatt for noe kriminelt eller at noen skal si stygge ting til deg som handler om din seksuelle orientering, kjønnsidentitet, hvilken hudfarge du har, din religion eller om du har funksjonsnedsettelse? Dette kalles ofte for hatkriminalitet og hatprat.».

Tabell 14. Bekymringer for hatprat eller hatkriminalitet

	I stor grad	I noen grad	I liten grad	Ikke i det hele tatt	Vet ikke
Alle	4%	10%	23%	52%	10%
Jenter	4%	14%	28%	43%	10%
Gutter	3%	6%	19%	61%	10%

Merk: n=6721; n (jenter) = 3279; n (gutter) = 3377. Missing er 2 %.

Institutt for samfunnsforskning gjennomførte en studie om hatefulle ytringer og fant at unge voksne er en særlig utsatt gruppe. Selv om det var få forskjeller mellom kjønnene, viste studien at minoriteter – basert på etnisitet, religion, seksuell orientering og funksjonsevne – var spesielt utsatte (Nadim & Fladmoe, 2016). Tallene fra denne undersøkelsen viser også at uro for denne typen kriminalitet er høyere blant ungdom enn det som rapporteres for eldre ungdom og voksne i Nasjonal trygghetsundersøkelse. Det er likevel viktig å merke seg at Nasjonal trygghetsundersøkelse kun kartla uro for hatefulle ytringer, ikke hatkriminalitet.

Utsatthet for krenkelser og potensielle lovbrudd siste år

I det følgende vil det presenteres omfangstall for utsatthet for krenkelser og potensielle lovbrudd siste år, altså i 2024. Tallene danner grunnlaget for å kunne si noe om et stort utvalg av ungdomsskoleelever sin utsatthet for ulike former for krenkelser, både dem som kan defineres som lovbrudd, og hendelser som er mer i gråsonen for lovbrudd eller ikke lovbrudd i det hele tatt. Tallene som presenteres er basert på flere enkeltspørsmål som også oppgis i de ulike kapitlene. Vi har valgt å presentere krenkelsene i denne rekkefølgen; ikke-seksuell trakassering og hatrelatert trakassering, identitets- og vinningskriminalitet, fysiske krenkelser og vold utenfor hjemmet, seksuelle krenkelser og overgrep begått av voksne, jevnaldrende og digitalt. Vi presenterer tall som sier noe om ungdommenes tilbøyelighet til å fortelle om krenkelsene og anmelde disse i et eget kapittel. Deretter ser vi på ulike grupper av ungdommer og deres rapporterte utsatthet i denne undersøkelsen, før vi ser på overlappen mellom ulike former for vold, seksuelle overgrep og andre former for krenkelser og potensielle lovbrudd. Til sist i den påfølgende resultatdelen vil vi se på sammenhenger mellom lovbrudd og helse.

Trakassering og hatrelatert trakassering

I undersøkelsen har vi spurt ungdommene om ulike opplevelser av ikke-seksuell trakassering siste år. Som del av oppdraget med denne rapporten ønsket Justis- og beredskapsdepartementet at vi kartla hatrelatert trakassering. Metodisk sett var det viktig å stille spørsmål om generell trakassering først, før vi kunne følge opp med spørsmål om hvorvidt dette var hatrelatert. Dette innebar at respondentene også svarte på spørsmål om generell trakassering, som ikke nødvendigvis skal anses som utsatthet for noe kriminelt.

Ikke-seksuell trakassering kan være handlinger som slag og spark, verbale nedsettende utsagn, utestenging, ryktespredning og ignorering. Trakassering og mobbing kan anses som overlappende fenomen som deler mange like karakteristika (Jones et al., 2018). I barne- og ungdomsforskningen har mobbing ofte vært den vanligste måten å omtale atferden nevnt over, mens trakassering ofte brukes i forskning som omhandler voksne. Vi definerer dette som trakassering fordi vi, i motsetning til mobbeforskning, også inkluderer enkelthendelser og situasjoner der personen ikke nødvendigvis har følt seg maktesløse (Jones et al., 2018). I mobbeforskning er varighet og maktesløshet sentrale kriterier (Gladden et al., 2014). Mobbing er ikke et lovbrudd, det samme gjelder noen former for trakassering, men flere av de handlingene vi kartlegger i denne delen av undersøkelsen kan være så alvorlige at de kan bli vurdert til å være lovbrudd. Basert på denne studiens design, kan vi imidlertid ikke skille klart mellom trakassering som vil kunne bli forstått som lovbrudd og den som ikke faller inn under kategorien lovbrudd.

I forlengelse av kartlegging av ikke-seksuell trakassering spør vi også om ungdommene har opplevd trakassering knyttet til hatrelaterte motiver. I en nylig publisert meta-analyse fant forskerne stor grad av overlapp mellom det som ble betegnet som hatrelaterte ytringer og mobbing (Kansok-Dusche et al., 2023). Basert på spørsmål fra en amerikansk ungdomsundersøkelse har vi også kartlagt om opplevelser med trakassering har vært satt i sammenheng med hatrelaterte ytringer knyttet til kjønn eller kjønnsuttrykk, seksuell

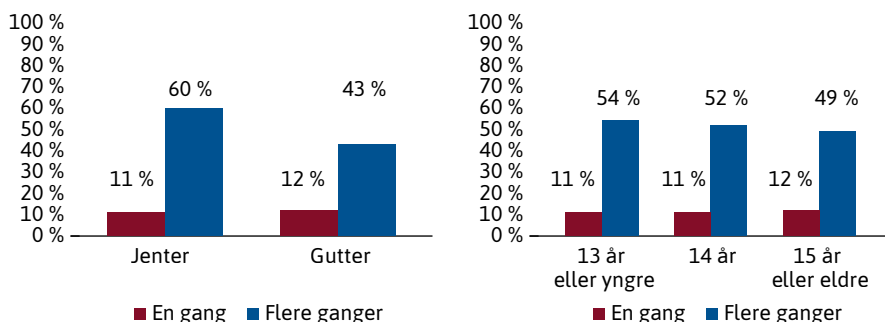
orientering, etnisk bakgrunn, hudfarge, religion eller funksjonsnedsettelse (Jones et al., 2018). Studier viser at ungdom som utsettes for hatrelatert trakassering opplever emosjonelle vansker og rapporterer lavere selvfølelse enn dem som ikke utsettes for dette (Poteat et al., 2011; Turner et al., 2015).

Tabell 15. Ungdommenes opplevelser av ikke-seksuell trakassering siste år (i 2024)

	Nei	Ja, én gang	Ja, flere ganger	Ja, totalt
Noen kalte deg for stygge ting, gjorde narr av deg eller ertet deg på en sårende måte	46 %	25 %	27 %	52 %
Noen har ignorert deg eller holdt deg utenfor eller fått noen andre til å gjøre det	55 %	23 %	20 %	43 %
Noen har spredt falske rykter om deg eller delt noe som var privat (f.eks. noe du har skrevet eller bilder av deg)	65 %	19 %	14 %	34 %
Noen har slått, sparket, dyttet, ristet eller truet med å skade deg	74 %	14 %	10 %	24 %
Ikke-seksuell trakassering	37 %	11 %	52 %	63 %

Merk: n=6721. Missing er 2 %.

Figur 7. Opplevelser av ikke-seksuell trakassering for henholdsvis jenter og gutter og fordelt på alder

Merk. n (jenter) = 3279; n (gutter) = 3377; n (13 år) = 2021; n (14 år) = 2190; n (15 år +) = 2499.

En forholdsvis stor andel av respondentene har opplevd ulike former for ikke-seksuell trakassering (se tabell 15). Det er samtidig viktig å understreke at disse opplevelsene ikke er uvanlige i ungdomsalderen og representerer ikke nødvendigvis, som nevnt ovenfor, utsatthet for noe kriminelt. Tall fra UngData (Bakken, 2025) knyttet til trakassering er noe lavere sammenliknet med funn i denne studien, men det må samtidig understrekes at dette er kartlagt på ulike måter i disse to studiene noe som betyr at måten vi har spurt på også

kan ha betydning for svarene. Jentene er mer utsatte for utfrysning, ryktespredning, og verbal trakassering, mens guttene er mer utsatte for slag og spark. Dette er i overensstemmelse med data fra skoleundersøkelser (Wendelborg, 2020). Det er nok en gang verdt å merke seg at jentene ser ut til å være mer utsatte enn guttene, på overordnet nivå. Det er små aldersforskjeller i dette utvalget, men i likhet med UngData (Bakken, 2025) rapporteres det noe mindre ikke-seksuell trakassering blant de eldre ungdommene sammenliknet med de yngre.

Ungdommene oppgir hovedsakelig jevnaldrende, både kjente og ukjente, som utøvere av trakasseringen. Langt færre oppgir at en voksen har utsatt dem for ikke-seksuell trakassering. Som allerede nevnt forekommer ikke-seksuell trakassering hyppig i dette utvalget. I forskning på den tilliggende tematikken mobbing, ser man at flere ungdommer er både utsatt og utøver, og at sannsynligheten for utøvelse henger sammen med egen utsatthet (Walters, 2021). Når voksne oppgis som utøvere av trakasseringen er det større grunn til å anta at det ikke henger sammen med egen utøvelse, og det forventes heller ikke at voksne gjengjelder uønsket atferd hos ungdom med trakassering.

Tabell 16. Utøvere av ikke-seksuell trakassering blant dem som har hatt opplevelsen minst en gang (n=3482)

Kjæreste/eks-kjæreste	9 %
En venn	51 %
En ungdom på skolen jeg ikke er venn med	46 %
En ungdom jeg ikke kjenner	21 %
En lærer	2 %
Noen andre som jobber på skolen	1 %
En voksen fritidsleder (f.eks. en trener, en musikk lærer, en som jobber på en fritidsklubb)	1 %
En i familien som jeg ikke bor sammen med (f.eks. tante, onkel, besteforeldre)	3 %
En voksen jeg kjenner, men ikke er i familie med (f.eks. venner av familien, foreldre til noen du kjenner, en nabo)	1 %
En voksen jeg ikke kjenner	2 %

I tråd med hvem som oppgis som utøver, er det på skolen og på nett at ungdommene i størst grad utsettes for ikke-seksuell trakassering. Med andre ord er det på de arenaene ungdommene tilbringer mye tid at de også utsettes for trakasseringen. Det er også grunn til å anta at trakasseringen for noen ungdommer finner sted på flere arenaer, dette gjenspeiles i hvor trakas-

seringen skjer som summerer til over 100 %. Selv om det er naturlig at det er på de arenaene ungdom ofte befinner seg at de også utsettes for trakasseringen, betyr det også at det er vanskelig for ungdom å slippe unna denne typen krenkelser fordi de tilbringer så mye av sin våkne tid der. Særlig gjelder det utsatthet på nett, men også at skolen er en arena der mye hets og trakassering forekommer, noe som kan ha betydning for ungdommers trivsel og læring.

Tabell 17. Hvor den ikke-seksuelle trakasseringen har funnet sted (n=3482)

Hjemme hos meg selv eller noen jeg kjenner	12 %
På skolen	72 %
På en fritidsaktivitet (f.eks. på trening eller fritidsklubb)	12 %
På mobil eller internett (f.eks. i sosiale medier eller spill)	30 %
Ute i nabolaget mitt	4 %
I en butikk, kafé/restaurant eller kjøpesenter	5 %
På offentlig transport (f.eks. buss, tog, t-bane og ferge)	6 %
Et annet sted	17 %

For en gruppe ungdommer kan trakasseringen bli gjort på en måte som knytter det til den utsattes utseende, identitet eller bakgrunn. Da kan det opptre som hatefulle ytringer og krenkelser, i verste fall som hatrelatert kriminalitet. I denne undersøkelsen har vi også spurt om trakasseringen er knyttet til kroppsfasong eller intelligens, men dette vil ikke kunne regnes som hatrelatert i rettslig forstand. Samtidig svarer ungdommene i undersøkelsen at særlig kropp og intelligens knyttes til flere av de trakasserende handlingene vi har kartlagt. Personers hudfarge, som indikasjon på landbakgrunn, er også relativt sett ofte brukt i trakasserende atferd i dette utvalget og kan handle både om rasistisk motiverte ytringer, men også kropp- og utseendefokus. Det er alvorlig at 30 % av de ungdommene som sier de har vært utsatt for ikke-seksuell trakassering det siste året har opplevd at dette har vært knyttet til deres religion, identitet, landbakgrunn og funksjonsnedsettelse. Når et stort antall ungdom utsettes for de handlingene vi har kartlagt i denne delen av undersøkelsen, og en tredjedel av disse opplever det som hatrelatert, er det grunn til å spørre seg om hvilke holdninger og atferd som anses som akseptabelt i deler av ungdomskulturen. Det må samtidig understrekes at flere av disse handlingene ikke nødvendigvis kan anses som kriminelle – selv om noe kan være det. Det finnes ikke tall på denne typen opplevelser i andre

norske ungdomsundersøkelser vi kjenner til. I Nasjonal trygghetsundersøkelse ble de samme type erfaringer kartlagt på andre måter, og er derfor ikke sammenliknbare med tall fra denne undersøkelsen.

Tabell 18. Ungdommenes opplevelser av hatrelatert, ikke-seksuell trakassering (n=3482)

Høyden eller vekten din?	45 %
At du var dum eller ikke smart?	37 %
At familien din er fattig?	5 %
Din seksuelle orientering eller kjønnsidentitet, f.eks. om å være homofil, skeiv eller trans?	7 %
Din religion?	8 %
Din funksjonsnedsettelse (om du har en)?	4 %
Din hudfarge?	11 %

Identitets- og vinningslovbrudd

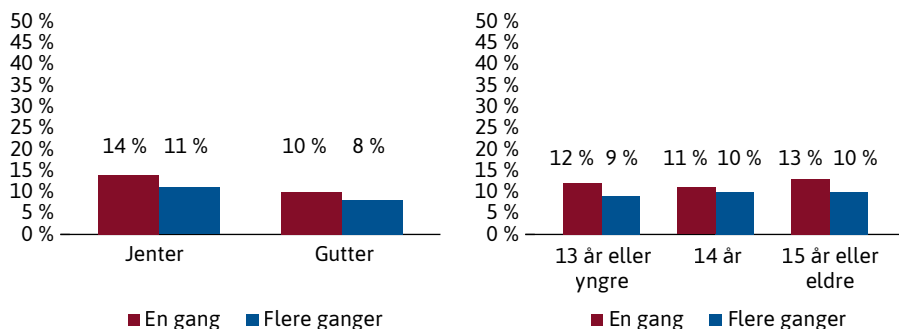
Vinningskriminalitet blant ungdom er lovbrudd som begås med hensikt å skaffe seg selv eller andre økonomiske fordeler, for eksempel penger eller verdifulle gjenstander. Typiske eksempler er tyveri, underslag, heleri og ran (Lomell, 2024). Ungdom kan både være utsatt for, og utøve, slike handlinger, og vinningskriminalitet er en betydelig andel av lovbrudd blant unge (Løvgren et al., 2024). Å utsettes for vinningslovbrudd kan oppleves som emosjonelt belastende (Finkelhor, 2000), og spesielt utsatthet for ran kan ha negative konsekvenser for ofrene (Murray et al., 2018). Digitale former for vinningslovbrudd har fått økende oppmerksomhet de siste årene. Dette kan være noe av årsaken til at bekymring for slik kriminalitet er utbredt, samtidig som antallet som rapporterer å ha blitt utsatt er langt lavere (Løvgren et al., 2024). Identitetstyveri, bedrageri i kjøp og salg, og økonomisk utnyttelse via sosiale medier er blant truslene ungdom utsettes for.

Kartlegging av ungdoms bekymring og utsatthet for vinningslovbrudd er avgjørende for å forstå hvordan ungdom opplever risiko og trygghet i hverdagen, og for å utvikle forebyggende tiltak rettet mot både offer og gjerningsperson. I Trygg og Ung-studien ble ungdom spurt om de hadde vært utsatt for lovbrudd som innebærer at eiendeler er blitt tatt med makt eller trussel (ran), stjålet, eller ødelagt med vilje. De ble også spurt om digitale former for vinningslovbrudd, slik som å bli lurt for penger på nett eller oppleve at noen utgir seg for å være dem (identitetstyveri).

Tabell 19. Ungdommenes utsatthet for ulike former for identitets- og vinningslovbrudd i 2024

	Én gang	Flere ganger	Totalt
Noen har brukt dine personopplysninger, bankkort eller pass mot din vilje (også kalt «identitetstyveri»)	2 %	0 %	2 %
Noen har lurt deg for penger når du har kjøpt eller solgt noe	6 %	2 %	8 %
Noen har brukt din vipps, bankkort eller andre personopplysninger om deg for å få tak i penger eller verdisaker	1 %	0 %	2 %
Noen har tatt noe fra deg og aldri gitt det tilbake	10 %	5 %	15 %
Noen har tatt noe fra huset ditt som tilhører familien din eller noen du bor med og aldri gitt det tilbake	2 %	1 %	3 %
Noen har begått innbrudd i hjemmet ditt	1 %	0 %	1 %
Noen har ranet eller forsøkt å rane deg med trusler om vold eller vold	1 %	1 %	2 %
Vinningskriminalitet	12 %	10 %	22 %

Merk. n=6721. Svindel er eksemplifisert på følgende måte i spørreskjemaet: «For eksempel at du ikke har fått en vare som du har betalt for eller at du ikke har fått betalt for en vare du har solgt.» Ting som kan stjeles er eksemplifisert som: «Ting som for eksempel en mobil, airpods, sykkel, elsparkesykkel, solbriller, veske, penger, klokke, klær, eller noe annet.» Ting som er stjålet fra hjemmet er eksemplifisert som: «Ting som en TV, høyttalere, bil eller noe annet.»

Figur 8. Utsatthet for identitets- og vinningslovbrudd i 2024 for jenter, gutter og de ulike aldersgruppene

Merk. n (jenter) = 3279; n (gutter) = 3377; n (13 år) = 2021; n (14 år) = 2190; n (15 år +) = 2499.

Den vanligste formen for vinningslovbrudd som respondentene rapporterte å ha blitt utsatt for, var å bli frastjålet eiendeler (se tabell 19). Dette er målt gjennom spørsmålet «Noen har tatt noe fra deg og aldri gitt det tilbake». Det må påpekes at dette kan inkludere mindre alvorlige hendelser som at noen

har fått fratatt en blyant eller et viskelær, men også mer alvorlige hendelser som å bli frastjålet verdifulle eiendeler som en telefon, datamaskin eller sykkel (sistnevnte eksempler er nevnt i spørsmålet til ungdommene). Totalt 15 % av utvalget hadde opplevd dette, hvorav 20 % av jentene og 11 % av guttene; også her var jentene dermed mer utsatt enn guttene. De resterende formene for vinningslovbrudd var mer eller mindre likt fordelt mellom kjønnene. Totalt 8 % av respondentene hadde opplevd svindel; her var jentene og guttene like utsatte. Den nasjonale trygghetsundersøkelsen viser at tyveri og svindel også er former for kriminalitet mange eldre ungdommer og voksne utsettes for (Løvgren et al., 2024). Det var imidlertid en mindre andel voksne som sa de hadde opplevd både ulike former for tyveri og svindel, sammenliknet med det ungdommene rapporterer i denne studien. Når det kommer til ran eller ransforsøk oppgir 2 % av ungdommene i denne undersøkelsen at de har opplevd dette, et tall som er nærmest identisk med hva eldre ungdommer og unge voksne respondenter i Nasjonal trygghetsundersøkelse oppgir i 2023 (Løvgren et al., 2024). At ungdomsskoleelever utsettes for stjeling, svindel og ran eller trusler om dette må anses som viktige områder for kriminalitetsforebygging. Siden vi i denne studien har en underrepresentasjon av skoler som holder til på det sentrale østlandsområdet og urbane strøk på Sør-Vestlandet, der det i følge funn fra Nasjonal trygghetsundersøkelse forekommer mer vinningslovbrudd sammenliknet med resten av landet (Løvgren et al., 2024), kan våre resultater gjenspeile en noe lavere utsatthet enn om disse skolene hadde deltatt med sine elever. Samtidig har vi med flere Oslo-skoler som representerer et geografisk område der flest blir utsatt for vinningslovbrudd.

Tabell 20. Antatt verdi på det som ble tapt til vinningslovbrudd (n=1030)

Under 500 kr (under fem hundre kroner)	53 %
501–1000 kr (fem hundre til tusen kroner)	22 %
1001–5000 kr (tusen til fem tusen kroner)	14 %
5001–10000 kr (fem tusen til ti tusen kroner)	4 %
Mer enn 10000 kr (mer enn ti tusen kroner)	3 %

Merk. Missing 5 %.

En knapp majoritet av ungdommene som sa de var utsatt for minst én form for vinningslovbrudd i 2024 opplevde at det de tapte til vinningslovbrudd hadde en verdi på mindre enn 500 norske kroner. Det betyr at ungdom flest som

utsettes for slike lovbrudd, ikke opplever store økonomiske tap, noe som kan henge sammen med at majoriteten av vinningslovbruddene som ungdommene i dette utvalget rapporterte var tyveri (at noen hadde tatt noe fra dem uten å gi det tilbake). Sammenliknet med eldre ungdom og voksne i Nasjonal trygghetsundersøkelse er verdien på det som går tapt til vinningslovbrudd betraktelig lavere i denne aldersgruppen (Løvgren et al., 2024). Men også for voksne er det lavere verdi på det de taper til ran- og lommetyveri enn det som går tapt til innbrudd, bil- og sykkeltyveri (Løvgren et al., 2024), og ungdom i denne studien rapporterer mest av det førstnevnte. Samtidig er det også en betydelig andel av ungdommene som er utsatt for vinningslovbrudd som rapporterer om til dels store økonomiske tap, spesielt sett fra en ungdoms perspektiv. Mange ungdommer i dag har flere dyre gjenstander med seg når de oppholder seg utenfor hjemmet, herunder ting som mobiltelefon, dyre merkeklær, smykker og andre pyntegjenstander, og sykler eller andre fremkomstmidler. Dette kan være med på å øke risiko for å utsettes for tyveri eller ran som kan medføre større økonomiske tap.

Fysiske krenkelser og vold utenfor hjemmet

Verdens helseorganisasjon, WHO, definerer vold som forsettlig bruk, eller trussel om bruk, av fysisk makt eller tvang, rettet mot en selv, andre enkeltpersoner eller en gruppe, som enten resulterer i, eller har høy sannsynlighet for å resultere i, død, fysisk eller psykisk skade, eller mangelfull utvikling (Krug et al., 2002). Trygg og ung-studien har en rekke spørsmål tilknyttet interpersonlig vold, altså vold som utøves av én person mot en annen, ofte innenfor nære eller andre sosiale relasjoner. Vold i hjemmet er beskrevet i kapittelet om utvalgets bakgrunn og oppvekstforhold. I forskningen på vold i nære relasjoner skilles det ofte mellom alvorlig og mindre alvorlig fysisk vold, en inndeling som også benyttes i dette kapittelet. Med alvorlig vold menes slag med knyttneven eller gjenstand, spark, å bli banket opp eller hendelser der våpen benyttes; mindre alvorlig vold er handlinger som knipsing, lugging, eller slag med flat hånd. Alvorlighetsgraden refererer her til handlingenes fysiske skadepotensial, men det er viktig å presisere at også handlinger som kategoriseres som mindre alvorlige, kan oppleves svært krenkende og skadende av dem som rammes. Det er samtidig vesentlig å påpeke at kun det som betegnes som alvorlig fysisk vold er å anse som potensielt lovbrudd, ikke den mindre alvorlige volden. Dette fordi vi vet at en del fysisk krenkende atferd mellom ungdommer ikke utøves på en truende eller aggressiv måte. Og fordi det ikke er forventet at mindre alvorlige handlinger ville blitt inkludert i straffelovens definisjon av et voldslovbrudd. De alvorlige voldshandlingene kan likevel i større grad anses som voldelige fordi de innebærer handlinger som kan ha et stort skadepotensiale, men vi kan uansett ikke være sikre på at enhver handling som kartlegges innenfor denne kategorien ville vært å anse som et lovbrudd i strafferettslig forstand.

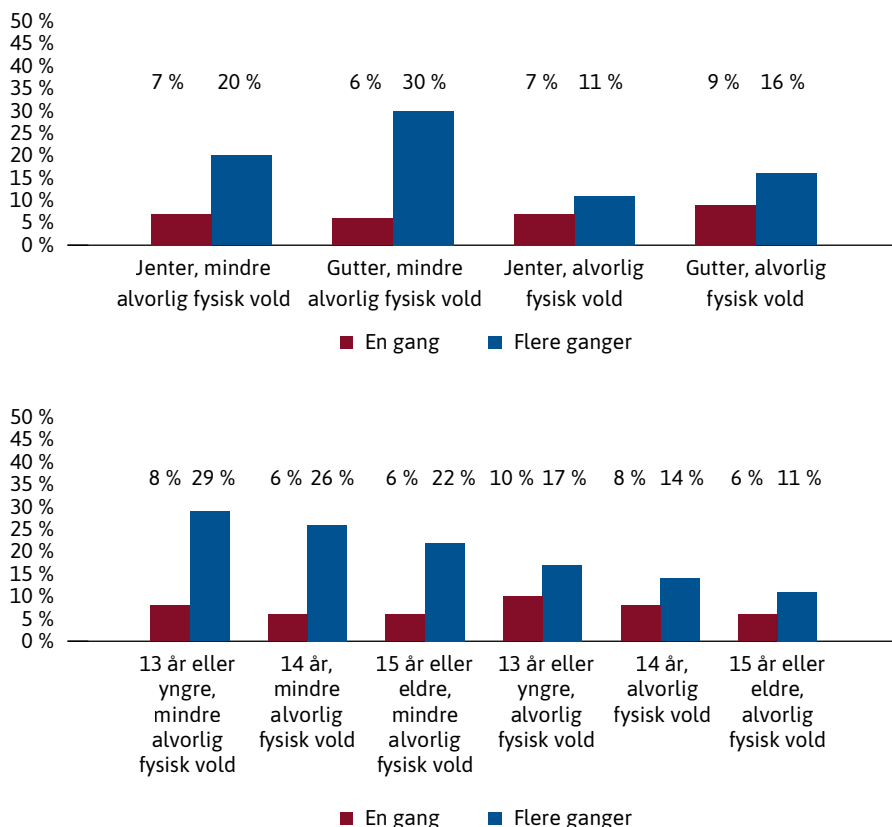
Forskning viser at ungdomstiden er forbundet med en forhøyet risiko for å utsettes for, og utøve, fysiske krenkelser og vold (Tremblay, 2006). Flere norske studier, blant annet UngData-undersøkelsen har over tid kartlagt ungdommers involvering i slåsskamper, og disse viser at en betydelig andel opplever dette i ungdomsskolealder (Bakken, 2024). Det er særlig guttene som forteller at de er involvert i dette, selv om også jenter har slike erfaringer (Bakken, 2024).

I denne undersøkelsen stiller vi spørsmål om voldsutsatthet på en annen måte enn i UngData, men vi kan ikke utelukke at noe av volden som rapporteres her har oppstått i slåsskamper mellom ungdommer. I dette avsnittet presenterer vi svar på spørsmål om utsatthet for fysiske krenkelser og vold siste året (2024) begått av en person som ikke den utsatte bor sammen med, altså kartlegger vi her fysisk vold som skjer utenfor hjemmet av personer i en ikke-familiær relasjon med ungdommen. Vi kartlegger hvem som var utøver(e) og hvor hendelsene fant sted for sisteårs-utsatthet. Alle former for vold har potensialet til å skremme og skade, også krenkelser og vold mellom jevnaldrende. Det er samtidig slik at en del fysisk vold mellom jevnaldrende skjer i jevnbyrdige relasjoner der begge utøver fysiske krenkelser mot den andre, som for eksempel i en slåsskamp. Dette er atferd som skjer hyppigere i ungdomsskolealder sammenliknet med barn på barneskolen og mellom voksne, og det er derfor nyanser knyttet til jevnbyrdighet og samtidig deltakelse i denne formen for krenkelser som gjør det vanskeligere å tolke alle handlinger som straffbare voldshandlinger.

Tabell 21. Utsatthet for mindre alvorlig og alvorlig fysisk vold utenfor hjemmet i 2024

	En gang	Flere ganger	Totalt
Lugget eller kløpet deg	9 %	11 %	19 %
Ristet deg eller dyttet deg voldsomt	10 %	10 %	19 %
Slått deg med flat hånd	9 %	8 %	16 %
Slått deg med knyttneven eller hard gjenstand	6 %	5 %	11 %
Sparket deg	10 %	10 %	19 %
Banket deg opp	2 %	1 %	3 %
Mindre alvorlig fysisk vold	8 %	21 %	29 %
Alvorlig fysisk vold	8 %	14 %	22 %
Fysisk vold	7 %	25 %	32 %

Merk: n=6721. missing varierer fra 2,1 % til 3, 0 %.

Figur 9. Utsatthet for mindre alvorlig og alvorlig fysisk vold utenfor hjemmet som funksjon av kjønn og alder

Merk. n (jenter) = 3279; n (gutter) = 3377; n (13 år) = 2021; n (14 år) = 2190; n (15 år +) = 2499.

Totalt sett svarer 19 % av respondentene at de har opplevd å bli lugget eller kløpet, og/eller ristet eller dyttet voldsomt, mens 16 % rapporterer å ha blitt slått med flat hånd. Dette er langt høyere andeler enn dem rapportert i Nasjonal trygghetsundersøkelse (Løvgren et al., 2024), opp i mot 3 til 4 ganger så mange av ungdommene som deltok i denne undersøkelsen oppgir dette enn eldre ungdommer og voksne som deltok i Nasjonal trygghetsundersøkelse. Videre svarer 11 % at de har blitt slått med knyttneve eller en hard gjenstand, 19 % har blitt sparket, mens 3 % har blitt banket opp. Igjen er dette langt høyere andeler enn dem som rapporteres blant eldre ungdommer og unge voksne i Nasjonal trygghetsundersøkelse (Løvgren et al., 2024). I motsetning til andre typer krenkelser som er kartlagt i denne studien, viser

funnene at gutter er mer utsatt enn jenter for fysiske krenkelser og vold. Et funn som går igjen i mange studier som kartlegger fysisk vold i ungdoms- og voksenutvalg (Bakken, 2025; Dale et al., 2024; Løvgren et al., 2024). Det er viktig å gjenta at flere av disse handlingene er forholdsvis vanlige iblant ungdom og peker nødvendigvis ikke på at de har blitt utsatt for kriminelle handlinger. Vi anser det likevel som viktig å rapportere omfanget av slike handlinger. Det at 3 % av respondentene rapporterer å ha blitt banket opp er uansett bekymringsverdig. Selv om dette ikke nødvendigvis fremstår som et høyt antall, må det å bli banket opp anses som potensielt svært skadevirkende. Det må også fremheves at for noen ungdommer er dette vold som skjer i tillegg til vold de utsettes for innenfor familien. Inndelingen mindre alvorlig og alvorlig fysisk vold, som henspiller på det fysiske skadepotensialet til handlingene, gir et mer nyansert bilde. Det er den mindre alvorlige fysiske volden som rapporteres hyppigere, og særlig blant guttene. Gutter utsatt for alvorlige voldshandlinger er færre i dette utvalget sammenliknet med gruppen som utsettes for mindre alvorlig vold. Yngre ungdommer forteller om mer utsatthet siste år, enn eldre ungdommer i dette utvalget. En trend som ser ut til å vedvare i det ungdommene begynner på videregående opplæring og trer inn i voksenlivet. Dette er også i tråd med forskning på voldsutøvelse at det er vanligere å utøve fysisk vold tidlig i ungdomsårene, før det avtar utover i ungdomsårene (Girard et al., 2019; Tremblay, 2006).

Tabell 22. Utøver av fysisk vold utenfor hjemmet for dem med minst en slik opplevelse i 2024 (n=1649)

Kjæreste/eks-kjæreste	5 %
En venn	63 %
En ungdom på skolen jeg ikke er venn med	34 %
En ungdom jeg ikke kjenner	14 %
En lærer	1 %
Noen andre som jobber på skolen	1 %
En voksen fritidsleder (f.eks. en trener, en musikk lærer, en som jobber på en fritidsklubb)	1 %
En i familien som jeg ikke bor sammen med (f.eks. tante, onkel, besteforeldre)	2 %
En voksen jeg kjenner, men ikke er i familie med (f.eks. venner av familien, foreldre til noen du kjenner, en nabo)	1 %
En voksen jeg ikke kjenner	2 %

Merk. Det er ikke mulig i denne studien å differensiere på alvorlighetsgrad når det kommer til gjerningsperson.

Nittisyv prosent av de utsatte for fysiske krenkelser og vold sier at en jevnaldrende utøvde handlingen. At det i hele 63 % av tilfellene er en venn som utøver handlingene kan styrke mistanken om at flere av disse hendelsene dreier seg om lekeslåssing og liknende. Tabellen over er samtidig ikke inndelt etter spesifikke handlinger så det er ikke mulig å se hvem som er utøver i de tilfellene respondentene rapporterer å ha blitt banket opp eller de andre alvorlige voldsformene. De tilfellene der voksne rapporteres som utøver er uansett bekymringsverdige.

Ungdom utsettes for fysiske krenkelser og vold på en rekke arenaer utenfor hjemmet. Majoriteten av utsatte rapporterer at de har blitt utsatt på skolen, men også andre steder nevnes som områder der ungdom opplever utsatthet. At 11 % opplever det på en fritidsaktivitet og atter 15 % sier det har skjedd i deres nærområde og i det offentlige rom, betyr at noen ungdommer har dårlig beskyttelse mot denne typen krenkelser på arenaer der de oppholder seg mye og man antar at det er trygt at de ferdes.

Tabell 23. Oversikt over hvor fysiske krenkelser og vold har foregått det siste året (n=1649)

Hjemme hos meg selv eller noen jeg kjenner	14 %
På skolen	75 %
På en fritidsaktivitet (for eksempel trening eller fritidsklubb)	11 %
Ute i nabolage mitt	6 %
I en butikk, kafé/restaurant eller kjøpesenter	4 %
På offentlig transport (buss, tog, t-bane, ferge)	5 %
Et annet sted	19 %

Seksuelle overgrep og krenkelser

Seksuelle overgrep begått av voksne

WHO bruker en bred definisjon av seksuelle overgrep, omtalt i deres definisjon som seksuell vold (Krug et al., 2002). I denne definisjonen inngår alt fra blottelignende handlinger, seksuell berøring og overgrep som innebærer samleie eller forsøk på samleie. Også uønskede seksuelle kommentarer eller blikk omfattes av definisjonen. I den generelle definisjonen av seksuelle overgrep, som også omfatter voksne, beskrives tilstedeværelsen av makt eller tvang. Når det gjelder barn under den seksuelle lavalder, er ikke makt og tvang en forutsetning for at seksuell oppmerksomhet skal forstås som overgrep (Aakvaag et al., 2016). For barn og ungdom under den seksuelle lavalder omfattes enhver form for seksuell oppmerksomhet av definisjonen. Dette er fordi barn og ungdom som oftest lures, lokkes eller manipuleres til å delta i seksuelle handlinger. Barn og unge er med andre ord ikke samtykkekompetente og motstand eller nektelse er i seg selv ikke et kriterium for om noe skal anses som et overgrep (Aakvaag et al., 2016).

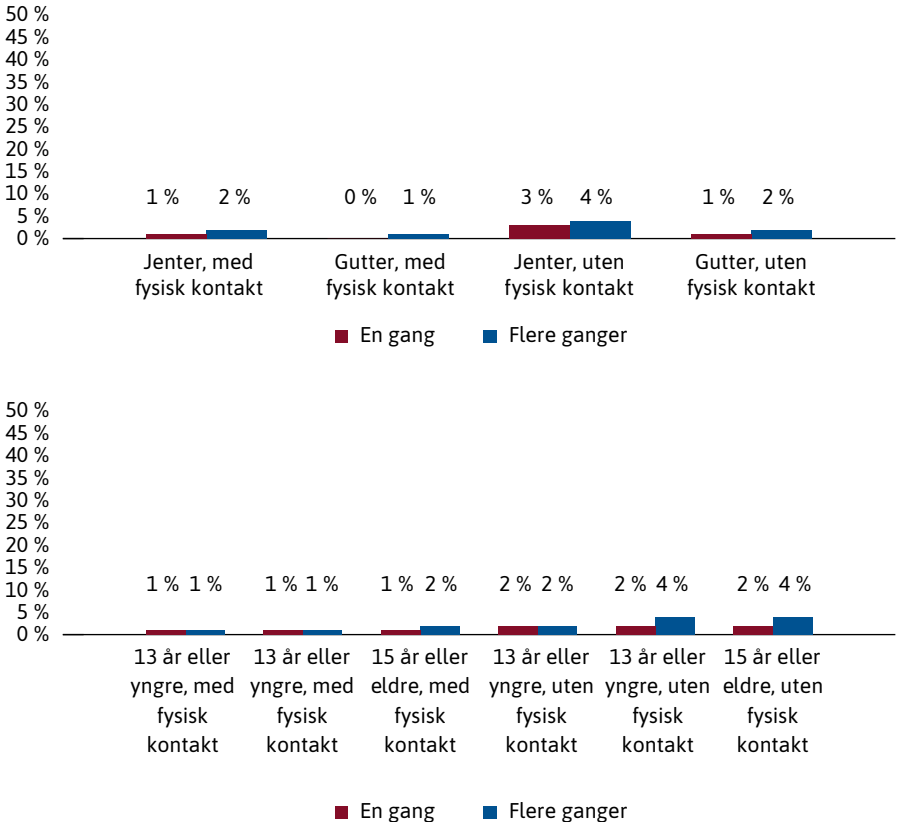
Ungdom i dag opplever seksuelle overgrep både begått av voksne, men også i jevnaldrende relasjoner. Det finnes allerede en del kunnskap om omfanget av seksuelle overgrep mot barn. Blant annet fant UEVO-undersøkelsen at omtrent 6 % av barn i aldersgruppen 12–16 år fortalte at de hadde vært utsatt for seksuelle overgrep begått av en de oppfattet som voksen, i løpet av oppveksten (Hafstad & Augusti, 2019). I UngVold-studien (Frøyland et al., 2023) er det også kartlagt utsatthet for seksuell vold blant eldre ungdommer på videregående skole. I begge undersøkelser finner man at seksuelle overgrep begått av jevnaldrende er langt mer vanlig enn seksuelle overgrep begått av voksne. Selv om det siste også forekommer for et mindretall av ungdommene (Frøyland et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019).

Tabell 24. Seksuelle overgrep begått av en voksen i 2024

	En gang	Flere ganger	Totalt
Vist deg private deler av kroppen sin (tiss, rumpe eller pupper)	2 %	3 %	5 %
Fått deg til å vise private deler av kroppen din	1 %	1 %	2 %
Fått deg til å ta på hans eller hennes private kroppsdelar	0 %	1 %	1 %
Tatt på dine private kroppsdelar	1 %	1 %	2 %
Hatt sex med deg (fingret, sugd, slikket, runket, samleie)	0 %	1 %	1 %
Seksuelle overgrep uten fysisk kontakt	2 %	3 %	5 %
Seksuelle overgrep med fysisk kontakt	1 %	2 %	3 %
Seksuelle overgrep	2 %	4 %	6 %

Merk. n=6721. Missing varierer mellom 1,9 % og 3,6 %.

Figur 10. Andelen jenter og gutter, og andelen i ulike aldersgruppen utsatt for seksuelle overgrep av en voksen i 2024

Merk. n (jenter) = 3279; n (gutter) = 3377; n (13 år) = 2021; n (14 år) = 2190; n (15 år +) = 2499.

Til tross for at vi i Trygg og ung-studien kun kartlegger utsatthet for seksuelle overgrep siste år, finner vi liknende omfangstall som i UEVO-studien, som kartla dette i et livstidsperspektiv. I likhet med UEVO-studien er det de seksuelle overgrepene uten fysisk kontakt som er mest utbredt. Når det kommer til seksuelle overgrep med kontakt er omfanget i denne studien lavere enn den målt i UngVold-studien blant ungdom på videregående skole (Frøyland et al., 2023), men det må igjen nevnes at vi i denne studien kun kartlegger siste års utsatthet og tallene er derfor ikke direkte sammenliknbare. Jentene er jevnt over mest utsatt. Det er også en økning i utsatthet med alder, noe som harmonerer med funn fra Nasjonal trygghetsundersøkelse der eldre ungdommer og unge voksne forteller om langt mer utsatthet for ufrivillig seksuell omgang og handling enn det vi finner i denne studien (Løvgren et al., 2024). Det er viktig å påpeke at det i Nasjonal trygghetsundersøkelse ikke differensieres når det kommer til alder på utøver, noe vi har måttet gjøre når vi henvender oss til ungdommer under den seksuelle lavalder.

Blant de totalt 6 % som opplyser å ha blitt utsatt for seksuelle overgrep fra en voksen, så er det hendelser hvor voksne har vist dem private deler av kroppen sin som er den største andelen av disse overgrepene (totalt 5 % opplyser å ha opplevd dette). Det er dermed en mindre alvorlig form for overgrep som driver det høye tallet for utsatthet. I seg selv kan det oppleves som ubehagelig å måtte se andres private kroppsdeler, men det kan ikke sidestilles med beføling eller samleieliknende former for seksuelle overgrep. Det kan også tenkes at ungdommene her har tenkt på en episode som har skjedd digitalt fordi ungdom i mindre grad enn voksne skiller mellom det som skjer fysisk og digitalt. Til slutt er det viktig å være klar over at noen av de handlingene vi kartlegger her skjer relativt sjelden, og en veldig liten andel ungdom rapporterer noen av disse hendelsene i denne undersøkelsen. Det knytter seg derfor også litt mer usikkerhet til disse tallene fordi det forekommer så sjeldent sammenliknet med en del av de andre krenkelsene vi har kartlagt i denne studien.

Tabell 25. Utøver av seksuelle overgrep begått av en voksen i 2024 blant dem som oppga minst en opplevelse med dette (n=259)

En voksen jeg kjenner (nabo, venn av familien, forelder til en venn)	16 %
En voksen fritidsleder (f.eks. en trener, en musikk lærer, en som jobber på en fritidsklubb)	4 %
Lærer eller en annen voksen på skolen	4 %
Foreldre	5 %
Besteforeldre	3 %
Voksne søsken (også stesøsken)	3 %
Annen voksen slektning	4 %
En voksen jeg ikke kjente	65 %

Det store flertallet tilfeller (65 %) av seksuelle overgrep hvor utøver er voksen, gjennomføres av en person ungdommen ikke kjente. I undersøkelsen har respondentene ikke hatt mulighet til å spesifisere nærmere. En hypotese er at dette også inkluderer situasjoner der voksne sender nakenbilder til ungdom, i tillegg til mer tradisjonell blotteatferd. Samtidig sier i overkant av en sjettedel av de utsatte i denne studien at en kjent voksen har gjort dette mot dem.

Tabell 26. Stedet overgrepet skjedde (n=259)

Hjemme hos meg selv eller noen jeg kjenner	26 %
På skolen	5 %
På en fritidsaktivitet (f.eks. på trening eller fritidsklubb)	3 %
Ute i nabolaget mitt	3 %
I en butikk, kafé/restaurant eller kjøpesenter	4 %
På offentlig transport (f.eks. buss, tog, t-bane eller ferge)	5 %
Et annet sted	63 %

Omtrent en fjerdedel av de seksuelle overgrepene skjedde hjemme hos den utsatte eller hos noen de kjenner. Eller dersom ungdommen her tenker på en situasjon som oppstod på en digital plattform, at de mottok bildene mens de var hjemme eller hos noen de kjenner. Samtidig rapporterer nesten to tredjedeler at overgrepene skjedde «Et annet sted». Disse tallene kan støtte opp om hypotesen at en stor andel av de seksuelle overgrepene ungdom opplever nå skjer digitalt. Dette bekreftes av tallene lenger ned i avsnittet om «Digitale seksuelle krenkelser» og understreker viktigheten av at forebyggende og

preventive tiltak fokuserer på den digitale arenaen. Det er viktig med oversikt over hvilke arenaer barn og unge utsettes for vold og overgrep, spesielt i de tilfellene slik utsatthet skjer på et sted barn og unge skal kunne føle seg trygge, inkludert den digitale arenaen.

Seksuelle overgrep og krenkelser begått av jevnaldrende

Det er få undersøkelser som skiller mellom seksuelle overgrep begått av henholdsvis voksne og jevnaldrende; den tidligere nevnte UEVO-studien er ett unntak. UngVold-studien oppgir også tall for henholdsvis jevnaldrende utøvere og voksne utøvere. Mens Nasjonal trygghetsundersøkelse ikke skiller mellom dette når de kartlegger utsatthet for ulike former for seksuelle krenkelser og overgrep siste år.

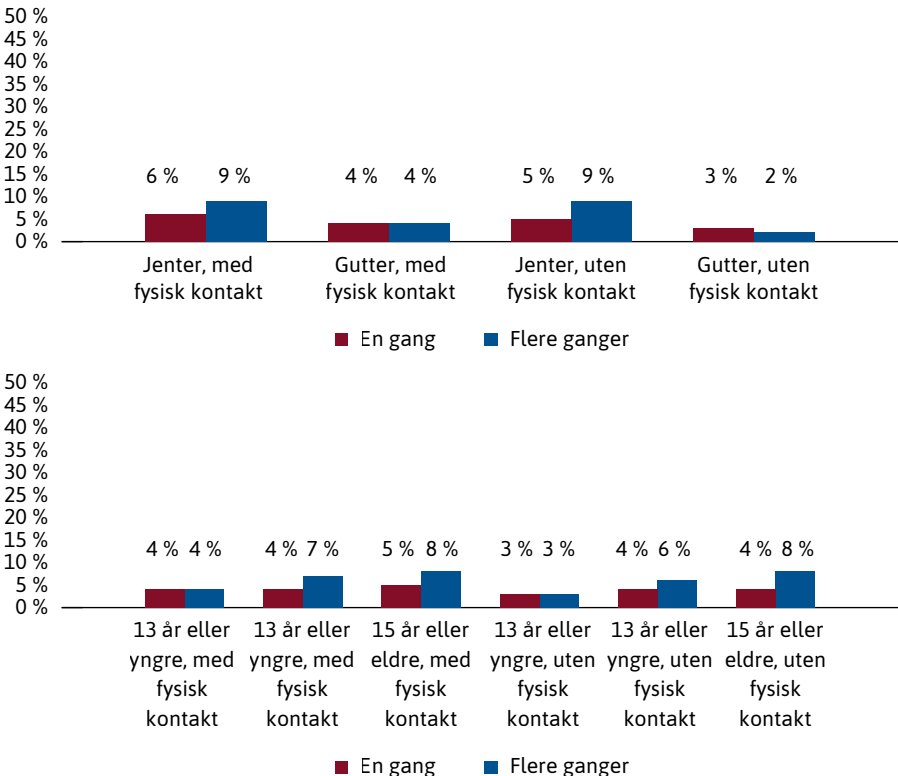
Når seksuelle overgrep mellom jevnaldrende skal kartlegges er det vesentlig å vektlegge aspektet med ufrivillighet. Ungdomstiden er en tid der seksualitet og seksuelle grenser utforskes, og det er ikke alltid enkelt å trekke et skille mellom ubehagelige seksuelle opplevelser, krenkelser og overgrep (Øverlien et al., 2024). Denne undersøkelsen vil heller ikke fullt ut kunne gi svar på hvorvidt det ungdommene rapporterer hadde blitt ansett som et overgrep hadde det blitt etterforsket av politiet eller prøvd for domstolen. Det er derfor vi bruker overgrep og krenkelser om de opplevelsene som rapporteres i dette avsnittet, og noen hendelser kan også med noe større sikkerhet bli ansett som seksuallovbrudd. Vi har også valgt å skille mellom de krenkelsene som innebærer fysisk kontakt og dem som kun dreier seg om å måtte vise egne eller se på andres intime kroppsdeler, her definert som pupper, rumpe eller kjønnsorganer. Dette skillet er imidlertid ikke helt enkelt fordi det også blant handlingene som innebærer fysisk kontakt er et spenn i alvorlighetsgrad, fra det å ha blitt kysset ufrivillig til å ha blitt utsatt for ufrivillig samleie. Det kan derfor være nyttig å vie mer oppmerksomhet til enkelthandlinger vi har målt i dette kapitlet, sammenliknet med samlebetegnelsene.

Tabell 27. Utsatthet for seksuelle krenkelser og overgrep (ufrivillig seksualisert kontakt) fra jevnaldrende i 2024

	En gang	Flere ganger	Totalt
Kysset deg	5 %	3 %	9 %
Vist deg private deler av kroppen sin (tiss, rumpe eller pupper)	4 %	5 %	9 %
Fått deg til å vise private deler av kroppen din	2 %	2 %	3 %
Fått deg til å ta på hans eller hennes private kroppsdelar	2 %	2 %	3 %
Tatt på dine private kroppsdelar	2 %	3 %	5 %
Hatt sex med deg (fingret, sugd, slikket, runket, samleie)	1 %	1 %	3 %
Seksuelle krenkelser og overgrep uten fysisk kontakt	4 %	6 %	10 %
Seksuelle krenkelser og overgrep med fysisk kontakt	5 %	7 %	12 %
Seksuelle krenkelser og overgrep	5 %	10 %	15 %

Merk: n=6721. missing varierer mellom 2,1 % og 3,7 %.

Figur 11. Kjønn- og aldersforskjeller i utsatthet for seksuelle overgrep og krenkelser (ufrivillig seksualisert kontakt) henholdsvis uten og med fysisk kontakt fra jevnaldrende i 2024

Merk. n (jenter) = 3279; n (gutter) = 3377; n (13 år) = 2021; n (14 år) = 2190; n (15 år +) = 2499.

I Trygg og ung-undersøkelsen var det 15 % som sa de hadde opplevd et seksuelt overgrep eller krenkelse begått av en jevnaldrende i 2024. 3 % av respondentene rapporterte at en jevnaldrende hadde hatt sex med dem mot deres vilje. Dette er den mest alvorlige seksuelle krenkelsen vi måler i denne undersøkelsen, og for noen kan dette dreie seg om voldtekt. Den vanligste formen for seksuell krenkelse var at en jevnaldrende viste dem sin tiss, rumpe eller pupper. Altså dreier dette seg om å ufrivillig ha blitt vist andres kjønnsorganer eller andre private deler av kroppen. Nesten dobbelt så mange jenter som gutter rapporterte å ha opplevd denne typen krenkelser, noe som er helt i tråd med all forskningslitteratur på dette feltet, både nasjonalt og internasjonalt (Bakken, 2025; Frøyland et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019). Det er allikevel verdt å merke seg at andelen gutter som forteller om ufrivillige seksuelle interaksjoner med jevnaldrende, er høyere enn andelen gutter som forteller om det samme når en voksen er utøver.

I UEVO-studien oppga 22 % at de hadde vært utsatt for en seksuell krenkelse eller overgrep av en jevnaldrende i oppveksten. Også i denne studien oppga guttene mer utsatthet for seksuelle overgrep i jevnaldrende relasjoner enn overgrep begått av voksne utøvere. Resultater fra UngVold-studien viser at elever på videregående skole i all hovedsak rapporterer andre jevnaldrende, kjente eller ukjente, som utøvere av de seksuelle overgrepene (Frøyland m. fl., 2023). Ifølge anmeldelsesstatistikken er omtrent 0,5 % av norske ungdommer i alderen 13-16 år årlig utsatt for seksuallovbrudd som anmeldes. Diskrepansen mellom selvrapportert utsatthet og statistikken over ofre for seksuallovbrudd er ikke overraskende siden undersøkelser både blant ungdom på ungdomsskolen, i videregående opplæring og blant voksne viser at det er langt fra de fleste seksuelle overgrep som anmeldes (Dale et al., 2023; Frøyland et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019; Løvgren et al., 2024).

Det er en tydelig alderstrend der en større andel av de eldre ungdommene i dette utvalgt forteller om slike krenkelser og overgrep siste året sammenliknet med de yngre. Dette er tilfelle for handlinger som innebærer og ikke innebærer fysisk kontakt.

Det er en klar overvekt av kjente utøvere i dette utvalget. Dette stemmer overens med funn rapportert i den nyeste UngVold-studien (Frøyland et al., 2023) og UEVO-studien (Hafstad & Augusti, 2019). I Nasjonal trygghetsundersøkelse rapporteres det litt ulikt angående sted for overgrepet og avhengig av

type overgrep, men for de mest alvorlige seksuelle overgrepene er en større andel av utøverne en den utsatte kjenner (Løvgren et al., 2024). At ungdom helt ned i ungdomsskolealder forteller at ungdom de er i en intim relasjon med, eller de anser som en venn, eller en de kjenner utsetter dem for seksuelle krenkelser eller overgrep er alvorlig. Selv om noen av krenkelsene som rapporteres kan sies å være av en mindre alvorlig karakter, ufrivillig kyssing og blitt vist andres private kroppsdeler, så forteller ungdom i dette utvalget også om opplevelser som vi kan anse som alvorlig både fra et ungdoms- og voksenperspektiv. I tillegg dreier det seg om noen av de første seksuelle erfaringene og relasjonene ungdommene har i livet.

Tabell 28. Utøver av seksuelle krenkelser og overgrep begått av jevnaldrende blant dem som forteller om minst en slik erfaring i 2024 (n=721)

Kjæreste/eks-kjæreste	42 %
En venn eller en ungdom som jeg kjenner (for eksempel en på skolen)	42 %
En ungdom som jeg ikke kjenner	27 %
Søsken (også stesøsken) på min egen alder	1 %
Slektning på min egen alder	2 %
Fritidsleder (for eksempel en trener, instruktør eller frivillig leder) på min egen alder	0.3 %

Merk. Det er mulig å velge flere utøvere, så antall svar er flere enn antall individer om sier de er utsatt.

Siden ungdommene oppgir kjente utøvere, er også stedene krenkelsene og overgrepene skjer, steder som er kjente og skulle være trygge for ungdommene. Omtrent halvparten av de utsatte sier at det har skjedd i eget eller andres hjem, mens en av seks oppgir skolen. Når omtrent halvparten oppgir et «annet sted» er det, som med seksuelle overgrep begått av voksne, mulig ungdommene tenker på utsatthet som har skjedd gjennom bildedeling.

Tabell 29. Stedet der den seksuelle krenkelsen eller overgrep har skjedd (n = 721)

Hjemme hos meg selv eller noen jeg kjenner	47 %
På skolen	16 %
På en fritidsaktivitet (for eksempel på trening eller fritidsklubb)	3 %
Ute i nabolaget mitt	5 %
I en butikk, kafé/restaurant eller kjøpesenter	3 %
På offentlig transport (for eksempel buss, tog, t-bane eller ferge)	2 %
Et annet sted	41 %

Merk. Det er mulig å oppgi flere steder for utsatthet fordi noen individer har vært utsatt ved flere anledninger og på ulike steder.

Digitale seksuelle krenkelser

I likhet med seksuelle overgrep begått av jevnaldrende, kan det være vanskelig å fastslå når seksuell kontakt på internett blir et overgrep, og når det er innenfor det ungdom må regne med av seksuelle erfaringer. Den digitale arenaen er sentral i ungdommers liv, også når det kommer til seksuell kontakt. I denne undersøkelsen rapporterer ungdommene både om frivillig og ufrivillig seksuell interaksjon på nettet. Det er den ufrivillige eller den interaksjonen der ungdommene følte seg lurt, presset eller truet til å delta i, som vi presenterer funnene til her.

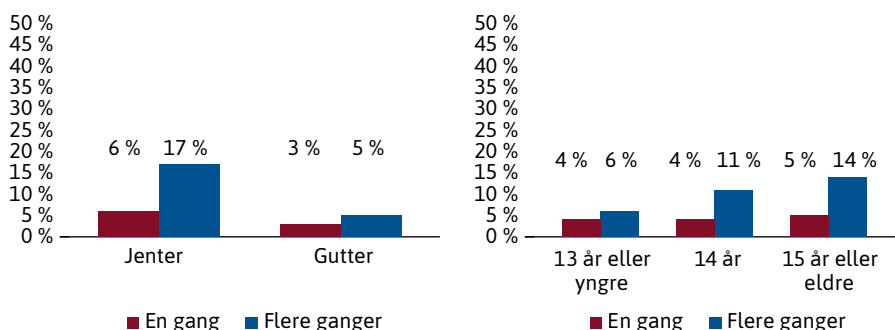
I den allerede omtalte UngVold-studien ble digitale seksuelle krenkelser (uønsket seksuell kontakt på nett) kartlagt blant ungdom mellom 16–19 år. 36 % av jentene og 10 % av guttene rapporterte minst en slik krenkelse i løpet av livet. I UngVold-studien kartla de bildebaserte krenkelser eller trusler om slike, og trusler om eller faktiske seksuelle handlinger via nettet. Det er de bildebaserte krenkelsene som er mest utbredt. Ungdata-studien viser også at bildebaserte seksuelle krenkelser og overgrep er utbredt (Frøyland & Stefansen, 2023). Andelen som mottar slike meldinger øker med alder, og jenter er mer utsatt enn gutter (Barbovschi & Staksrud, 2020). Funn fra studien til Barbovschi og Staksrud (2020) viser at yngre barn blir mer opprørt av å motta disse meldingene sammenliknet med eldre barn og ungdommer, og dette mønsteret er særlig uttalt for jenter. Rapporten som baserer seg på tall fra EU kids online fra 2018 viser at en liten minoritet av ungdommene som deltok i studien følte seg truet til å dele seksuelle bilder (Barbovschi & Staksrud, 2020). EU kids online måler utsatthet siste år, slik som Trygg og ung-studien, mens UngVold kartlegger denne typen erfaringer noensinne og altså i et livstidsperspektiv.

Tabell 30. Digitale seksuelle krenkelser i 2024

	Én gang	Flere ganger	Totalt
Noen har sendt deg bilder eller videoer av sine private kroppsdeler (tiss, rumpe, eller pupper)	4 %	10 %	15 %
Noen har tatt bilde eller filmet deg under seksuelle handlinger	1 %	1 %	2 %
Noen har delt eller spredt bilder eller video av deg som viser deg på en seksuell måte	2 %	1 %	3 %
Du har tatt på dine private kroppsdeler eller hatt sex med deg selv mens noen så deg på bilde eller video	0,3 %	0,3 %	1 %
Du har sendt eller lagt ut seksuelle meldinger (tekst, video eller bilde)	1 %	1 %	1 %
Digitale seksuelle krenkelser	5 %	11 %	16 %

Merk: n=6721. Missing varierer mellom 2,5 % og 3,3 %. Tabellen viser tall for de som har svart «Nei, ingen av gangene» på oppfølgingsspørsmålet «Ønsket du at disse tingene skulle skje?» eller svarte «Ja» på «Følte du deg lurt, presset eller truet?»

Figur 12. Kjønn- og aldersforskjeller i utsatthet for digitale seksuelle krenkelser og overgrep i 2024

Merk. n (jenter) = 3279; n (gutter) = 3377; n (13 år) = 2021; n (14 år) = 2190; n (15 år +) = 2499.

I Trygg og ung-studien forteller 16 % av ungdommene om en uønsket seksuell hendelse eller en seksuell interaksjon på nett som ungdommene følte seg lurt, presset eller truet til å delta i i løpet av 2024. Dette er en del lavere enn den livstidsutsattheten som eldre ungdom i UngVold rapporterer om for liknende uønskede seksuelle hendelser på nett (Frøyland et al., 2023). I Trygg og ung-studien rapporterer totalt 15 % av respondentene å ha opplevd at noen har sendt dem bilder eller videoer av sine private kroppsdeler (tiss, rumpe, eller pupper). Av disse er det 23 % av jentene og 7 % av guttene som rapporterer

dette. Dette er også den med god margin mest utbredte uønskede seksuelle handlingen ungdommene i dette utvalget har opplevd i 2024. Selv om ikke dette spesifiseres i spørsmålet, er det sannsynlig at en stor andel av disse situasjonene dreier seg om såkalte «dick pics». Studier viser at sending av intime bilder, inkludert dick pics, er forholdsvis utbredt blant ungdom (Barbovschi & Staksrud, 2020). Samtidig må det understrekes at forskning finner at dette som oftest er uønsket av mottakeren og medfører ubehag og negative konsekvenser (Barbovschi & Staksrud, 2020). Å få tilsendt et seksualisert bilde kan ikke anses som et lovbrudd, men at en stor andel oppgir andre jevnaldrende som sender av seksualiserte bilder kan tyde på at ungdom har en lavere terskel for å sende denne typen materiale, selv om det i noen tilfeller kan dreie seg om ulovlig spredning. Jentene i dette utvalget er mer utsatt for denne formen for seksuelle krenkelser sammenliknet med guttene. Denne kjønnsforskjellen er gjennomgående i andre studier også (Frøyland et al., 2024; Hafstad & Augusti, 2019).

Tallene fra Trygg og ung-studien viser en økning i omfang etter hvert som ungdommen blir eldre. Barns bruk av digitale medier øker med alderen (Medietilsynet, 2024). Økt bruk av digitale medier medfører samtidig økt risiko for å utsettes for uønskede opplevelser via disse mediene (Frøyland & Stefansen, 2023), noe som sannsynligvis er med på å forklare noe av økningen i tallene jo eldre ungdommene er.

Tabell 31. Utøver av digitale seksuelle krenkelser og overgrep blant dem som rapporterer minst en erfaring med slike krenkelser i 2024 (n=1031)

Kjæreste/eks-kjæreste	22 %
En venn	22 %
En ungdom på skolen jeg ikke er venn med	11 %
En ungdom jeg ikke kjenner	39 %
En lærer	0,8 %
Noen andre som jobber på skolen	0,3 %
En voksen fritidsleder (f.eks. en trener, en musikk lærer, en som jobber på en fritidsklubb)	0,2 %
En i familien som jeg ikke bor sammen med (f.eks. tante, onkel, besteforeldre)	0,3 %
En voksen jeg kjenner, men ikke er i familie med (f.eks. venner av familien, foreldre til noen du kjenner, en nabo)	0,4 %
En voksen jeg ikke kjenner	17 %
Vet ikke	26 %

Når det gjelder hvem som er utøver av de digitale seksuelle krenkelsene danner det seg et forholdsvis spredt bilde. Dette kan blant annet skyldes at de formene for krenkelser som inngår i denne kategorien er varierte, fra det å bli tilsendt intime bilder, til at bilder/video av at personen har sex har blitt spredt. Det er verdt å notere seg at størsteparten av disse hendelsene begås av jevnaldrende – herunder kjæreste/eks-kjæreste (22 %), en venn (22 %), en jevnaldrende de ikke er venn med (11 %), eller en jevnaldrende de ikke kjenner (39 %). Dette støtter opp om funn fra liknende studier gjennomført i Norge (Frøyland et al., 2023). Samtidig er utøver en voksen de ikke kjenner i nesten én av fem hendelser. I tillegg vet ikke den utsatte hvem utøver er i en fjerdedel av sakene, noe som ikke er overraskende gitt mulighetene for anonymitet via digitale medier, og i tillegg at man fort mister oversikt over spredningen av intimt innhold. Nesten halvparten (44 %) opplyser likevel å ha møtt utøver ansikt-til-ansikt, noe som stemmer overens med at ungdommene oppgir en del kjente jevnaldrende som utøver. Personer som utsettes for seksuelle overgrep, opplever i mange tilfeller utsatthet for seksuelle krenkelser både via digitale medier og ansikt-til-ansikt (Hellevik et al., 2023).

Hjelpsøking og anmeldelser

Når ungdom utsettes for vold, overgrep eller andre former for kriminalitet, er det avgjørende å undersøke om de forteller om det til noen, og hvem de da henvender seg til. Det å søke hjelp og eventuelt anmelde et lovbrudd kan ha stor betydning for den videre håndteringen av situasjonen – både når det gjelder tilgang til støtte og rettslig oppfølging der det viser seg å være nødvendig. Samtidig viser tidligere forskning at mange unge ikke forteller om sine erfaringer, og at terskelen for å anmelde kriminalitet ofte er høy (Frøyland et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019; Jernbro et al., 2023). Tidligere studier viser videre at hjelpsøking blant ungdom påvirkes av flere faktorer, blant annet relasjon til gjerningsperson, type lovbrudd, hvor alvorlig hendelsen oppleves, og graden av tillit til voksne og institusjoner (Finkelhor, Wolak, & Berliner, 2001; Pereira et al., 2020).

Spesielt vold og overgrep i nære relasjoner er det mange ungdommer som ikke forteller andre om (Hafstad & Augusti, 2019). Frykt for konsekvenser, skyldfølelse, skam og manglende tillit til at man vil bli trodd, kan gjøre det vanskelig for ungdom å søke hjelp eller politianmelde det de har opplevd (Kavenagh & Maternowska, 2024; Padilla-Medina, Williams, Ravi, Ombayo, & Black, 2022). Ved å undersøke ungdoms hjelpsøkingsatferd og anmeldelsesrate, belyser studien om eksisterende hjelpetjenester og rettsapparat er tilgjengelige og tillitsskapende for unge. Kunnskapen er avgjørende for å utvikle tiltak som senker terskelen for å oppsøke hjelp og øker andelen saker som avdekkes og følges opp. I *Trygg og ung*-studien ble ungdommene spurt om de hadde fortalt noen om alvorlige hendelser de hadde opplevd, hvem de hadde fortalt det til og om de hadde kontaktet hjelpeapparatet eller anmeldt forholdene til politiet.

Tabell 32. Andelen av utsatte ungdom som har fortalt og ikke fortalt om de ulike erfaringene med vold, seksuelle overgrep og trakassering

	Har fortalt	Har ikke fortalt
Fysisk vold i hjemmet (n=584)	47 %	51 %
Psykisk vold i hjemmet (n=1191)	46 %	51 %
Fysisk vold utenfor hjemmet (n=1649)	58 %	40 %
Seksuelle overgrep fra en voksen (n=259)	29 %	71 %
Seksuelle overgrep fra en jevnaldrende (n=721)	56 %	42 %
Trakassering (n=3482)	56 %	42 %
Digitale seksuelle krenkelser eller overgrep (n=1031)	62 %	37 %

Merk. n i tabellen viser til det antallet personer som har fått spørsmålet om de har fortalt om de ulike formene for utsatthet.

Totalt sett viser resultatene at mange aldri har fortalt andre om hva de har opplevd; 37 % (digitale seksuelle krenkelser og overgrep) og 71 % (seksuelle overgrep begått av voksne) har aldri delt sine opplevelser med andre (se tabell 32). Det er ikke overraskende, en rekke andre studier viser hvordan det å utsettes for vold og overgrep ofte er svært skam- og skyldbetont (Hafstad & Augusti, 2019; Aakvaag et al., 2016). Til sammenlikning fant UEVO-studien at 56 % av ungdommene som hadde opplevd fysisk vold i hjemmet ikke hadde fortalt noen om det; 44 % av de som hadde vært utsatt for seksuelle overgrep fra en voksen hadde ikke fortalt noen om det; og 30 % av de utsatt for seksuelle krenkelser fra en jevnaldrende hadde ikke fortalt noen om dette. Det er altså langt flere i Trygg og Ung-undersøkelsen som ikke har fortalt noen om sine opplevelser med seksuelle overgrep. En sentral forskjell er at UEVO-undersøkelsen fokuserte på livstidsprevalens av seksuelle overgrep, mens Trygg og Ung-studien spør om opplevelser fra siste år. Ungdommen i UEVO-undersøkelsen hadde altså potensielt hatt mer tid på seg til å snakke med andre om sine opplevelser. Forskning viser at det ofte kan gå flere år før en voldsutsatt, og særlig dem utsatt for seksuelle overgrep, føler seg klar til å dele sine opplevelser med andre (London et al., 2008).

Respondentene ble også bedt om å oppgi den viktigste grunnen til at de ikke hadde fortalt noen andre om sine opplevelser (se tabell 33). Det store flertallet rapporterte at grunnen var at de ikke hadde behov for å snakke med andre. En betydelig andel oppga også «Annet» som grunn – altså en årsak vi ikke hadde inkludert i svaralternativene. Ettersom respondentene ikke har

hatt mulighet til å komme med ytterligere detaljer for hvorfor de ikke hadde behov for å snakke med noen om det de hadde opplevd, er det vanskelig å sikkert si noe om hvilke grunner som ligger bak. For noen kan det skyldes at de ikke vurderer hendelsene som alvorlige nok, dette var en hyppig årsak som ble nevnt av ungdom som deltok i UEVO-studien (Hafstad & Augusti, 2019). Samtidig vet vi at voldsutsatt ungdom har vanskeligheter med å presist vurdere hva de har opplevd og vil ofte normalisere slike hendelser (Augusti & Myhre, 2024). Vi trenger mer kunnskap om hva som ligger bak disse tallene, blant annet bedre innsikt i hva ungdom anser som mindre og mer alvorlige krenkelser og hva som anses som gråsonetilfeller.

Tabell 33. Grunner til å ikke fortelle andre om utsatthet for ulike former for vold og seksuelle krenkelser og overgrep

Grunn til ikke å fortelle	Fysisk vold i hjemmet (n=298)	Psykisk vold i hjemmet (n=613)	Fysiske krenkelser og vold utenfor hjemmet (n=665)	Seksuelle overgrep fra en voksen (n=183)	Seksuelle krenkelser og overgrep fra en jevnaldrende (n=303)	Digitale seksuelle krenkelser (n=322)
Jeg var redd for at den jeg sa det til ville fortelle det til foreldrene mine	4 %	4 %	2 %	8 %	5 %	4 %
Jeg var redd for at den jeg sa det til ville fortelle det til noen andre	2 %	2 %	3 %	2 %	4 %	4 %
Jeg var redd for at personen som gjorde det skulle få vite at jeg hadde sagt det	3 %	3 %	4 %	5 %	5 %	2 %
Jeg var redd for ikke å bli trodd	6 %	2 %	2 %	6 %	5 %	1 %
Jeg skammet meg for det som hadde skjedd	2 %	1 %	2 %	9 %	5 %	6 %
Jeg følte det var min skyld at det hadde skjedd	6 %	5 %	3 %	6 %	5 %	2 %
Jeg var redd for at barnevernet skulle bli innblandet	12 %	9 %	1 %	2 %	2 %	1 %
Jeg hadde ikke behov for å fortelle det til noen	43 %	52 %	58 %	45 %	51 %	58 %
Annet	17 %	16 %	20 %	13 %	13 %	17 %

Et annet viktig aspekt ved anmeldelser og hjelpesøking er hvem ungdommen tar kontakt med når de ønsker å fortelle noen om det de har opplevd. Som tabell 34 viser, tar det store flertallet kontakt med familie eller venner når de vil fortelle noen om sine opplevelser. Dette gjaldt også de som hadde opplevd krenkelser og overgrep på den digitale arenaen, hvor av totalt 62 % som opplyste å ha snakket med noen om opplevelsene sine, hadde 91 % av disse snakket med familie eller venner. Tidligere studier har vist at familie og venner er de vanligste personene barn og unge snakker med når de har blitt utsatt for vold og overgrep (Burmo et al, 2025; Frøyland, 2023; Manay & Collin-Vézina, 2021). Det ser samtidig ut til å være noen forskjeller, blant annet knyttet til alder, hvor eldre barn i større grad snakker med jevnaldrende mens det er mer sannsynlig at yngre barn snakker med en forelder (McElvaney et al., 2020). Det er verdt å notere seg at flere barn og unge som har opplevd overgrep også tar kontakt med en lærer eller en profesjonell helper, noe som understreker nødvendigheten av at lærere og andre voksne i barns liv har nødvendig kunnskap og informasjon som setter dem i stand til å handle på slik informasjon.

Tabell 34. Hvem utsatte ungdom har fortalt om volds- og overgrepserfaringene sine til

Hvem har du fortalt det til?	Fysisk vold i hjemmet (n=272)	Psykisk vold i hjemmet (n=545)	Fysisk vold utenfor hjemmet (n=957)	Seksuelle overgrep fra en voksen (n=74)	Seksuelle overgrep fra en jevnaldrende (n=406)	Digitale seksuelle krenkelser og overgrep (n=636)
Familie eller venner	82 %	81 %	86 %	91 %	88 %	91 %
En lærer	12 %	10 %	20 %	7 %	3 %	2 %
En profesjonell helper (for eksempel helsesykepleier, barnevern, lege, psykolog)	28 %	25 %	10 %	16 %	9 %	5 %
Noen andre	7 %	10 %	13 %	7 %	10 %	11 %

De aller fleste snakker med en i familien eller en venn. Dette er viktig kunnskap i oppfølgingsarbeidet rettet mot oppfølging av barn og unge som har eller kan ha blitt utsatt for vold. Selv om lærere og andre profesjonelle i barnets liv kan være viktige kontaktpersoner, er familie og venner som oftest det viktigste kontaktpunktet. Dette er utfordrende i de tilfellene familien er arena for utsatthet, eller der familien ikke er i stand til å imøtekomme barn med slike opplevelser. Det er derfor sentralt at barn som opplever at en venn forteller dem at hen har blitt utsatt for vold eller overgrep, videreformidler dette til en voksen de stoler på. Det innebærer også at voksne må være bevisste at barn

kan forsøke å fortelle dem noe, og at barna tas alvorlig når de deler slike opplevelser med voksne og venner. Det er viktig å ta i betraktning at ikke alle ungdommer har gode venner som de kan stole på. Noen vennerelasjoner kan være utrygge og ungdom kan få responser og tilbakemeldinger fra andre jevnaldrende som ikke alltid er til hjelp, men kan gjøre mer skade eller skape mer ubehag (Augusti & Myhre, 2024). Så selv om ungdom har en jevnaldrende venn å betro seg til, vil det ikke alltid være slik at venner er en god kilde til støtte og hjelp (Bowen et al., 2013). På den annen side kan gode og trygge vennerelasjoner ha stor positiv betydning for ungdom som forteller om utsatthet for ulike former for krenkelser og lovbrudd. Derfor er det viktig å gjøre ungdom i stand til å ta i mot fortellinger om krenkelser og vite hva de kan gjøre for å være en støtte for en venn i en vanskelig situasjon (McElvaney, 2015).

Til slutt skal vi se nærmere på i hvilken grad barn og unge som utsettes for noe kriminelt anmelder det til politiet. Vi vet fra før av at et stort flertall av de som utsettes for kriminelle handlinger, både voksne og unge, aldri anmelder dette til politiet (Hafstad & Augusti, 2019; Løvgren et al., 2022; Dale et al., 2023). Dette gjenspeiles i resultatene fra vår undersøkelse. Tallene er i overensstemmelse med dem rapportert i Nasjonal Trygghetsundersøkelse fra 2023 (Løvgren et al., 2024). Tabell 35 viser at kun 5 % av de utsatte har anmeldt fysisk og psykisk vold eller seksuelle overgrep til politiet; kun 5 % har anmeldt seksuelle overgrep fra jevnaldrende. Samtidig må dette ses i lys av utfordringene ved å måle denne typen utsatthet blant ungdom – noe vi har beskrevet i andre deler av rapporten også. Det er sannsynlig at flere av opplevelsene ungdom har krysset av for i denne undersøkelsen ikke vil anses som lovbrudd og dermed ikke skal anmeldes. Dette medfører at tabellen må leses med dette i hensyn.

Tabell 35. Oversikt over hvor stor andel utsatte som har anmeldt forholdet til politiet

	Har anmeldt	Har ikke anmeldt
Fysisk vold i hjemmet (n=584)	5 %	92 %
Psykisk vold i hjemmet (n=1191)	5 %	91 %
Fysisk vold utenfor hjemmet (n=1649)	5 %	92 %
Seksuelle overgrep fra en voksen (n=259)	5 %	94 %
Seksuelle overgrep fra en jevnaldrende (n=721)	5 %	97 %
Digitale seksuelle overgrep (n=1031)	4 %	95 %

Vi har ikke spurt respondentene om hvorfor de ikke har anmeldt til politiet, men i UEVO-undersøkelsen (Hafstad & Augusti, 2019) foreslo de flere årsaker for hvorfor de unge respondentene i den undersøkelsen ikke hadde anmeldt voldsutsatthet til politiet; dette inkluderte at ungdommen kunne være for unge til å forstå at de var utsatt for noe ulovlig, at de var usikre på / redde for hva en anmeldelse ville innebære, nær relasjon til utøver, eventuelt at de var redde for represalier. Ungdom kan også mangle kunnskap om hvordan man anmelder et lovbrudd og vil være avhengig av hjelp fra en voksen for å kunne anmelde. Som vi ser av svarene på hvor mange som har fortalt om seksuelle overgrep og vold, så er det tydelig at mange utsatte ungdommer aldri forteller og dermed ikke blir satt i stand til å anmelde. Det at en stor andel av respondentene i denne studien som var utsatt for vold og seksuelle overgrep rapporterte at de ikke hadde noe behov for å fortelle om det til noen andre, kan indikere at de ikke anså opplevelsen(e) som alvorlige eller ikke vet hvordan de skal forstå det de har opplevd. Det kan også være et uttrykk for skam og skyldfølelse. Det er viktig at unge som utsettes for vold og overgrep forteller om dette til noen andre slik at de kan få hjelp til å forstå sine opplevelser, og eventuelt vurdere hvorvidt det burde anmeldes til politiet.

Særlig utsatte grupper og sammenhenger med risikofaktorer

Utsatthet for lovbrudd og krenkelser er ikke likt fordelt i samfunnet. Det er mange mulige forklaringer på hvorfor det er en større andel utsatte i noen grupper i samfunnet. Denne studien kan ikke si noe om årsaken til utsatthet, og det er heller ikke slik at det å tilhøre en av gruppene omtalt i dette kapittelet er ensbetydende med utsatthet. Det finnes også mange barn i disse gruppene som lever trygge liv uten opplevelser med krenkelser og lovbrudd.

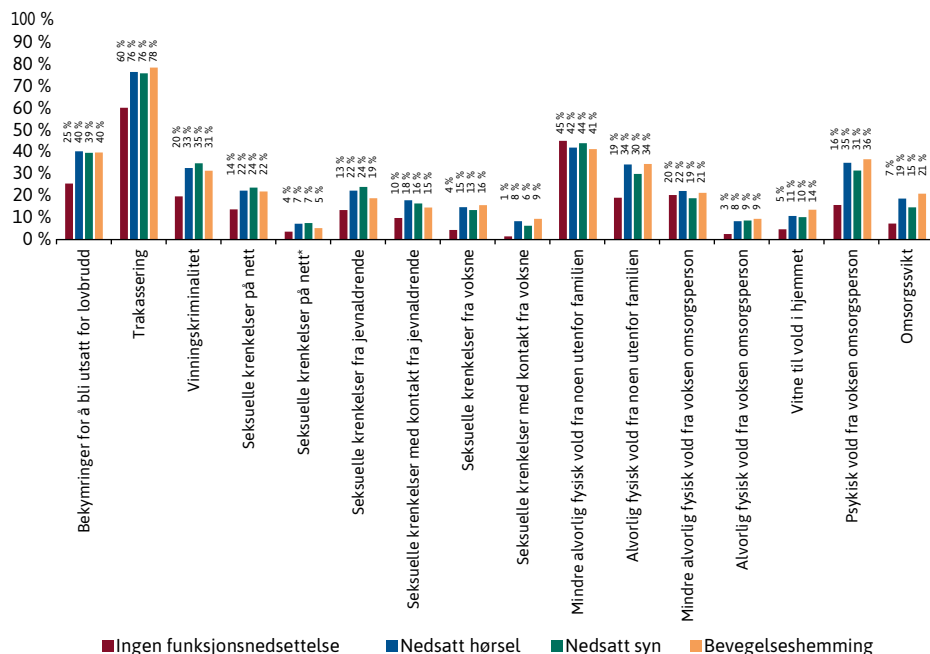
I denne studien har vi sett på barn med funksjonsnedsettelse, både fysiske (syn, hørsel og bevegelse) og kognitive (ADHD og autismespekterforstyrrelse), barn som ikke identifiserer seg som gutt eller jente og barn som lever i familier som de opplever ikke har råd til å kjøpe nødvendige varer til familien eller som har begrenset mulighet til å delta på aktiviteter på grunn av familiens økonomi. Også ungdommers norm- og regelbrytende atferd og rusbruk blir sett i forbindelse med utsatthet for krenkelser og lovbruddsutsatthet i dette kapittelet.

Ungdom med fysiske og kognitive funksjonsnedsettelse

Ungdommer med funksjonsnedsettelse som deltok i denne studien forteller om mer utsatthet for krenkelser og potensielle lovbrudd enn barn uten noen selv-rapporterte funksjonsnedsettelse. Dette er i tråd med mye annen forskning på sammenhengen mellom utsatthet og funksjonsnedsettelse (Frøyland et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019; Kendall-Tackett et al., 2005; Koivula et al., 2018; Legano et al., 2021; Maclean et al., 2017). Det er særlig barn med kognitive funksjonsnedsettelse som er utsatt, mens barn med fysiske funksjonsnedsettelse og utviklingsforstyrrelser i mindre grad er utsatt når man justerer for sosioøkonomiske forhold i familien (Legano et al., 2021; Maclean et al., 2017). Det er mange grunner til at barn med ulike funksjonsnedsettelse har større risiko for å utsettes for vold og seksuelle overgrep, hets og trakassering. Stor omsorgsbelastning for omsorgspersonene kan i noen

tilfeller resultere i voldsbruk. En del av barna og ungdommene må også omgås flere voksne enn kun foreldrene, som har omsorgsansvar for dem og som i noen tilfeller kan utnytte denne rollen ved å krenke barnet og begå overgrep. Barn med funksjonsnedsettelse kan også i større grad delta på digitale flater der det også er personer med hensikter om å skade barn. Noen barn med kognitive funksjonsnedsettelse kan ha lav impulskontroll eller manglende evne til å lese andres intensjoner og sosiale signaler i omgivelsene, som setter dem i risiko for å bli utnyttet. Barn og ungdom med funksjonsnedsettelse kan også være i mindre stand til å forstå at det de utsettes for ikke er greit, mangle ord eller begrep for å fortelle om det, eller være redde for å miste nødvendig støtte dersom de forteller om vold og overgrep. Samtidig kan kontakten med helse- og hjelpetjenestene være en arena der slike overgrep blir avdekket og avverget.

I denne studien rapporterte 578 ungdommer minst én fysisk funksjonsnedsettelse. Disse ungdommene forteller gjennomgående om mer utsatthet for trakassering, vold og seksuelle overgrep sammenliknet med jevnaldrende uten fysiske funksjonsnedsettelse. Det er kun den mindre alvorlige fysiske volden, både utenfor hjemmet og i hjemmet, der disse ungdommene ikke rapporterer vesentlig mer utsatthet enn sine jevnaldrende uten funksjonsnedsettelse. Det samme kan sies om seksuelle krenkelser og overgrep på nett når vi ser bort i fra å ufrivillig ha mottatt seksualiserte bilder. Ungdom med funksjonsnedsettelse er også mer bekymret for å bli utsatt for lovbrudd enn ungdom uten funksjonsnedsettelse, en bekymring som synes berettiget gitt deres forhøyede utsatthet.

Figur 13. Ungdom med og uten fysisk funksjonsnedsettelse og utsatthet for krenkelser, vold og kriminalitet i og utenfor hjemmet

Merknad: *uten bilder. n (ingen funksjonsnedsettelse) = 5183, n (nedsatt hørsel) = 252;

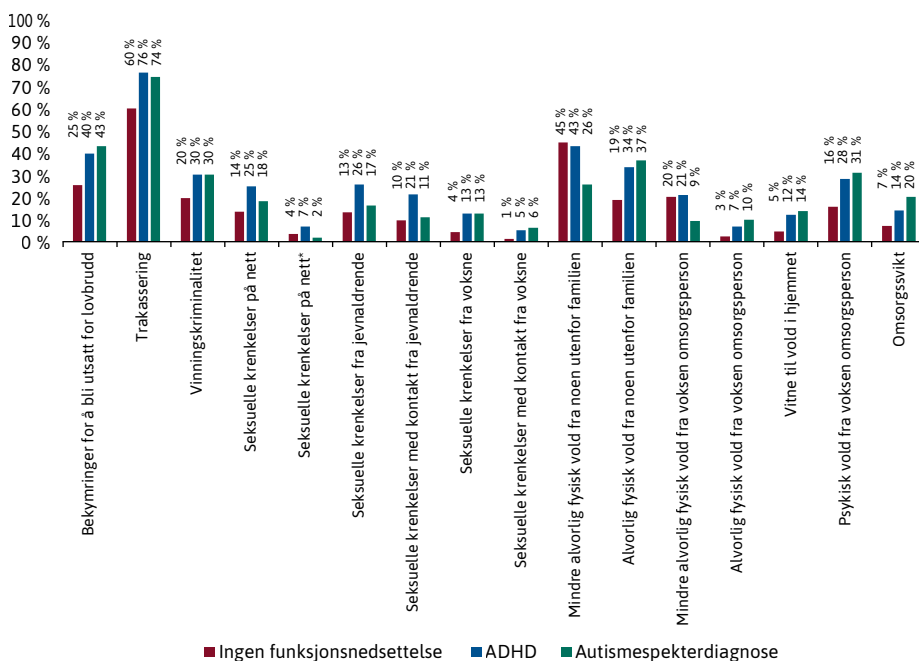
n (nedsatt syn) = 335; n (nedsatt bevegelse) = 96.

De ulike funksjonsnedsettelsene er signifikant forskjellig fra «ingen funksjonsnedsettelse» på alle kategorier utenom: bevegelseshemming på seksuelle krenkelser

Når det gjelder barn med kognitive funksjonsnedsettelse, her definert som ADHD og autismespekterforstyrrelser (n=594), ser vi noe av det samme mønsteret. Også ungdommer som forteller at en lege eller psykolog har sagt at de har ADHD eller autismespekterdiagnose forteller om mer utsatthet for trakassering, vinningskriminalitet, noen former for seksuelle overgrep og vold og omsorgssvikt i hjemmet. Samtidig er det i likhet med det (Maclean et al., 2017) finner i sin studie en beskyttende faktor å ha en autismespekterdiagnose når det gjelder seksuelle overgrep uten bildedeling, og den mindre alvorlige fysiske volden både hjemme og utenfor hjemmet. Det er gjennomgående ungdommer som forteller at de har ADHD som er mest utsatt der det er forskjeller mellom ungdommer med og uten kognitive funksjonsnedsettelse. Dette kan skyldes at barn med ADHD er mer impulsive og har vanskeligere for å regulere følelser og atferd i møte med andre både jevnaldrende og voksne, noe som kan fremprovosere frustrasjon og dårlig håndtering av dem som

møter disse barna. I en finsk studie fant de blant annet at mødre rettet mer psykisk vold mot barna sine dersom de hadde kognitive funksjonsnedsettelse, sammenliknet med fysiske funksjonsnedsettelse (Koivula et al., 2018).

Figur 14. Ungdom med og uten kognitiv funksjonsnedsettelse og utsatthet for krenkelser, vold og kriminalitet i og utenfor hjemmet

Merknad: *uten bilder. n (ingen) = 5183; n (ADHD) = 560; n (autismespekter) = 109.

De ulike funksjonsnedsettelsene er signifikant forskjellig fra «ingen funksjonsnedsettelse» på alle kategorier utenom: bevegelseshemming på seksuelle krenkelser på nett*, seksuelle krenkelser fra jevnaldrende og seksuelle krenkelser med kontakt fra jevnaldrende

Ungdommer med ikke-binær kjønnsidentitet

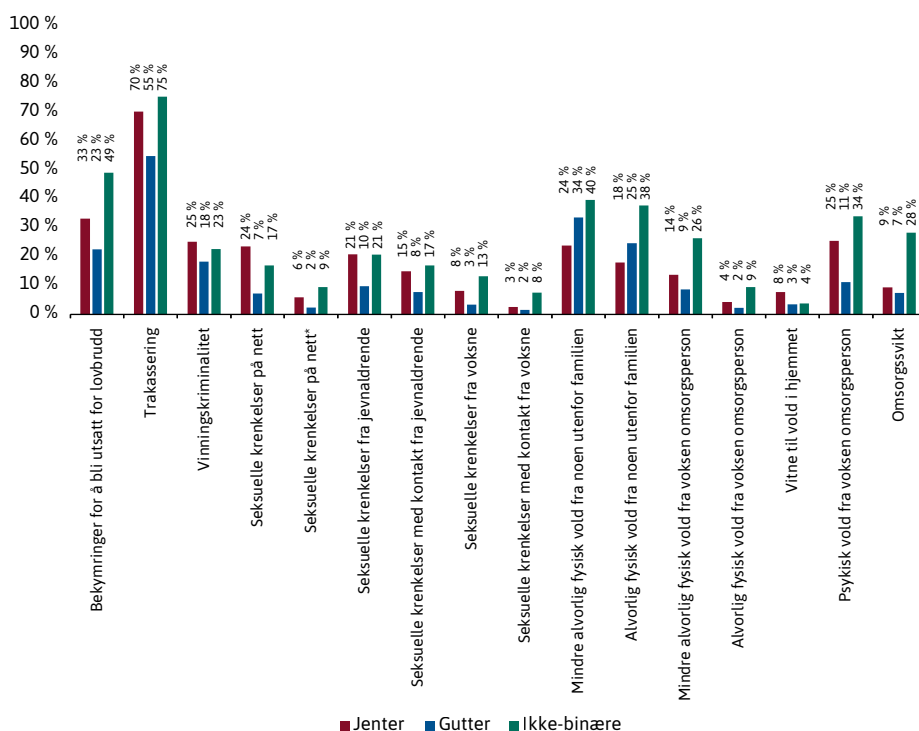
En annen gruppe ungdom som i flere studier forteller om mer utsatthet for krenkelser og vold er ungdom som ikke identifiserer seg som gutt eller jente (Hafstad et al., 2020; Rimes et al., 2020; Thoma et al., 2021). Det er antatt minst to ulike bakenforliggende mekanismer som kan forklare den forhøyede utsattheten for vold, overgrep og kriminalitet blant ungdom som ikke identifiserer seg som gutt eller jente (Rafferty, 2021). Disse er samfunnsmessige strukturer som gjør disse ungdommene mer utsatt for diskriminering og hatrelaterte krenkelser sammenliknet med ungdom med normative

kjønnsidentiteter, den andre er at indre prosesser hos disse ungdommene, som frykt for avvising, at man internaliserer negative forestillinger om egen identitet og at man undertrykker egen identitet, fører til økt sårbarhet for utnytting og vansker med å sette sunne grenser for seg selv (Rafferty, 2021). Ungdom med en ikke-binær kjønnsidentitet eller kjønnskreative ungdom som opplever at de ikke passer inn i kategoriene jente eller gutt, er en relativt liten og heterogen gruppe. Tidligere studier har vist at disse ungdommene forteller om langt mer utsatthet for vold sammenliknet med jevnaldrende gutter og jenter, og like mye utsatthet for seksuelle overgrep som det jentene forteller om (Hafstad & Augusti, 2019). I en omfattende amerikansk studie på ungdommer mellom 14 og 16 år med ulik kjønnsidentitet fant forskerne at transkjønnede og ikke-binære, rapporterte mer enn dobbelt så høy risiko for å bli utsatt for seksuelle overgrep, men de var ikke overrepresentert i gruppen som hadde utøvd seksuelle krenkelser mot andre (Ybarra et al., 2022). Forskning har også vist at barn med en ikke-binær kjønnsidentitet opplever mer trakassering og mobbing, hatefulle ytringer og vold generelt (Jones et al., 2018). Barn som er kjønnskreative rapporterer flere psykiske og somatiske plager, og dette kan være et symptom på utsatthet for trakassering og vold, men det betyr også at de i større grad kommer i kontakt med hjelpeapparatet som kan avdekke og stoppe utsatthet.

53 ungdommer krysset av i spørreskjema for at de ikke opplever at gutt eller jente passer som kjønnskategori for dem. I denne studien, i likhet med andre norske og svenske studier (Hafstad & Augusti, 2019; Jernbro et al., 2023), finner man en økt utsatthet for ungdom som oppfatter seg som ikke-binære. Ikke-binære ungdommer som deltok i denne studien forteller om signifikant mer utsatthet for psykisk og fysisk vold og omsorgssvikt i hjemmet i oppveksten, alvorlig vold utenfor familien siste år, seksuelle overgrep begått av voksne og seksuelle krenkelser fra jevnaldrende som ikke innebærer fysisk kontakt. De er også signifikant mer utsatt for seksuelle krenkelser på nett dersom vi også inkluderer det å motta uønskede seksualiserte bilder. Det er vanskelig å vite årsaken til utsatthet i akkurat denne gruppen, men forskning har vist at ikke-binær kjønnsidentitet er forbundet med større grad av stigma og sårbarheter slik Rafferty (2021) har påpekt. En annen side ved disse tallene, er at gruppen det er snakk om er veldig liten sammenliknet med ungdom som identifiserer seg som gutt eller jente, tallene kan dermed sies å ikke være representative for dem som oppgir en ikke-binær kjønnsidentitet og noen få svar kan gjøre store utslag på denne statistikken. Det er også vanskelig å omtale dem som en

gruppe, da det er grunn til å anta at ungdom som ikke identifiserer seg som gutt eller jente kan ha mange ulike oppfatninger av sin kjønnsidentitet, og at muligens den eneste fellesnevneren er at gutt eller jente ikke er passende beskrivelse.

Figur 15. Jenter, gutter og ikke-binære ungdommers utsatthet for krenkelser, vold og kriminalitet i og utenfor hjemmet

Merknad: * utenom å få tilsendt uønskede bilder. n (jenter) = 3279; n (gutter) = 3377; n (ikke-binære) = 53.

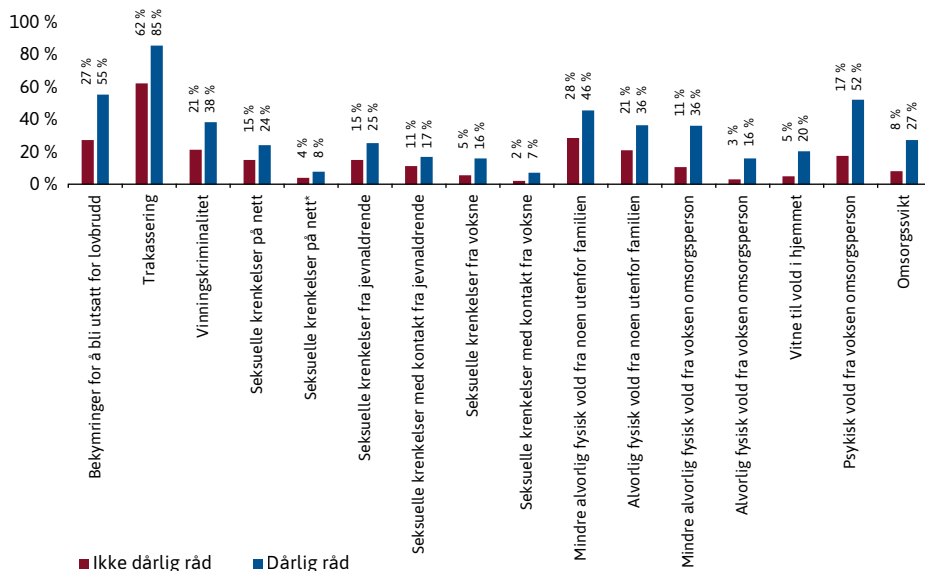
Ikke-binære er signifikant forskjellige fra jenter og gutter på alle kategorier utenom vinningskriminalitet, seksuelle krenkelser på nett, seksuelle krenkelser på nett*, seksuelle krenkelser fra jevnaldrende, seksuelle krenkelser med kontakt fra jevnaldrende, mindre alvorlig fysisk vold fra noen utenfor familien og vitne til vold i hjemmet.

Ungdommer i familier med dårlig råd

En annen gruppe ungdom som i gjentatte studier viser større grad av utsatthet for vold, krenkelser og kriminalitet er dem som opplever at de vokser opp i en familie med dårlig økonomi (Frøyland et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019; Jernbro et al., 2023). Det kan være flere grunner til disse sammenhengene, og

det er ikke nødvendigvis slik at lavinntekt fører til kriminalitets- og voldsutsatthet, men at det er andre bakenforliggende faktorer som utrygt nabolag, helseproblemer i familien, lav tilknytning til arbeidsmarkedet for foreldrene eller at noen barn og ungdom som lever i lavinntektsfamilier kan utøve normbrytende atferd for å oppnå goder som andre jevnaldrende har, og på den måten også være i større risiko for å bli krenket psykisk, fysisk eller seksuelt. Blant annet har forskning vist at foreldrestress knyttet til lavinntekt og økonomiske bekymringer er forbundet med mer voldsbruk i hjemmet (Martins et al., 2023; Skinner et al., 2023). Familier med lavinntekt eier i mindre grad sin egen bolig, og det er gjentatte ganger vist at barnefamilier med lavinntekt blir bosatt i leiligheter der personer med alvorlige rus- og psykiske helseproblemer også bor (Brattbakk & Reiersen, 2023; Strandberg et al., 2024). Utrygge nabolag kan i seg selv være en risikofaktor for utsatthet utenfor hjemmet. Dersom familiene med lavinntekt bor trangt kan det også bety at ungdommene oppholder seg mer utendørs og at de der treffer på andre ungdommer og voksne som begår kriminalitet mot dem (Brattbakk & Andersen, 2017; Brattbakk & Reiersen, 2023; Umblijs et al., 2019).

I denne studien rapporterte 206 ungdommer at de opplever at familien har dårlig råd, gruppen er med andre ord liten og det kan i likhet med dem som opplever seg selv som ikke-binære, være vanskelig å trekke bastante konklusjoner om hvor generaliserbare funnene er til ungdom i lavinntektsfamilier generelt. Ungdommene i denne studien som fortalte at de opplever at familien har dårlig råd var også mer utsatt for trakassering, krenkelser og lovbrudd sammenliknet med majoriteten av ungdom som ikke opplevde at familien hadde spesielt dårlig råd. I likhet med de andre særlig utsatte gruppene av ungdom, bekymret også disse ungdommene seg mer for å bli utsatt for lovbrudd. En bekymring som det er naturlig at de har gitt den forhøyede utsattheten de opplever sammenliknet med ungdom i familier med normalt god råd.

Figur 16. Ungdommer med opplevd lavinntekt i familien sin utsatthet for krenkelser, vold og kriminalitet i og utenfor hjemmet

Merk. n (ikke dårlig råd) = 6498; n (dårlig råd) = 206.

Ungdommer som forteller om egen norm- og regelbrytende atferd

Ungdommer som viser norm- og regelbrytende atferd er mer utsatt for lovbrudd enn ungdom som ikke bryter regler og normer (Jennings et al., 2010). Det er en veletablert sammenheng mellom det å være utøver og utsatt, og det er flere faktorer som bidrar til denne sammenheng (Jennings et al., 2010). Forskning har vist at det både er en nær sammenheng mellom type lov- og regelbrudd man er utsatt for og utsetter andre for, men at man også kan være utøver av og utsatt for ulike former for lov- og regelbrudd (Miley et al., 2020). Det er flere grunner til at normbrytende atferd ser ut til å ha en sammenheng med utsatthet, og denne overlappen har en topp i ungdomsårene og er forbundet med både voldskriminalitet og ikke-voldelige lov- og regelbrudd (Beckley et al., 2018). Det er funnet årsaker til overlappen mellom det å være utøver og utsatt både på individnivå, situasjonsbetingede årsaker og miljømessige faktorer (Sampson & Lauritsen, 1994). Blant annet er lav selvkontroll forbundet med å både være utsatt og utøver av lov- og regelbrudd (Moffitt et al., 2011; Schreck & Stewart, 2012). Å ikke ha en organisert eller

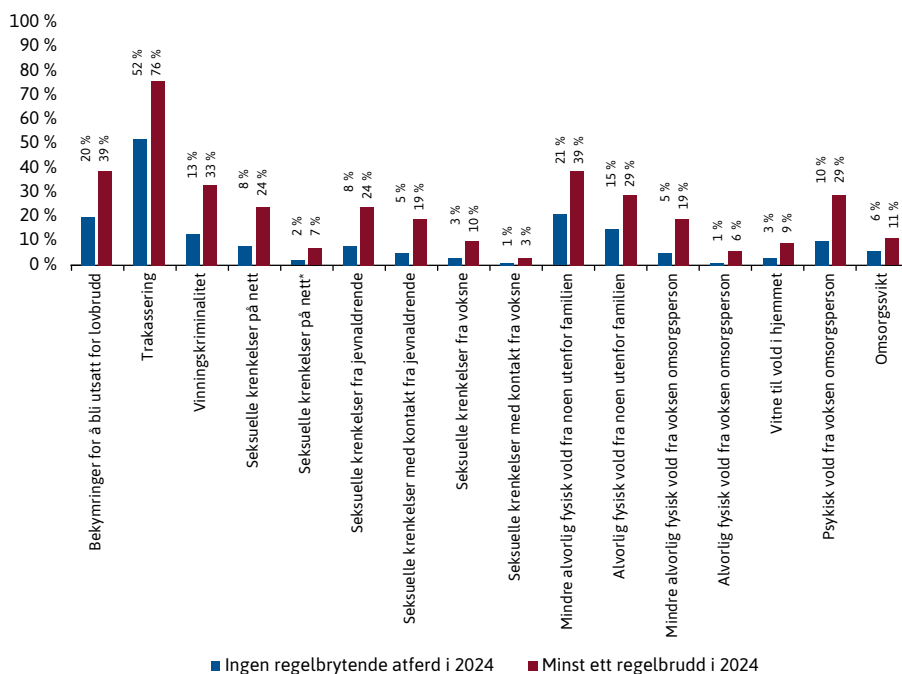
meningsfull fritid er også blitt pekt på som en viktig faktor knyttet til både utsatthet og utøvelse, og det samme gjelder den samlede utsattheten for barndomsbelastninger (McIntyre & Spatz Widom, 2011; Osgood et al., 1996). I alt peker de to risikofaktorene på at det i grupper av ungdom som har en fritid preget av lite struktur og voksenoppfølging i større grad forekommer rusbruk og regelbrytende atferd (Beckley et al., 2018). Utsatthet for en rekke barndomsbelastninger er en indikator på sårbare familierelasjoner med sviktende beskyttelse av barn og ungdom, som kan føre til risikoatferd når disse blir ungdommer og voksne (McIntyre & Spatz Widom, 2011).

I denne studien var det en klar sammenheng mellom det å utøve norm- og regelbrytende atferd og selv være utsatt. Litt under halvparten av ungdommene (n=2897) sa at de hadde begått noen form for regel- eller normbrudd. Det vanligste var at de hadde skulket skolen (25 %) eller sneket på offentlig transport eller ulike arrangement (24 %). Å ikke betale for seg på arrangementer og når man tar offentlig transport er relativt vanlig, og tallene er like dem som rapporteres for ungdom på ungdomsskolen i UngData (Bakken, 2024). Samtidig er det en betydelig andel som også begår mer alvorlige regelbrudd og potensielle lovbrudd, som stjeling eller nasking (9 %), hærværk (7 %), tagging (3 %) og at de er ute på natten uten oppfølging av en voksen (11 %). Sammenliknet med UngData som har spurt om det samme, er tallene i denne undersøkelsen noen få prosentpoeng lavere, men fortsatt sammenliknbare (Bakken, 2024). I den svenske undersøkelsen om lovbrudd i 9. trinn på ungdomsskolen kartlegges langt mer alvorlige former for regel- og normbrudd og handlinger som man med større grad av sikkerhet kan betegne som lovbrudd. Allikevel er det langt flere ungdommer i den svenske kartleggingen som forteller at de selv har begått lovbrudd, sammenliknet med det de norske ungdommene i denne undersøkelsen forteller om (Brå, 2024).

I tråd med forskning på ungdom som begår regel- og normbrytende atferd, er det en høyere grad av utsatthet blant deltakerne i denne undersøkelsen som også oppgir egen utøvelse. De som fortalte om egne regel- og normbrudd, var i særlig grad mer utsatt for fysisk vold og seksuelle krenkelser fra jevnaldrende ungdom. En relativt stor andel av dem som fortalte om egne regelbrudd, hadde også opplevd psykisk vold i hjemmet. Det som allikevel er det mest påfallende er den relativt sett større samlede utsattheten ungdommene med regelbrytende atferd forteller om i denne studien. Dette stemmer overens med annen forskning som har vist en sammenheng mellom

egen regel- og lovbrytende atferd og kumulativ utsatthet i barndommen (McIntyre & Spatz Widom, 2011). Når vi så nærmere på sammenhengene mellom egen norm- og regelbrytende atferd og utsatthet for lovbrudd var det en mindre andel av ungdommene som hadde skulket skolen eller sneket seg inn på offentlig transport/arrangementer som rapporterte å ha blitt utsatt for krenkelser og lovbrudd (se Tabell A.12 i appendix). Alvorligere regelbrudd som hærverk, tagging, tyveri eller å være ute alene om natten har derimot en sterkere sammenheng med utsatthet, ettersom slike handlinger i større grad bryter med loven og kan gi en indikasjon på hvilke miljøer ungdommene beveger seg i.

Figur 17. Ungdommer som har begått minst ett regelbrudd og dem som ikke har begått regelbrudd i 2024 sin utsatthet for krenkelser, vold og kriminalitet i og utenfor hjemmet

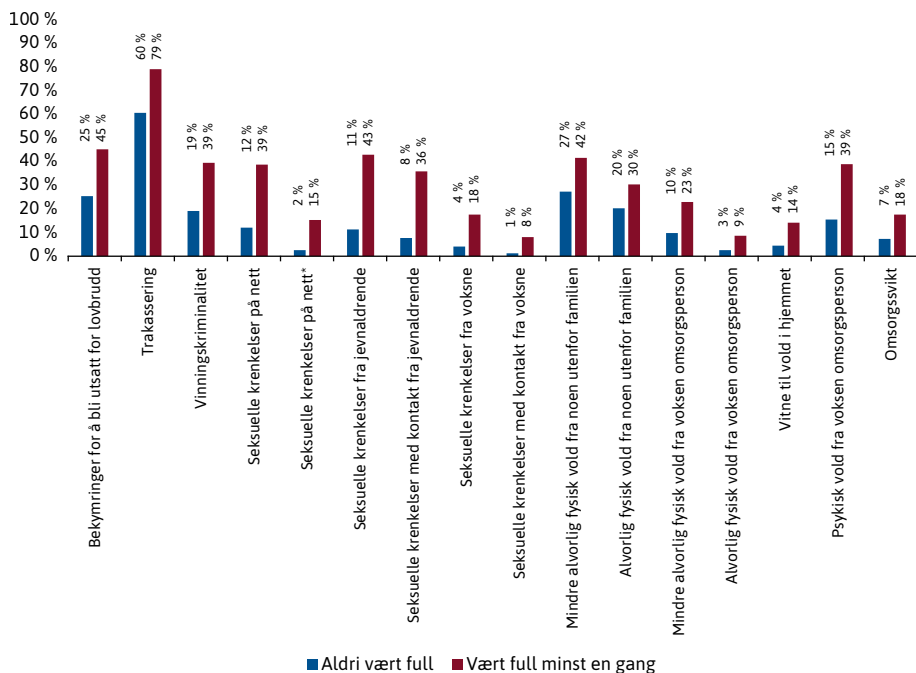
Merk. n (minst ett norm- eller regelbrudd) = 2897; n (ingen norm- eller regelbrudd) = 3484.

Ungdommer som ruser seg på alkohol

Uprøving og bruk av rusmidler er en risikofaktor som øker sjansene for å bli utsatt for kriminalitet (Pape & Rossow, 2007). Ungdom kan i rus komme opp i situasjoner der kriminalitet skjer og der de kan være offer, utøver eller begge

delar (Shepherd et al., 2006). Forskning både fra Norge og internasjonalt viser blant annet en sterk sammenheng mellom rus og vold (Pape & Rossow, 2007; Shepherd et al., 2006). Noe forskning antyder også at sosial ekskludering, mobbing og utsatthet for vold og seksuelle krenkelser i venne- og jevnaldrende relasjoner kan føre til forhøyet alkoholkonsum hos ungdom (Meisel et al., 2018; Wang et al., 2024). Wang og kolleger (2024) fant at det var særlig den samlede utsattheten som var utslagsgivende for forhøyet alkoholkonsum og beruselse senere i ungdomstiden. Å drikke seg full er med andre ord en risikofaktor fordi man kan havne i situasjoner der man på grunn av rus mangler god dømmekraft og der man kan bli ansett som et lett offer for kriminalitet (Shepherd et al., 2006). På den andre siden kan utsatthet for lovbrudd og andre krenkelser føre til at man bruker alkohol som en mestringsstrategi for å unngå ubehagelige tanker og følelser (Meisel et al., 2018; Wang et al., 2024). Mest sannsynlig er det snakk om en kombinasjon av begge deler, som setter ungdom utsatt for vold og krenkelser i risiko for ny utsatthet blant annet på grunn av et forhøyet alkoholkonsum sammenliknet med ikke-utsatte.

I dette utvalget var det 833 ungdommer som sa at de hadde drukket seg fulle minst én gang, 2323 ungdommer sa de hadde smakt alkohol. I likhet med funn fra UngData-undersøkelsen om ungdommer på ungdomsskolens alkoholvaner, har majoriteten av ungdom i dette utvalget heller ikke drukket seg fulle (Bakken, 2024). Svar fra ungdommene i dette utvalget viser en klar sammenheng mellom alkoholkonsum og utsatthet. Det er jevnt over en høyere andel ungdom som har drukket seg fulle innenfor alle utsatthetskategorier. Blant ungdom utsatt for ulike seksuelle krenkelser og overgrep både på og utenfor nettet det siste året, er det en særlig overrepresentasjon av ungdom som har drukket seg fulle. Denne sammenhengen støttes av annen norsk forskning som viser at festrelaterte krenkelser og overgrep forekommer i norsk ungdomskultur (Stefansen et al., 2021), og at det rammer jenter spesielt (Tokle et al., 2024). Også blant ungdommene som forteller om psykisk vold i hjemmet i oppveksten (gjentatte psykiske verbale krenkelser, trusler eller isolasjon) er det en klar overrepresentasjon av ungdom som har drukket seg fulle. Sårbarhet som ungdom tar med seg fra oppveksthjemmet kan derfor se ut til å også være forbundet med større tilbøyelighet til å drikke seg full på ungdomsskolen. Men tallene knyttet til rusbruk og psykisk vold i hjemmet kan også henspille på konflikter mellom foreldre og barn relatert til rusbruk (og muligens annen regel- og normbrytende atferd) i ung alder.

Figur 18. Ungdom som har drukket seg fulle sin utsatthet for krenkelser, vold og kriminalitet i og utenfor hjemmet

Merk. n (aldri drukket seg full) = 5608; n (drukket seg full minst en gang) = 833.

Sammenhenger mellom risikofaktorer og utsatthet hjemme og utenfor hjemmet

Resultatene over viser med all tydelighet at noen ungdommer er mer utsatt for lovbrudd enn andre. Det tallene over ikke viser, er hvor sterk sammenhengen er mellom ulike risikofaktorer for utsatthet når vi forsøker å ta høyde for at flere risikofaktorer kan forekomme samtidig. Fordi denne studien bruker et krysseksjonelt forskningsdesign, vil det ikke være mulig å peke på årsaker til utsatthet i gruppen av ungdommer vi har studert, men vi kan si noe om sammenhenger.

Risiko for utsatthet oppstår på flere områder, både som faktorer i miljøet og faktorer knyttet til individet, slik vi har presentert over. Det er derfor vesentlig å kartlegge flere ulike faktorer som kan ha sammenheng med utsatthet, og

særlig aktuelle og kjente risikofaktorer som opptrer i ungdomstiden, slik som regel- og normbrytende atferd og rus.

Av faktorer i miljøet har vi i denne studien kartlagt forhold ved ungdommenes familie, som foreldrenes landbakgrunn, om de bor med begge eller en av foreldrene sine eller i andre boformer, familiens økonomi, og familiefungering generelt (foreldre med psykisk sykdom, rusproblemer og/eller kriminelt rulleblad). Vi inkluderer også en samlevariabel om utsatthet for vold og omsorgssvikt i hjemmet i oppveksten når vi undersøker risiko for utsatthet utenfor hjemmet. Disse faktorene er alle utpekt som relevante for å forstå sammenhenger med utsatthet for lovbrudd og krenkelser, og en av faktorene har vi allerede sett nærmere på i de forrige avsnittene om særlig utsatte grupper (familiens økonomi). På individnivå ser vi på faktorer som ungdommens kjønn, rusbruk, regelbrytende atferd og bekymringer de har for å bli utsatt.

Sammenhenger med utsatthet for vold og omsorgssvikt i hjemmet i oppveksten

I analysen fant vi at ungdom som vokser opp i familier der foreldrene har eller har hatt psykiske helseproblemer, rusproblemer eller kriminell bakgrunn, har dobbelt så høy sjanse for å bli utsatt for vold og omsorgssvikt i hjemmet sammenliknet med andre uten slike oppveksterfaringer. Sjansen for å oppleve å være vitne til vold var enda høyere – fire ganger så stor – dersom foreldrene hadde slike vansker i løpet av ungdommens oppvekst. Dette er et funn som samsvarer med det som ble rapportert i UEVO-studien (Hafstad & Augusti, 2019). Det er en sårbarhet knyttet til foreldres psykososiale vansker som er forbundet med en forhøyet sjanse for utsatthet for krenkelser i hjemmet. Internasjonal forskning under pandemien viste også at foreldre med rus- og psykisk helserelaterte vansker rapporterte mer bruk av fysisk og psykisk avstraffelse av barna sine (Brown, Doom, Lechuga-Peña, Watamura, & Koppels, 2020; Lawson, Piel, & Simon, 2020; Wolf, Freisthler, & Chadwick, 2021). Å vokse opp i en familie som har normalt god råd eller i alle fall råd til fritidsaktiviteter og nødvendige anskaffelser er statistisk signifikant og en beskyttelse mot utsatthet. Det var også en betydelig sammenheng mellom det å ikke bo med foreldrene sine på tidspunktet for undersøkelsen og utsatthet for vold og omsorgssvikt i hjemmet. Dette er en forventet sammenheng fordi en av årsakene til at barn ikke bor med foreldrene sine er utsatthet for vold i hjemmet. Å veksle mellom å bo med foreldrene sine eller kun bo med en av

foreldrene var ikke statistisk signifikant forbundet med utsatthet for vold og omsorgssvikt i hjemmet når vi tok høyde for andre familierelaterte faktorer. Foreldrenes landbakgrunn er signifikant forbundet med utsatthet for vold og omsorgssvikt i oppveksten, men ikke i like sterk grad som de andre familie-relaterte faktorene nevnt her. Analysen viser at når man justerer for flere kjente risikofaktorer samtidig, er det foreldrenes psykososiale fungering og det å ikke bo med foreldrene som er særlig forbundet med utsatthet for vold og omsorgssvikt i oppveksten.

På individnivå er det en statistisk signifikant lavere sjanse for å utsettes for alle former for vold i hjemmet i oppveksten dersom man er gutt. Det er også en liten, men statistisk signifikant høyere sjanse for å rapportere utsatthet for vold og omsorgssvikt i hjemmet dersom man begår regelbrytende atferd og for opplevelser med psykisk vold og omsorgssvikt i oppveksten dersom man har drukket seg full. For utsatthet i oppveksthjemmet er det en særlig sammenheng mellom det respondentene forteller om foreldrenes fungering, familiens økonomi og hva ungdommene rapporterer at de har vært utsatt for av vold og omsorgssvikt i oppveksthjemmet. Det er naturlig å tenke at disse faktorene er sammenvevde og at flere belastninger i en familie kan ha en sammenheng med uheldige foreldrepraksiser og i ytterste konsekvens voldsbruk. Det er samtidig viktig å påpeke at det ikke er slik at vold og omsorgssvikt kun forekommer i familier med andre samtidige belastninger, og at noen av de belastningene vi kartlegger kan forekomme i familier i alle samfunnslag, det samme gjelder vold og omsorgssvikt.

Tabell 36. Sammenhenger mellom risiko- og beskyttende faktorer og utsatthet for vold og omsorgssvikt i hjemmet

		Fysisk vold i hjemmet OR(95% CI)	Psykisk vold i hjemmet OR(95% CI)	Vitne til vold i hjemmet OR(95% CI)	Omsorgs- svikt OR(95% CI)
Kjønn (ref. jenter)		0.69*** (0.58–0.81)	0.39*** (0.33–0.44)	0.53*** (0.41–0.67)	0.95 (0.79–1.14)
Landsbakgrunn (ref. født i Norge, og minst 1 forelder født i Norge)	Født i Norge, utenlandsfødte foreldre	1.17 (0.90–1.52)	1.46*** (1.17–1.82)	1.78*** (1.27–2.50)	1.50** (1.14–1.97)
	Født i utlandet	1.28 (0.95–1.73)	1.64*** (1.27–2.13)	1.67* (1.11–2.50)	1.71*** (1.26–2.31)
Bosituasjon (ref. Bor med begge foreldrene)	Bor med en forelder/delt omsorg	1.32** (1.11–1.57)	1.42*** (1.22–1.65)	2.01*** (1.59–2.56)	1.27* (1.05–1.54)
	Bor ikke med foreldrene	2.17* (1.19–3.96)	2.31** (1.27–4.19)	1.59 (0.74–3.42)	5.02*** (2.90–8.69)
Familieøkonomi (ref. dårligere økonomi)		0.37*** (0.26–0.69)	0.34*** (0.24–0.47)	0.46*** (0.30–0.69)	0.38*** (0.27–0.55)
Oppvekstvilkår (ref. uproblematisk oppvekstsvikar)		2.22*** (1.80–2.72)	3.05*** (2.54–3.69)	4.08*** (3.17–5.24)	2.87*** (2.30–3.58)
Bekymret (ref. ikke bekymret)		2.36*** (2.00–2.78)	2.96*** (2.56–3.42)	2.43*** (1.92–3.07)	1.36** (1.12–1.65)
Alkohol (ref. har aldri drukket eller har aldri drukket seg full)	Drakk seg full en gang	0.19 (0.86–1.65)	1.38* (1.03–1.85)	1.37 (0.90–2.11)	1.41 (0.97–2.05)
	Drakk seg full flere ganger	0.98 (0.73–1.30)	1.40** (1.09–1.80)	1.27 (0.88–1.81)	1.60** (1.18–2.16)
Andre rusmidler (ref. har aldri brukt)		1.56** (1.12–2.17)	1.39 (1.00–1.93)	1.32 (0.87–2.00)	1.91*** (1.35–2.71)
Regelbrytende atferd		1.15 *** (1.12–1.18)	1.18*** (1.15–1.21)	1.10*** (1.06–1.14)	1.04* (1.00–1.07)

Sammenhenger med utsatthet for lovbrudd siste år (2024)

Utsatthet for ulike former for krenkelser og lovbrudd utenfor hjemmet er som vist i de foregående avsnittene også forbundet med ulike risikofaktorer. Når disse risikofaktorene ses i sammenheng med hverandre, tegner det seg et bilde av hva som er særlig forbundet med å utsettes for negative og potensielt kriminelle hendelser utenfor hjemmet. Å være jente er en særlig risikofaktor som går igjen for alle former for krenkelser ungdommene har rapportert at de har vært utsatt for det siste året utenfor hjemmet, unntatt alvorlig fysisk vold.

Dette er tilfelle også når vi justerer for andre kjente faktorer i ungdommens miljø og knyttet til ungdoms risikoatferd. Det er med andre ord ikke det at jenter drikker seg mer fulle eller begår mer regelbrytende atferd som forklarer at jenter rapporterer mer utsatthet, men det å være jente i seg selv har en statistisk signifikant sammenheng med det å være utsatt. Gutter på den annen side er i større grad beskyttet mot alle former for utsatthet utenfor hjemmet bortsett fra alvorlig fysisk vold som gutter har to ganger så stor sjanse for å oppleve sammenliknet med jentene. Det er også en noe høyere sjanse for å utsettes for alle former for lovbrudd utenfor hjemmet dersom man selv har begått regelbrytende atferd. Ungdom som oppgir at de er bekymret for å bli utsatt er også mer utsatt, og bekymringer øker sjansen for å ha opplevd utsatthet med to til tre ganger avhengig av type utsatthet man har opplevd. Det er med andre ord berettigede bekymringer ungdom rapporterer når de samtidig forteller om en større grad av utsatthet for lovbrudd utenfor hjemmet det siste året. Justert for en rekke andre kjente risikofaktorer er det å drikke seg full særlig sterkt forbundet med utsatthet for alle former for seksuelle krenkelser og overgrep som vi har målt i denne studien, både dem begått av voksne, jevnaldrende og digitalt. Det er en statistisk signifikant to til tre ganger større sjanse for å ha opplevd et seksuelt overgrep dersom man har drukket seg full. Dette gjelder både dersom man har drukket seg full kun en gang eller flere ganger sammenliknet med de ungdommene som sier at de aldri har drukket seg fulle. Det er imidlertid en beskyttende faktor å selv være født i utlandet med utenlandsfødte foreldre eller å være norskfødt med utenlandsfødte foreldre når det kommer til utsatthet for alvorlig fysisk vold utenfor hjemmet og digitale seksuelle overgrep. For de andre formene for krenkelser har ikke landbakgrunn hos ungdommen selv eller foreldrene en statistisk signifikant betydning for utsatthet. Ungdom som vokser opp i hjem der foreldrene har hatt psykiske helsevansker, rusproblem eller sittet i fengsel har også en 28 % større sjanse for å oppleve seksuelle overgrep fra jevnaldrende sammenliknet med ungdom som ikke har vokst opp med denne problematikken i hjemmet. Samtidig viser analysene våre at ungdom som sier at de har opplevd vold og omsorgssvikt i hjemmet i oppveksten har to til tre og en halv ganger høyere sjanse for å fortelle om utsatthet utenfor hjemmet det siste året. Det er med andre ord, og som vist i mye annen forskning, en sterk sammenheng mellom utsatthet for krenkelser i oppveksthjemmet som, justert for andre risikofaktorer, setter ungdom i fare for ny utsatthet også på arenaer utenfor hjemmet.

Tabell 37. Sammenhenger mellom beskyttende- og risikofaktorer og utsatthet for krenkelser og potensielle lovbrudd siste år (2024)

		Identitets- og vinnings- lovbrudd	Alvorlig fysisk vold utenfor hjemmet	Seksuelt overgrep fra voksne	Seksuelt overgrep fra jevn- aldrende	Digitalt seksuelt overgrep
		OR(95% CI)	OR(95% CI)	OR(95% CI)	OR(95% CI)	OR(95% CI)
Kjønn (ref. jenter)		0.81** (0.71–0.92)	2.17*** (1.89–2.48)	0.50*** (0.39–0.64)	0.60*** (0.50–0.72)	0.53*** (0.40–0.70)
Landbakgrunn (ref. født i Norge/ Norden, og minst 1 forelder født i Norge/Norden)	født i Norge/ Norden, utenlandsfødte foreldre	1.17 (0.95–1.43)	0.72** (0.58–0.90)	0.71 (0.47–1.06)	0.88 (0.66–1.18)	0.37** (0.21–0.67)
	født i utlandet	1.05 (0.82–1.34)	0.69** (0.53–0.90)	0.92 (0.59–1.43)	0.88 (0.62–1.25)	0.38* (0.18–0.81)
Bosituasjon (ref. Bor med begge foreldrene)	bor med en forelder/delt omsorg	1.12 (0.98–1.29)	0.98 (0.85–1.13)	1.06 (0.83–1.34)	1.07 (0.89–1.29)	0.91 (0.69–1.21)
	bor ikke med foreldrene	0.60 (0.33–1.11)	1.07 (0.61–1.88)	1.67 (0.82–3.41)	1.60 (0.85–3.01)	1.53 (0.67–3.50)
Familieøkonomi (ref. dårligere økonomi)		0.89 (0.65–1.23)	0.85 (0.62–1.18)	0.72 (0.46–1.12)	1.45 (0.94–2.23)	1.08 (0.60–1.93)
Oppvekstvilkår (ref. uproblematisk oppvekstvilkår)		1.19(0.99– 1.44)	1.19 (0.98–1.44)	1.20 (0.90–1.59)	1.28* (1.02–1.61)	1.09 (0.78–1.52)
Bekymret (ref. ikke bekymret)		2.73*** (2.39–3.11)	3.00*** (2.63–3.44)	2.12*** (1.68–2.69)	2.41*** (2.03–2.87)	3.08*** (2.33–4.06)
Alkoholbruk (ref. har aldri drukket eller har aldri drunket seg full)	drunket seg full en gang	1.40* (1.07–1.84)	0.88 (0.65–1.18)	2.32*** (1.60–3.37)	3.13*** (2.34–4.19)	2.97*** (1.96–4.50)
	drunket seg full flere ganger	1.25 (0.99–1.58)	0.79 (0.62–1.01)	1.52* (1.09–2.13)	3.52*** (2.75–4.50)	3.44*** (2.42–4.88)
Andre rusmidler (ref. har aldri brukt)		1.01 (0.75–1.37)	1.34 (1.00–1.81)	1.76** (1.20–2.58)	1.15 (0.82–1.60)	0.81 (0.51–1.28)
Regelbrytende atferd		1.12*** (1.09–1.15)	1.06*** (1.04–1.09)	1.10*** (1.07–1.14)	1.10*** (1.07–1.13)	1.08*** (1.04–1.12)
Livstidsutsatthet for vold hjemmet	utsatt for fysisk/ gjentatt psykisk vold, omsorgssvikt, vitnet vold	2.19*** (1.91–2.52)	2.99*** (2.60–3.45)	3.52*** (2.74–4.53)	2.17*** (1.81–2.60)	2.46*** (1.85–3.28)

Oppsummering særlig utsatte grupper og risiko for utsatthet

Ungdom som sier at de har en fysisk eller kognitiv funksjonsnedsettelse, ikke opplever at kjønnskategoriene gutt eller jente passer for dem, opplever at familien har dårlig råd, har selv begått regelbrytende atferd eller ruset seg på alkohol, også er mer utsatt for trakassering, krenkelser og lovbrudd. Resultatene støtter opp om tidligere forskning som viser at ungdom i gruppene omtalt over er mer utsatt for trakassering, krenkelser og lovbrudd. Denne studien viser i tillegg at dette gjelder utsatthet både i og utenfor hjemmet, begått av både omsorgspersoner, andre voksne og jevnaldrende. Det er allikevel noen nyanser, slik som at ungdom med autismespekterdiagnose ser ut til å være beskyttet mot seksuelle overgrep på nett. Ungdom som oppgir en ikke-binær kjønnskategori forteller om mindre vitneerfaringer til vold i hjemmet enn jentene i dette utvalget, og likner på jentene når det kommer til utsatthet for seksuelle overgrep på nett og krenkelser og overgrep begått av jevnaldrende. Ungdommene som fortalte at de lever i en familie med dårlig råd var jevnt over utsatt for flere krenkelser og lovbrudd sammenliknet med ungdom som ikke oppgir at familien har dårlig råd. Og det er en særlig sterk sammenheng mellom alkoholrus og seksuelle krenkelser og overgrep på og utenfor nettet. I alt gjenspeiles denne utsattheten i forhøyet grad av bekymring for å bli utsatt blant ungdom i gruppene nevnt over, så byrden av utsatthet knytter seg også til sterkere frykt for krenkelser.

Når vi ser på hvordan de ulike risikofaktorene henger sammen med utsatthet utenfor hjemmet, og justert for hverandre, tyder funnene på at det er særlig rus og regelbrytende atferd som har sammenheng med utsatthet utenfor hjemmet det siste året. Jenter viser en særlig sårbarhet for å utsettes for alle former for krenkelser også utenfor hjemmet, både seksuelle overgrep og annen kriminalitet, bortsett fra alvorlig fysisk vold utenfor hjemmet, som guttene er mer utsatt for enn jentene. Det som også utpeker seg som en særlig sterk sammenheng er den mellom utsatthet for vold og omsorgssvikt i hjemmet i oppveksten og utsatthet for krenkelser og lovbrudd utenfor hjemmet det siste året. Utsatthet i oppveksten er i sin tur sterkest forbundet med å ha vokst opp i et hjem med foreldre som har hatt eller har psykiske vansker, rusproblemer eller sittet i fengsel. Det samme gjelder å oppleve at familien har dårlig råd. Det er altså slik at det for noen ungdommer er en opphopning av utsatthet som spenner over ulike arenaer i ungdommens liv.

Utsatthet for flere typer krenkelser og potensielle lovbrudd (polyviktisering)

Forskning har vist at mange som utsettes for vold og overgrep forteller om utsatthet for flere typer lovbrudd og krenkelser, ofte på ulike arenaer, både i familien, men også blant jevnaldrende (Dale et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019; Jernbro et al., 2023; Stefansen et al., 2021). Denne typen overlapp mellom utsatthet omtales ofte som poly- eller multiviktisering og indikerer utsatthet for flere former for krenkelser og lovbrudd (Finkelhor et al., 2007). Finkelhor og kollegaer (2009) har pekt på fire hovedårsaker til at noen individer i større grad enn andre utsettes for gjentatte krenkelser. Disse fire årsakene er: 1) å bo i et farlig eller utrygt nabolag, 2) å bo med en farlig eller utrygg familie, 3) at familien er kaotisk eller har en opphopning av problemer, og/eller 4) ungdommens psykiske og emosjonelle vansker og symptomer (Finkelhor et al., 2009). Den siste hovedfaktoren som Finkelhor og kolleger (2009) har identifisert er noe som hevdes at individet bærer med seg på tvers av kontekst og dermed utgjør en risikofaktor uavhengig av andre miljømessige faktorer (Tanksley et al., 2020). Oppsummert betyr det at det er en rekke årsaker til at ungdommer rapporterer å være utsatt for ulike former for lovbrudd på ulike arenaer i livet, som både skyldes oppvekstmiljø, men også andre sårbarheter i ungdommens liv.

I forskningen på polyviktisering skiller det sjeldent mellom negative erfaringer som er å betrakte som lovbrudd, og dem som er krenkende og ubehagelige selv om de ikke er å anse som å utsettes for noe kriminelt. I likhet med den forskningen kartlegger vi i denne studien også handlinger som ikke nødvendigvis kan sies å være lovbrudd, selv om de oppleves ubehagelige eller belastende. I tillegg spør vi ungdommene om opplevelser som kan forstås som lovbrudd. Fordi vi har stilt spørsmål om et vidt spekter av krenkelser, deriblant potensielle lovbrudd, oppgir vi ett samletall for alle krenkelser og negative opplevelser vi har målt og ett samletall for krenkelser vi med større grad av sikkerhet kan anse som lovbrudd, selv om det også her vil være rom for diskusjon. De kategoriene av krenkelser som vi innlemmer i samlevariabelen

for lovbrudd er psykisk og fysisk vold og omsorgssvikt i hjemmet og vitneerfaringer til fysisk vold i hjemmet i oppveksten, og sisteårserfaringer med identitets- og vinningskriminalitet, seksuelle krenkelser og overgrep på nett som ikke inkluderer å motta uønskede seksualiserte bilder, seksuelle krenkelser fra jevnaldrende som innebærer fysisk kontakt, seksuelle overgrep begått av voksne og alvorlig fysisk vold utenfor hjemmet. Når vi innlemmer alle potensielt negative erfaringer og krenkelser inkluderer vi i tillegg trakassering, seksuelle krenkelser begått av jevnaldrende som ikke innebærer fysisk kontakt, og det å få tilsendt seksualiserte bilder uten at ungdommen ønsket å motta disse.

Omtrent to tredjedeler av utvalget forteller at de har vært utsatt for minst en krenkelse. I dette samletallet inngår også enkeltstående hendelser av trakasserende atferd fra jevnaldrende og andre voksne enn foreldrene. Hele 18 % av utvalget forteller at de har opplevd fire eller flere former for krenkelser herunder også lovbrudd og hendelser med vold og omsorgssvikt i hjemmet i løpet av oppveksten. Dette samletallet er derfor sammensatt og inneholder alt fra mindre alvorlig- til alvorlige krenkelser og til og med lovbrudd. Til sammenlikning forteller halvparten av ungdommene som deltok i undersøkelsen om utsatthet for minst en form for potensielt lovbrudd i løpet av enten livet (vold i hjemmet) eller siste år (alvorlig fysisk vold utenfor hjemmet, seksuelle overgrep og krenkelser, og vinningskriminalitet). 26 % av ungdommene forteller om to eller flere former for lovbrudd de er utsatt for det siste året eller i livet. Det betyr at med knapp margin er det flere utsatte som har opplevd å være utsatt for flere former for potensielle lovbrudd enn kun ett. Igjen er det viktig å understreke at også innenfor det vi har valgt å kategorisere som mulige lovbrudd inngår også handlinger som kan anses som i en gråsone mellom det som er lovbrudd og det som kun er en krenkelse som ikke rammes av straffeloven. I dag finnes det ikke andre studier fra Norge som samler utsatthet på denne måten, og det er derfor ikke mulig å sammenlikne med andre studier. I Nasjonal trygghetsundersøkelse som er rettet mot eldre ungdom og voksne rapporterte de en samlet utsatthet på 38 % i 2023 (Løvgren et al., 2024). Her er det viktig å påpeke at respondentene ble stilt spørsmål på en annen måte enn i denne studien, noe som kan forklarte forskjellene. Blant annet har vi spurt om noen har tatt noe fra deg uten å gi det tilbake for å kartlegge utsatthet for stjeling, en formulering som kan ha fanget opp noen flere krenkelser enn dem som vi vil anse som lovbrudd.

Tabell 38. Den samlede utsattheten for henholdsvis krenkelser og potensielle lovbrudd i utvalget

Antall lovbrudd	Potensielle lovbrudd (n=6721)	Alle krenkelser (n=6721)
Ikke utsatt	50 %	26 %
1	23 %	25 %
2	11 %	19 %
3	7 %	12 %
4 eller flere	9 %	19 %

Merk. Disse variablene defineres som lovbrudd: psykisk og fysisk vold og omsorgssvikt i hjemmet i oppveksten, vitneerfaringer til fysisk vold i hjemmet i oppveksten. Sisteårserfaringer med vinningskriminalitet, seksuelle krenkelser og overgrep på nett som ikke inkluderer å motta uønskede seksualiserte bilder, seksuelle krenkelser fra jevnaldrende som innebærer fysisk kontakt, seksuelle overgrep begått av voksne og alvorlig fysisk vold utenfor hjemmet. For alle krenkelser inngår i tillegg trakassering, seksuelle krenkelser og overgrep begått av jevnaldrende som ikke innebærer kontakt, å motta uønskede seksualiserte bilder digitalt og mindre alvorlige fysiske krenkelser begått av jevnaldrende.

For å supplere tallene om polyviktisering har vi også sett på overlappen mellom ulike former for potensielle lovbrudd. Som vist i både denne og andre studier, er det en særlig sårbarhet for ny utsatthet dersom man har opplevd omsorgssvikt og vold i hjemmet (Frøyland et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019; Jernbro et al., 2023; Tanksley et al., 2020). Denne sammenhengen kan henge sammen med at å utsettes for vold og overgrep i hjemmet kan ha betydning for å sette sunne grenser for seg selv i møte med andre, det vil også kunne påvirke tillit til andre, skamfølelse og lav selvfølelse som følge av vold og overgrep kan også sette ungdom i risiko for å oppsøke miljøer eller bli oppsøkt av miljøer som ikke vil dem vel og utsette dem på nytt for andre former for overtramp (Finkelhor et al., 2009; Tanksley et al., 2020). Det er også blitt sett i sammenheng med at ungdom som utsettes for flere former for lovbrudd bor i utrygge nabolag og selv utøver lovbrudd (Tura et al., 2023), noe som vi også finner i denne studien.

Tabell 39. Overlapp mellom ulike former for lovbrudd kategorisert som hjemme, utenfor hjemmet og seksuelle overgrep (tabell leses fra venstre til høyre og topp til bunn).

	n	Fysisk vold i hjemmet	Psykisk vold i hjemmet	Vitne til vold i hjemmet	Omsorgssvikt	Vinningskriminalitet	Alvorlig fysisk vold utenfor hjemmet	Seksuelt overgrep begått av voksne	Seksuelt overgrep begått av jevnaldrende
Vold og omsorgssvikt i hjemmet									
Fysisk vold	785	x	x	x	x	x	x	x	x
Psykisk vold	1239	70 %	x	x	x	x	x	x	x
Vitne vold	375	26 %	21 %	x	x	x	x	x	x
Omsorgssvikt	581	23 %	21 %	29 %	x	x	x	x	x
Vold, krenkelser og kriminalitet utenfor hjemmet									
Vinningskriminalitet	1466	47 %	47 %	50 %	32 %	x	x	x	x
Alvorlig fysisk vold	1451	49 %	43 %	52 %	36 %	38 %	x	x	x
Seksuelle overgrep									
Begått av voksne	391	20 %	18 %	26 %	18 %	14 %	13 %	x	x
Begått av jevnaldrende	765	10 %	9 %	10 %	8 %	10 %	9 %	9 %	x
Begått på nett	282	13 %	13 %	17 %	10 %	10 %	10 %	23 %	12 %

Merk: Leses fra venstre til høyre/fra toppen og nedover; psykisk vold teller kun flere enn en hendelse, andre variabler minst en gang; mottatt seksuelle bilder er tatt ut av seksuelle overgrep på nett variabelen fordi det ikke er lovbrudd; seksuelle overgrep fra jevnaldrende innebærer kun handlinger med fysisk kontakt.

Lovbrudd og helse

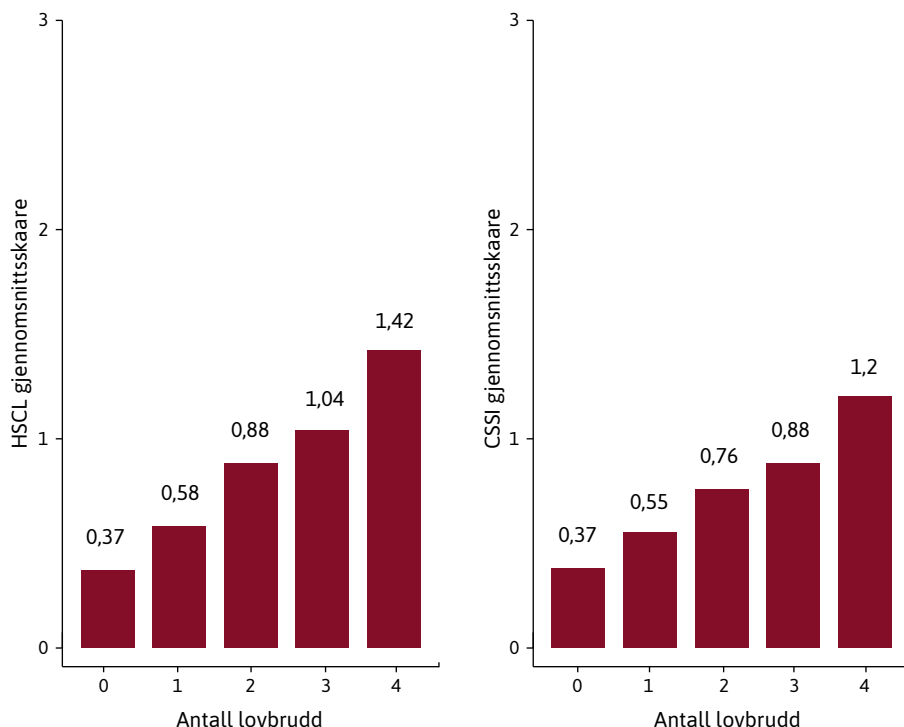
Sammenhengen mellom ungdoms helse og deres erfaringer med utsatthet for kriminelle handlinger er godt dokumentert i forskning, og det er i dag bred enighet om at det å være utsatt for lovbrudd har helsemessige konsekvenser (Felitti et al., 1998; Hafstad & Augusti, 2019). Ungdomstiden er en utviklingsmessig sensitiv periode, hvor erfaringer med vold, trusler, overgrep eller andre former for kriminalitet kan få varige følger for både fysisk og psykisk helse. Samtidig kan dårlig helse – særlig psykiske helseplager – også være en medvirkende faktor til at enkelte ungdommer havner i situasjoner som involverer lovbrudd. Flere studier viser at ungdom som har vært utsatt for vold, trusler, seksuelle overgrep eller annen kriminalitet har forhøyet risiko for å utvikle psykiske helseproblemer som depresjon, angst, somatiske plager og posttraumatiske stressreaksjoner (PTSD) (Copeland et al., 2007; Hafstad & Augusti, 2019). Slike erfaringer påvirker også søvn, konsentrasjon, skoletrivsel og relasjoner til andre. Mange ungdommer rapporterer dessuten at de vegrer seg for å fortelle om slike hendelser, noe som igjen kan forsterke psykiske belastninger over tid.

I *Trygg og Ung*-studien belyses disse sammenhengene gjennom spørsmål om ungdommenes egenrapporterte helse – inkludert psykiske plager, somatiske plager og livskvalitet – i kombinasjon med spørsmål om utsatthet for vold, omsorgssvikt og andre lovbrudd. Undersøkelsen gir dermed verdifull innsikt i hvordan helse og lovbrudd sameksisterer i ungdommers liv.

I likhet med mange andre undersøkelser, både norske og utenlandske, er det å være utsatt for vold, overgrep og annen kriminalitet forbundet med høyere grad av symptomer på psykiske og somatiske helseplager og lavere selvrapportert livskvalitet sammenliknet med individer som ikke rapporterer utsatthet (Carr et al., 2020; Frøyland et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019). Basert på funn i denne undersøkelsen alene, er det vanskelig å si om det å være utsatt for lovbrudd er årsaken til helseproblemene, eller om det også utgjør en risiko for utsatthet å ha betydelige helseplager. Samtidig finnes det mye forskning over flere tiår som antyder at utsatthet for vold og andre potensielt traumatiske hendelser fører til både psykiske og somatiske helseplager, selv om flere faktorer avgjør om slike opplevelser resulterer

i helseplager, blant annet genetikk og andre miljømessige faktorer (Carr et al., 2020).

Figur 19. Gjennomsnittlig rapporterte symptomer på angst og depresjon (HSCL) og somatiske plager (CSSI) som funksjon av antall typer potensielle lovbrudd ungdommen er utsatt for. Skalaen går fra 0 (laveste nivå av plager) til 3 (høyeste nivå av plager).

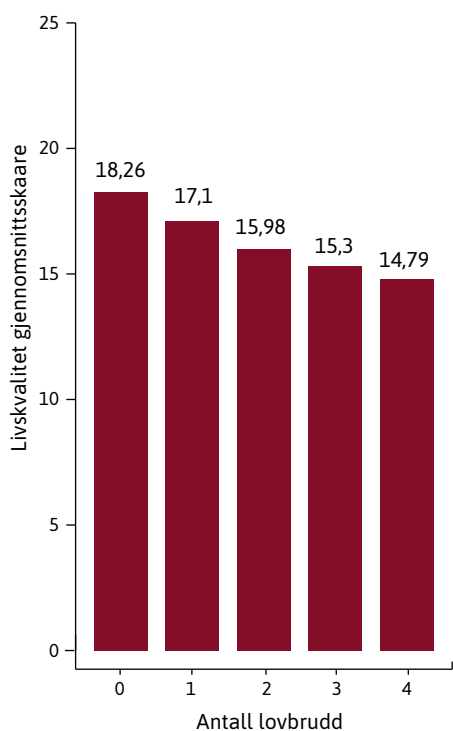

Generelt rapporterer ungdommene som deltok i denne studien *lave* nivåer av psykiske og somatiske helseplager, men det er allikevel en sammenheng mellom utsatthet og flere plager. Den samlede graden av utsatthet (kumulativ skåre) antyder at desto flere former for potensielle lovbrudd ungdommene rapporterer å være utsatt for, desto mer plaget er de. Dette samsvarer med funn fra UEVO- og UngVold-studiene som henholdsvis henvendte seg til et liknende utvalg ungdom i alderen 13–16 år og eldre ungdom på videregående skole (Frøyland et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019).

Det motsatte er tilfelle for livskvalitet. Generelt er ungdomstiden forbundet med lavere opplevd livskvalitet sammenliknet med det som rapporteres av

yngre barn og unge voksne (Bakken, 2025; Casas & González-Carrasco, 2019). I tråd med dette generelle funnet, rapporterer ikke ungdommene i denne studien maks skåre på opplevd livskvalitet. Samtidig er det en nedgang i opplevd livskvalitet som henger sammen med den samlede graden av utsatthet ungdommene rapporterer. Dette er også likt som er rapportert i en rekke studier på sammenhengen mellom livskvalitet og ulike typer belastninger i livet, blant annet utsatthet for kriminalitet (Lepistö et al., 2012).

Figur 20. Gjennomsnittlig rapportert livskvalitet som funksjon av antall typer potensielle lovbrudd ungdommen er utsatt for. Skalaen går fra 0 (laveste nivå livskvalitet) til 25 (høyeste nivå av livskvalitet).

I alt tyder funnene på at ungdommene som deltar i denne studien i gjennomsnitt har få helseplager. Noe som er forventet i et utvalg ungdom trukket fra en ungdomsskolepopulasjon. Samtidig viser resultatene at ungdom som er utsatt for fire eller flere former for potensielle lovbrudd skårer ett helt poeng over de med ingen utsatthet på skalaen for psykiske helseplager og nesten ett helt poeng over på somatiske symptomer.

Oppsummering av hovedfunn

Om utvalget og deres bakgrunn og oppvekst

Deltakerne i denne studien er ungdomsskoleelever på skoler over hele landet, både i urbane og rurale strøk. Norske ungdomsskoleundersøkelser har vist at norske ungdommer på det jevne har gode liv og oppvekstforhold selv om det selvfølgelig også er ungdom som strever på ett eller flere områder i livet (Bakken, 2025). I likhet med dette generelle funnet, fortalte ungdommer som deltok i denne undersøkelsen at de lever i hjem der foreldrene hovedsakelig lever sammen eller at de bytter på å bo hos foreldrene sine, der de opplever at familien har tilstrekkelig god råd til å dekke nødvendige innkjøp og utgifter til ungdommenes fritidsaktiviteter og der ungdommene opplever at de kan ta en del selvstendige valg knyttet til egen fritid og nære relasjoner. Samtidig fremkommer det også at en viss prosentandel av ungdommene har opplevd at foreldrene har hatt psykiske helseproblemer, inkludert rusproblemer i deres oppvekst som har gått utover foreldrenes omsorgsevne, at de har blitt utsatt for psykisk (14 %) og fysisk (12 %) vold i hjemmet. Et ytterligere fåtall sier og at de har vært vitne til at en eller begge foreldrene har vært utsatt for fysisk vold (5 %) i hjemmet eller at de har opplevd emosjonell omsorgssvikt i oppveksten (5%). Vold og omsorgssvikt i hjemmet er negativt forbundet med barns utvikling på mange områder, så selv om andelen i utvalget som sier at de er utsatt for vold og omsorgssvikt er relativt liten, er det samtidig alvorlig at dette skjer i norske hjem (Hardi et al., 2024).

Utsatthet for krenkelser og potensielle lovbrudd siste år

Det ungdom rapporterer mest utsatthet for siste året er alvorlig fysisk vold begått av noen som ungdommen ikke er i familie med (22 %), ulike former for identitets- og vinningskriminalitet (22 %), seksuell kontakt på nett som de ikke ønsket og følte seg lurt, truet eller presset til å delta i (16 %) og seksuelle overgrep fra jevnaldrende som innebærer fysisk kontakt (12 %). Det er i all hovedsak det å motta uønskede, seksualiserte bilder (15 %) som ungdommene rapporterer om når det gjelder det digitale. Når det gjelder identitets- og vinningskriminalitet er det i all hovedsak snakk om at ungdommene har blitt frastjålet personlige eiendeler (15 %) av relativt lav verdi, kanskje også

gjenstander av mindre og ubetydelig verdi. Samtidig oppgir 8 % av ungdommene at de har blitt utsatt for svindel i forbindelse med kjøp og salg av varer. De seksuelle krenkelsene begått av jevnaldrende er i hovedsak rapportert å dreie seg om å ha blitt kysset ufrivillig (9 %) eller å ha blitt befølt (5 %). Den alvorlige fysiske volden består i all hovedsak av spark (19 %) og slag med knyttet neve eller hard gjenstand (11 %). Det er med andre ord en betydelig andel ungdom som opplever det vi med all sannsynlighet kan betegne som lovbrudd i løpet av ungdomsskolen, noen av disse formene for lovbrudd med mulige alvorlige fysiske- og psykiske helsekonsekvenser for noen.

Ikke-seksuell trakassering og hatrelatert trakassering

Når det gjelder hatrelatert trakassering viser denne studien at en god del ungdom på ungdomsskolen utsettes for dette. Hele 30 % av dem som har opplevd ikke-seksuell trakassering forteller at dette var knyttet til ulike kjennetegn ved dem selv eller familien deres. 11 % av dem utsatt for trakassering fortalte at de hadde opplevd at trakasseringen var knyttet til deres hudfarge. Altså noe som kan fremstå som rasistisk motivert. Tallene kan også tyde på at noe av den trakasserende atferden som ikke er knyttet til hat og som vi har målt i denne studien er for normalatferd å regne i ungdomstiden siden omtrent to tredjedeler av utvalget forteller om slike opplevelser. Dette gjelder særlig handlinger som baksnakking og utfrysing, men også ryktespredning og fysiske krenkelser og vold inngår i dette samletallet og rapporteres av en firedel til en tredel av hele utvalget. Å bli utsatt for trakassering er forbundet med ubehag og for noen med alvorlige helsemessige konsekvenser og må derfor forebygges og stoppes. Siden de fleste trakasserende hendelsene vi måler i denne studien ikke er lovbrudd må de forebygges og ageres på andre områder enn gjennom tiltak i justissektoren. At omtrent 20 % av utvalget sier at de opplever hatmotivert trakassering er svært alvorlig og vitner om at en del ungdommer utsettes for hat for den de er fra både jevnaldrende og andre voksne.

Vold og omsorgssvikt i oppveksten som risikofaktor

Ungdom som fortalte at de hadde opplevd vold og omsorgssvikt i hjemmet i oppveksten fortalte også om mer utsatthet for nesten alle former for lovbrudd utenfor hjemmet, sammenliknet med ungdom som ikke har slike opplevelser i hjemmet i oppveksten. Analysen, som tok hensyn til flere

samtidige risikofaktorer, viste en statistisk signifikant sammenheng mellom vold og omsorgssvikt i hjemmet og det å være utsatt for krenkelser utenfor hjemmet det siste året. Ungdom som rapporterte om krenkelser i hjemmet hadde to til fire ganger høyere sannsynlighet for å oppleve krenkelser og potensielle lovbrudd utenfor hjemmet, sammenlignet med dem som ikke hadde slike erfaringer fra oppveksten. Som påpekt i andre studier, er det å avdekke og forebygge vold og omsorgssvikt i hjemmet en viktig arena for å forebygge ny utsatthet i ungdomsårene (Hafstad & Augusti, 2019).

Kjønnsforskjeller i utsatthet

I denne studien rapporterte jentene nesten gjennomgående mer utsatthet enn guttene. Det er kjent at jenter oftere forteller om flere psykiske og seksuelle krenkelser og overgrep enn det guttene gjør. I denne studien fortalte jentene også om mer utsatthet for noen former for identitets- og vinningskriminalitet og fysisk vold i hjemmet enn guttene. Den samlede utsattheten til jentene i dette utvalget er derfor stor, og strekker seg utenfor hjemmet og de nære relasjonene. At en så stor andel jenter opplever krenkelser og potensielle lovbrudd må ses i sammenheng med at de også rapporterer flere bekymringer enn guttene, iverksetter flere tiltak for å unngå å bli utsatt og føler seg mindre trygge i egne nabolag enn guttene. Det har med andre ord stor betydning også for deres daglige opplevelse av trygghet. Kjønnssdimensjonen er så betydningsfull i våre funn at den også signifikant henger sammen med utsatthet, selv når vi tar høyde for andre samtidige risikofaktorer både i familien og jentenes tilbøyelighet til å delta i regel- og normbrytende aktiviteter. Det betyr at det også er viktig å øke kunnskapen om hvorfor jenter forteller om mer utsatthet både hjemme og utenfor hjemmet, også for hendelser av ikke-seksuell art som vi allerede vet at langt flere jenter forteller at de er utsatt for sammenliknet med guttene.

Det er samtidig viktig å merke seg at gutter sammenliknet med jenter er mer utsatte for alvorlige fysiske krenkelser og det vi betegner som alvorlig fysisk vold utenfor hjemmet. Dette dreier seg om handlinger som spark, slag med hard gjenstand eller knyttneve og å bli banket opp. Altså fysiske krenkelser med alvorlig fysisk skadepotensiale og trolig også psykiske konsekvenser for den utsatte. Funnet er ikke overraskende og går igjen i andre norske ungdomsundersøkelser (Bakken, 2025), men ikke mindre alvorlige av den grunn. Det er også viktig å se på dette i sammenheng med at også voksne

menn forteller om mer utsatthet for alvorlig fysisk vold etter fylte 18 år (Dale et al., 2023), med andre ord er dette en kjønnsforskjell som vedvarer inn i unge gutters voksenliv.

Aldersforskjeller i utsatthet – fra fysisk vold til seksuelle krenkelser og overgrep

De yngre ungdommene i utvalget rapporterer å være mer utsatt for ikke-seksuell trakassering og fysiske krenkelser enn det de eldre ungdommene gjør. Seksuelle krenkelser og overgrep har på den annen side en tendens til å tilta noe med alder. Disse sammenhengene med alder sier noe om hvilken type atferd som står mer sentralt i yngre ungdommers samhandling, sammenliknet med eldre ungdommer i dette utvalget. Dette kan ha betydning for hvilken type krenkende atferd som er mer eller mindre aktuell i ulike aldre og kan også være veiledende for når det er hensiktsmessig å gå inn med forebyggende tiltak for ulike aldersgrupper.

Utsatthet på kjente arenaer

Eget nærmiljø og særlig skolen peker seg ut som en sentrale arenaer for utsatthet utenfor hjemmet siste år. Dette henger sammen med at yngre ungdom i ungdomsskolealder oppholder seg for det meste i eget nærmiljø og dermed også utsettes der. Det er også forventet at mange krenkelser skjer på nett, noe som bekreftes av ungdommenes svar. Ofte foregår aktivitet på nett i hjemmet og på skolen. Ungdommene oppgir også andre jevnaldrende som utøvere oftere enn voksne utenfor familien. Ofte oppgir ungdommene personer på sin egen alder som de kjenner som utøver. Det betyr at mye av det ungdommene utsettes for utenfor hjemmet også skjer på områder der ungdommene skal føle seg trygge og blant andre ungdommer som de kjenner.

Særlig utsatte grupper

I tillegg til jentene er det noen flere grupper av ungdom som forteller om høy utsatthet både for potensielle lovbrudd og trakassering sammenliknet med ungdom som ikke tilhører disse gruppene. Dette er ungdommer som forteller at de har en fysisk eller kognitiv funksjonsnedsettelse, ungdom som opplever at de har en ikke-binær kjønnsidentitet, ungdom som vokser opp i hjem der de opplever at foreldrene har dårlig råd, samt ungdom med ulike former for

risikoatferd. Det siste dreier seg om ungdommer som bryter regler og normer, samt ungdommer som forteller at de har drukket seg fulle. Dette er alle kjente risikofaktorer for utsatthet, og resultatene fra denne studien viser at risiko for utsatthet både hjemme og på andre arenaer er relativt sett høyere for ungdommer som forteller at de tilhører noen av gruppene nevnt over. Dette peker på noen viktige arenaer for forebygging av utsatthet.

Det er verdt å særlig bemerke den sterke sammenhengen mellom det å drikke seg full og utsettes for seksuelle overgrep. Kunnskapen er ikke ny, men denne studien viser med all tydelighet, også når vi tar høyde for andre kjente risikofaktorer, at overdreven drikking knytter seg til seksuelle overgrep på og utenfor nettet. En annen viktig sammenheng er den mellom egen utøvelse av norm- og regelbrytende atferd og utsatthet for krenkelser og potensielle lovbrudd. Også denne studien viser at det er nødvendig å se på sammenspiillet mellom disse for å forstå ungdommers utsatthet, særlig den utenfor hjemmet. Men også vold og omsorgssvikt i oppveksten.

Å fortelle og anmelde

Mange som sa de hadde vært utsatt, hadde ikke fortalt om dette til noen. Dersom utsatthet hadde skjedd siste året, var det enda færre som hadde fortalt. Dette stemmer overens med annen forskning på ungdommers villighet til å fortelle om krenkelser de har vært utsatt for (Frøyland et al., 2023; Hafstad & Augusti, 2019). Dersom de hadde fortalt, oppga majoriteten at de hadde fortalt til familie og/eller venner. Det er en svært liten prosentandel som sier at de har anmeldt det de har vært utsatt for, basert på det antyder våre funn at den utsattheten som rapporteres i studien representerer mørketall som ikke fanges opp i offentlig statistikk. Det er imidlertid viktig å huske på at alle hendelsene vi har spurt om, ikke nødvendigvis ble ansett som så alvorlig at det burde anmeldes, dette gjelder særlig mindre alvorlig fysisk vold og krenkelser begått av jevnaldrende, å motta uønskede seksualiserte bilder og noen former for seksuelle krenkelser mellom jevnaldrende.

Helse og sammenhenger med utsatthet

Ungdom som utsettes for potensielle lovbrudd forteller om mer helseproblemer og lavere livskvalitet. Og desto flere ulike former for mulige lovbrudd ungdommene hadde vært utsatt for, jo mer psykiske og somatiske

helseplager rapporterte de. På samme måte var mer utsatthet forbundet med lavere livskvalitet. Med andre ord er det en betydelig sammenheng mellom utsatthet og helse på kort sikt og på tvers av ulike former for utsatthet for potensielle lovbrudd både i oppveksten og utenfor hjemmet siste år.

Begrensninger ved studien

Selv om vi har nådd et stort antall ungdommer i ungdomsskolen, og studien kartlegger krenkelser og potensielle lovbrudd bredt, er det også viktig å ta i betraktning svakheter ved studien som kan påvirke tolkningen av resultatene. Disse kan grovt deles inn i følgende temaer; 1) definisjon og operasjonalisering av lovbrudd, 2) spørsmålsformuleringer og andre egenskaper ved spørreskjema, 3) frafall og mulige svakheter ved gjennomføringen.

Definisjon og operasjonalisering av lovbrudd

Som omtalt i første del av rapporten er det en utfordring å måle utsatthet for lovbrudd med et spørreskjema. Og selv om definisjonen på et lovbrudd i rettslig forstand er klar, kan det være vanskelig å definere dette på en måte som er forenlig med epidemiologisk metode som vi har brukt i denne undersøkelsen. I tillegg til å definere lovbrudd generelt har vi måttet definere undergrupper av lovbrudd og andre krenkende hendelser. For eksempel har vi lagt til grunn Verdens helseorganisasjon sin (WHO) definisjon på vold for alle voldshandlinger vi har kartlagt, også de seksuelle krenkelsene og overgrepene som i WHO sin definisjon omtales som seksuell vold. Det finnes flere andre definisjoner på vold enn den som springer ut av helsefeltet, og noen vil hevde at helsefeltet legger en for bred definisjon av vold til grunn blant annet ved å ikke legge intensjon hos utøver til grunn (Hamby, 2017). Allikevel, og til tross for den noe mer inkluderende definisjonen, ser man klare sammenhenger mellom voldseksponering og uhelse også når man legger en slik definisjon til grunn for forståelsen av vold. Siden et av hovedformålene med studien var å se på sammenhenger mellom helse og livskvalitet er det derfor naturlig å bruke denne definisjonen. Men det betyr også at vi kan ha målt hendelser i denne studien som ut ifra et juridisk eller kriminologisk perspektiv ikke vil være å anse som verken lovbrudd eller vold.

Spørsmålsformuleringer og andre egenskaper ved spørreskjema

Som diskutert tidligere i rapporten er det også noen svakheter ved å kartlegge komplekse og kontekstavhengige hendelser med et spørreskjema.

Spørreskjemametodikk er egnet til å innhente overfladisk informasjon om mange, men nyansene i ungdommenes opplevelser blir mindre fanget opp i denne typen studier. Ungdom har også en annen tilnærming til spørsmål i et spørreskjema enn eldre ungdom og voksne. For det første tolker de ofte spørsmålene mer konkret enn det voksne gjør (Borgers et al., 2000). For det andre har de ikke det samme ordforrådet som voksne og spørsmålsformulering som ligger nært opp til formuleringer i lovtekst eller liknende kan derfor ikke benyttes i undersøkelser rettet mot denne aldersgruppen.

Spørsmålsformuleringene kan derfor fremstå noe banale sett fra en voksens perspektiv. Siden vi henvender oss til en aldersgruppe der det er et betydelig utviklingsspenn både i erfaringer, men også i kognitiv og emosjonell utvikling, er det essensielt at spørsmålene kan forstås av de mindre modne 8. klassingene. Dette kan selvfølgelig resultere i at vi fanger opp noen hendelser som fra et annet perspektiv ikke ville blitt ansett som lovbrudd eller vold. Det er også noen voldsformer som er mer krevende å kartlegge på en gyldig (valid) og pålitelig (reliabel) måte. Dette gjelder særlig psykisk vold og omsorgssvikt som er handlinger som det er vanskelig å sette en klar grense for når er vold og når det er dårlig omsorg eller uheldig kommunikasjonsform. Derfor vil det være tilfeller som fanges opp i disse spørsmålene som utenifra ikke ville blitt vurdert som vold eller lovbrudd. Det er imidlertid sterkt anbefalt at man stiller atferdsbeskrivende spørsmål i undersøkelser om vold og andre lovbrudd fordi samlebetegnelser som for eksempel fysisk vold, seksuelle overgrep eller svindel kan tolkes veldig ulikt fra person til person (Krebs, 2014). Det vil derfor hele tiden være en avveining mellom det å ikke ha for stort rom for fortolkning og samtidig unngå å beskrive hendelser som ikke er å anse som vold eller lovbrudd. I denne studien har vi basert spørsmålene våre på tidligere spørsmål brukt i tilsvarende undersøkelser i Sverige og Norge (Hafstad & Augusti, 2019; Heradstveit et al., 2023; Jernbro & Janson, 2017; Mossige & Stefansen, 2016). Denne studien er tungt basert på UEVO-studien, og da UEVO-studien ble utviklet ble det i tillegg gjort et betydelig arbeid for å sikre at spørsmålene både var å anse som valide og reliable fra fagekspertene og de ble også nøye utprøvd blant ungdom i samme alder som målgruppen for denne og UEVO-studien (se UEVO-rapporten for en nøye beskrivelse; Hafstad & Augusti, 2019). Disse grepene ble tatt for å sikre spørsmålskvaliteten

og bøte på noe av den usikkerheten som hefter ved spørreskjemaundersøkelser.

Mulige svakheter ved gjennomføringen og frafall

Å gjennomføre en spørreundersøkelse om svært sensitive tema i en skolesetting har noen utfordringer knyttet til den praktiske gjennomføringen. Selv etter at grundige forskningsetiske vurderinger er gjort og nødvendige tiltak er iverksatt. Det er viktig at elevene opplever at de kan svare på spørsmålene i konfidensialitet slik at de skal ønske å svare ærlig. Det er også viktig at elevene har forutsetninger for å svare på spørsmålene når det kommer til praktisk tilrettelegging i gjennomføringen. Siden undersøkelsen gjennomføres uten forskerne til stede i klasserommet er praktisk tilrettelegging og gjennomføring i klasserommet overlatt til skolen og lærerne. Gjennomføring av en skoleundersøkelse kommer i tillegg til alle andre aktiviteter skolene skal gjennomføre i løpet av et år, og samtidig har skolene også rikelig erfaring med å gjennomføre skolebaserte undersøkelser om også til dels sensitive tema. Det kan allikevel ikke utelukkes at det i noen tilfeller har vært situasjoner der elever ikke har følt tilstrekkelig konfidensialitet og derfor ikke opplevd at de har kunne svare ærlig. Vi vet også at et fåtall enkeltelever opplevde at de ikke fikk logget inn på undersøkelsen, en teknisk utfordring som ikke lot seg løse verken lokalt eller via vår nettskjemaleverandør. I tillegg vet vi at en skole opplevde et større brudd i nettilgang dagen for gjennomføring som resulterte i at kun omtrent 1/3 av klassene fikk besvart undersøkelsen. Det kan også ha vært elever som ikke var på skolen dagen for undersøkelsen, som ikke har hatt mulighet til å ta undersøkelsen på en annen dag selv om de skulle ha ønsket å delta. Det var ingen krav til skolene om å ha oppsamlingsdager der elever og klasser som var forhindret fra å delta kunne få en ny mulighet. Elever som ikke snakker godt nok norsk til å kunne forstå spørsmålene og svaralternativene skulle ikke delta i undersøkelsen, dette gjør at elever med et annet førstespråk og relativt kort botid i Norge ikke fikk anledning til å delta. Det er heller ikke alltid tilfeldig hvem som er borte fra skolen. Selv om studien ble gjennomført på en årstid da det er noe mer sykdom i befolkningen, er det også til enhver tid en betydelig andel elever som har skolefravær som skyldes mer gjennomgripende helseplager, både psykiske og somatiske. Som resultatene fra denne studien viser er barn som tilhører grupper med mer helseplager og funksjonsnedsettelser mer utsatt for nesten alle former for potensielle lovbrudd vi har kartlagt. Og de er dermed også mest sannsynlig under-

representert i studiens utvalg. Det er både systematiske faktorer (som skjevheter knyttet til skolefravær og språkbarrierer) og tilfeldige forhold (som tekniske problemer) som påvirker den praktiske gjennomføringen av studien og frafallet blant deltakerne. Dette kan igjen påvirke resultatene, men det er utfordrende å fastslå nøyaktig hvordan, siden vi mangler informasjon om utsatthet for krenkelser og potensielle lovbrudd blant ungdommene som ikke deltok i studien. I tillegg hadde vi et skjevt frafall av skoler på geografisk nivå. Skoler i områder som i Nasjonal trygghetsundersøkelse (Løvgren et al., 2024) viser høyere rater av lovbrudd er til dels underrepresentert i denne studien. Samlet sett betyr det at vi kan ha noe konservative estimat av omfang i denne studien, sammenliknet med dersom vi hadde klart å inkludere et bredere sammensatt utvalg. Vi må derfor være forsiktig med å generalisere funn fra denne undersøkelsen.

Konklusjon

Denne studien gir et bredt bilde av et stort utvalg ungdommer sin utsatthet for en rekke krenkelser og potensielle lovbrudd. Studien viser at ungdom i ungdomsskolealder opplever mange av de samme krenkelsene som eldre ungdom og voksne forteller om. For dem som utsettes for alvorlige krenkelser og potensielle lovbrudd, er dette forbundet med økt bekymring for nye krenkelser og for flere rapporterte psykiske og somatiske helseplager. Selv om flertallet av ungdommene i denne studien er friske, går på skolen og lever i familier som gir dem trygghet og frihet, er det ungdommer som ikke har det slik og som trenger at tiltak settes inn slik at krenkelser forebygges og færre utsettes for vold, omsorgssvikt og andre potensielle lovbrudd. Tidlig forebygging av utsatthet i hjemmet viser seg som en viktig arena for forebygging ettersom det er så tett forbundet med ny utsatthet i andre sammenhenger. At mange av ungdommene som er utsatt for ulike krenkelser og potensielle lovbrudd oppgir andre jevnaldrende som utøvere, viser også at det er viktig å rette tiltak mot ungdommer som krenker og trår over andres grenser. Desto tidligere dette skjer, desto større er sjansen for å redusere utsatthet og dermed forbygge andre vansker og plager i ungdomsbefolkningen.

Referanser

- Aakvaag, H., Thoresen, S., & Øverlien, C. (2016a). Vold og overgrep mot barn og unge – Definisjoner og typologisering. In *Barn, vold og traumer. Møter med unge i utsatte livssituasjoner*. (pp. 265–280). Universitetsforlaget.
- Aas, G., Runhovde, S. R., Strype, J., & Bjørge, T. (2010). Trygghet i det offentlige rom- i åtte norske kommuner og bydeler (7; PHS Forskning). PolitiHøgskolen. <https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/bitstream/handle/11250/175080/trygghet%20offentlig%20rom.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Alisic, E., Zalta, A. K., Van Wesel, F., Larsen, S. E., Hafstad, G. S., Hassanpour, K., & Smid, G. E. (2014). Rates of post-traumatic stress disorder in trauma-exposed children and adolescents: Meta-analysis. *British Journal of Psychiatry*, 204(5), 335–340. <https://doi.org/10.1192/bjp.bp.113.131227>
- Assink, M., Van Der Put, C. E., Meeuwse, M. W. C. M., De Jong, N. M., Oort, F. J., Stams, G. J. J. M., & Hoeve, M. (2019). Risk factors for child sexual abuse victimization: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 145(5), 459–489. <https://doi.org/10.1037/bul0000188>
- Augusti, E. M., & Myhre, M. C. (2024). The barriers and facilitators to abuse disclosure and psychosocial support needs in children and adolescents around the time of disclosure. *Child care in practice*, 30(2), 187–202.
- Augusti, E.-M., Bagerud, G. A., Sulutvedt, U., & Melinder, A. (2018). Maltreatment and trauma symptoms: Does type of maltreatment matter? *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 10(4), 396–401. <https://doi.org/10.1037/tra0000315>
- Augusti, E.-M., Myhre, M. C., Wentzel-Larsen, T., & Hafstad, G. S. (2023). Violence and sexual abuse rates before and during the Covid-19 pandemic: A prospective population-based study on Norwegian youth. *Child Abuse & Neglect*, 136, 106023. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2023.106023>
- Augusti, E.-M., Sætnen, S. S., & Hafstad, G. S. (2021). Violence and abuse experiences and associated risk factors during the COVID-19 outbreak in a population-based sample of Norwegian adolescents. *Child Abuse & Neglect*, 118, 105156. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.105156>
- Badenes-Sastre, M., Spencer, C. M., Alonso-Ferres, M., Lorente, M., & Expósito, F. (2024). How severity of intimate partner violence is perceived and related to attitudinal variables? A systematic review and meta-analysis. *Aggression and Violent Behavior*, 76, 101925.
- Bakken, A. (2024). *Ungdata 2024. Nasjonale resultater*. (6; NOVA Rapport). NOVA, OsloMet. https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/3145138/Ungdata2024_NasjonaleResultater_UU.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Bakken, A. (2025). *Ungdata 2025. Nasjonale resultater* (4). NOVA, OsloMet. <https://hdl.handle.net/11250/3211814>
- Barbovschi, M., & Staksrud, E. (2020). *The experiences of Norwegian adolescents with online sexual messages*. the Department of Media and Communication, University of Oslo. <https://www.hf.uio.no/imk/english/research/projects/eu-Kids-onlineIV/publications/2020/>
- Beckley, A. L., Caspi, A., Arseneault, L., Barnes, J. C., Fisher, H. L., Harrington, H., Houts, R., Morgan, N., Odgers, C. L., Wertz, J., & Moffitt, T. E. (2018). The Developmental Nature of the Victim-Offender Overlap. *Journal of Developmental and Life-Course Criminology*, 4(1), 24–49. <https://doi.org/10.1007/s40865-017-0068-3>
- Benedini, K. M., Fagan, A. A., & Gibson, C. L. (2016). The cycle of victimization: The relationship between childhood maltreatment and adolescent peer victimization. *Child Abuse & Neglect*, 59, 111–121. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2016.08.003>
- Borgers, N., De Leeuw, E., & Hox, J. (2000). Children as respondents in survey research: Cognitive development and response quality 1. *Bulletin of Sociological Methodology/Bulletin de méthodologie sociologique*, 66(1), 60–75.

- Bowen, E., Holdsworth, E., Leen, E., Sorbring, E., Helsing, B., Jaans, S., Awouters, V. (2013). Northern European adolescent attitudes toward dating violence. *Violence and Victims*, 28(4), 619–634.
- Brattbakk, I. & Andersen, B. (2017). Oppvekststedets betydning for barn og unge. Nabolaget som ressurs og utfordring. Rapport 02:2017. Arbeidsforskningsinstituttet, OsloMet.
- Brattbakk, I. & Reiersen, F. A. (2023). Ungdom i kommunale boliger. BOVEL-notat 4/23.
- Brown, S. M., Doom, J. R., Lechuga-Peña, S., Watamura, S. E., & Koppels, T. (2020). Stress and parenting during the global COVID-19 pandemic. *Child Abuse & Neglect*, 110, 104699.
- Brå. (2024). Skolundersökningen om brott 2023. Om utsatthet för och delaktighet i brott (10). Brottsförebyggande rådet. https://bra.se/download/18.1537f1c6192bd251bfc10b9/1729842096238/2024_10_Skolundersokningen-om-brott-2023.pdf
- Bøe, T. (2015). *Sosioøkonomisk status og barn og unges psykologiske utvikling: Familiestressmodellen og familieinvesteringsperspektivet* (IS-2412). Helsedirektoratet. https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/sosiookonomisk-status-og-barn-og-unges-psykologiske-utvikling/Sosio%C3%B8konomisk%20status%20og%20barn%20og%20unges%20psykologiske%20utvikling.pdf/_/attachment/inline/61d6a93f-8373-42f6-8ece-489e381c5696:53bcd908664966042380887179cdc51d757505e/Sosio%C3%B8konomisk%20status%20og%20barn%20og%20unges%20psykologiske%20utvikling.pdf
- Bøe, T., Sivertsen, B., Heiervang, E., Goodman, R., Lundervold, A. J., & Hysing, M. (2014). Socioeconomic Status and Child Mental Health: The Role of Parental Emotional Well-Being and Parenting Practices. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 42(5), 705–715. <https://doi.org/10.1007/s10802-013-9818-9>
- Carr, A., Duff, H., & Craddock, F. (2020). A Systematic Review of Reviews of the Outcome of Noninstitutional Child Maltreatment. *Trauma, Violence, & Abuse*, 21(4), 828–843. <https://doi.org/10.1177/1524838018801334>
- Casas, F., & González-Carrasco, M. (2019). Subjective Well-Being Decreasing With Age: New Research on Children Over 8. *Child Development*, 90(2), 375–394. <https://doi.org/10.1111/cdev.13133>
- Crone, E. A., & Van Duijvenvoorde, A. C. K. (2021). Multiple pathways of risk taking in adolescence. *Developmental Review*, 62, 100996. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2021.100996>
- Dale, M. T., Aakvaag, H. F., Strøm, I. F., Augusti, E.-M., & Skauge, A. (2023). *Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen* (1). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. <https://www.nkvts.no/rapport/omfang-av-vold-og-overgrep-i-den-norskebefolkningen/>
- Danese, A., & Widom, C. S. (2020). Objective and subjective experiences of child maltreatment and their relationships with psychopathology. *Nature Human Behaviour*, 4(8), 811–818. <https://doi.org/10.1038/s41562-020-0880-3>
- Danese, A., & Widom, C. S. (2021). The Subjective Experience of Childhood Maltreatment in Psychopathology. *JAMA Psychiatry*, 78(12), 1307. <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2021.2874>
- Ditton, J., Bannister, J., Gilchrist, E., & Farrall, S. (2017). *Afraid or Angry? Recalibrating the 'Fear' of Crime*.
- Dubowitz, H., Black, M., Starr, R. H., & Zuravin, S. (1993). A Conceptual Definition of Child Neglect. *Criminal Justice and Behavior*, 20(1), 8–26. <https://doi.org/10.1177/0093854893020001003>
- Dubowitz, H., Kobulsky, J. M., & Proctor, L. J. (2022). Recent Research on Child Neglect. In R. D. Krugman & J. E. Korbin (Eds.), *Handbook of Child Maltreatment* (Vol. 14, pp. 35–64). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-82479-2_2
- Dyb, G., Glad, K. A., Hafstad, G. S., Holt, T., Myhre, M. C., Skjorten, K.,... Hauge, M.-I. (2016). Juridiske, etiske og metodiske problemstillinger ved gjennomføring av omfangsundersøkelser med barn og unge om vold og seksuelle overgrep (Rapport 5/2016). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Elden, J. C. (2025). Lovbrudd. In *Store Norske Leksikon*. <https://snl.no/lovbrudd>
- Finkelhor, D., Ormrod, R. K., & Turner, H. A. (2007). Poly-victimization: A neglected component in child victimization. *Child Abuse & Neglect*, 31(1), 7–26. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2006.06.008>

- Finkelhor, D., Ormrod, R., Turner, H., & Holt, M. (2009). Pathways to Poly-Victimization. *Child Maltreatment*, 14(4), 316–329. <https://doi.org/10.1177/1077559509347012>
- Frøyland, L. R., Lid, S., Schwenke, E. O., & Stefansen, K. (2023). *Vold og overgrep mot barn og unge Omfang og utviklingstrekk 2007–2023* (11). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/11250/3083676/NOVA-Rapport-11-2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Gamache, J., Clinchard, C., Egan, M., Steinberg, L., Casas, B., & Kim-Spoon, J. (2023). Longitudinal Associations Between Peer Victimization and Positive and Negative Social Risk Taking in Adolescence and Young Adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, 52(9), 1902–1918. <https://doi.org/10.1007/s10964-023-01803-9>
- Girard, L.-C., Tremblay, R. E., Nagin, D., & Côté, S. M. (2019). Development of aggression subtypes from childhood to adolescence: A group-based multi-trajectory modelling perspective. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 47, 825–838.
- González-Cabrera, J., Montiel, I., Ortega-Barón, J., Calvete, E., Orue, I., & Machimbarrena, J. M. (2021). Epidemiology of Peer Victimization and its Impact on Health-Related Quality of Life in Adolescents: A Longitudinal Study. *School Mental Health*, 13(2), 338–346. <https://doi.org/10.1007/s12310-021-09421-1>
- González-Carrasco, M., Casas, F., Malo, S., Viñas, F., & Dinisman, T. (2017). Changes with Age in Subjective Well-Being Through the Adolescent Years: Differences by Gender. *Journal of Happiness Studies*, 18(1), 63–88. <https://doi.org/10.1007/s10902-016-9717-1>
- Goodall, K., & Sawrikar, V. (2023). The Rating of Emotional Abuse in Childhood (REACH) Questionnaire: A new self-report measure assessing history of childhood emotional abuse. *Child Abuse & Neglect*, 146, 106498.
- Goossens, L. (2025). Bringing it all together: A lifetime of work on the developmental tasks of adolescence. *European Journal of Developmental Psychology*, 22(2), 227–246. <https://doi.org/10.1080/17405629.2025.2467069>
- Grinshteyn, E. G., Cunningham, W. E., Eisenman, D. P., Andersen, R., & Ettner, S. L. (2017). Fear of violent crime and anxiety/depression among adolescents. *Mental Health & Prevention*, 8, 39–45. <https://doi.org/10.1016/j.mhp.2017.07.002>
- Hafstad, G. S., & Augusti, E.-M. (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten. En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12–16 år. (4)*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Hafstad, G. S., Sætren, S. S., Myhre, M. C., Bergerud-Wichstrøm, M., & Augusti, E.-M. (2020). Cohort profile: Norwegian youth study on child maltreatment (the UEVO study). *BMJ Open*, 10(8), e038655. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2020-038655>
- Hafstad, G. S., Sætren, S. S., Wentzel-Larsen, T., & Augusti, E.-M. (2022). Changes in Adolescent Mental and Somatic Health Complaints Throughout the COVID-19 Pandemic: A Three-Wave Prospective Longitudinal Study. *Journal of Adolescent Health*, 71(4), 406–413. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2022.05.009>
- Hamby, S. (2017). On defining violence, and why it matters. *Psychology of Violence*, 7(2), 167–180.
- Hamby, S., Taylor, E., Mitchell, K., Jones, L., & Newlin, C. (2020). Health-Related Quality of Life among Adolescents as a Function of Victimization, other Adversities, and Strengths. *Journal of Pediatric Nursing*, 50, 46–53. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2019.11.001>
- Hanslmaier, M. (2013). Crime, fear and subjective well-being: How victimization and street crime affect fear and life satisfaction. *European Journal of Criminology*, 10(5), 515–533. <https://doi.org/10.1177/1477370812474545>
- Hardi, F. A., Peckins, M. K., Mitchell, C., McLoyd, V., Brooks-Gunn, J., Hyde, L. W., & Monk, C. S. (2024). Childhood adversity and adolescent mental health: Examining cumulative and specificity effects across contexts and developmental timing. *Development and Psychopathology*, 1–17.

- Hellevik, P., Kruse, A. E., Dillum, J. V., Frøyland, L. R., Skar, A. M. S., Andersen, L. C., Helseth, H., Frafjord, O. S. G., Haugen, L. A., & Øverlien, C. (2023). *Digitale seksuelle overgrep mot barn og unge – gjerningspersoner og fornærmede* (3). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. <https://www.nkvti.no/rapport/digitale-seksuelle-overgrep-mot-barn-og-unge-gjerningspersoner-og-fornærmede/>
- Heradstveit, O., Nilsen, S. A., Breivik, K., Bakken, A., Haug, T., & Stormark, K. M. (2023). Psychometric properties of a short self-report measure of rule-breaking behaviour among adolescents: Findings from the Ungdata survey. *Scandinavian Journal of Public Health*, 51(8), 1205–1213. <https://doi.org/10.1177/14034948221104650>
- Horvei, M., & Karterud, T. (2025). *Politiets innbyggerundersøkelse 2024*. Politiet. <https://www.politiet.no/globalassets/tall-og-fakta/innbyggerundersokelsen/2024/hovedrapport-2024-politiets-innbyggerundersokelse.pdf>
- Hurrelmann, K., & Quenzel, G. (2019). *Developmental tasks in adolescence* (1 Edition). Routledge.
- Ingebrigtsen, R., Ciccone, A., Fyhri, A., & Meyer, S. F. (2018). *Opplevd utrygghet i Oslo. Erfaringer og resultater fra en kartbasert spørreundersøkelse* (1642; TØI Rapport). Transportøkonomisk institutt, TØI. <http://st-vtoi01.coretrek.net/getfile.php?mmfileid=48296>
- Jennings, W. G., Higgins, G. E., Tewksbury, R., Gover, A. R., & Piquero, A. R. (2010). A Longitudinal Assessment of the Victim-Offender Overlap. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(12), 2147–2174. <https://doi.org/10.1177/0886260509354888>
- Jennings, W. G., Piquero, A. R., & Reingle, J. M. (2012). On the overlap between victimization and offending: A review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, 17(1), 16–26. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2011.09.003>
- Jernbro, C., & Janson, S. (2017). *Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning*. https://www.wallmannabarnh.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2017/08/Vald_mot_barn_2016-en_nationell_kartlaggning.pdf
- Jernbro, C., Landberg, Å., & Thulin, J. (2023). *Våld mot barn 2022. En nationell kartläggning*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset. https://allmannabarnhuset.se/rapport_vald_mot_barn_2022_webb/
- Jones, L. M., Mitchell, K. J., Turner, H. A., & Ybarra, M. L. (2018). Characteristics of bias-based harassment incidents reported by a national sample of U.S. adolescents. *Journal of Adolescence*, 65(1), 50–60. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2018.02.013>
- Kansok-Dusche, J., Ballaschk, C., Krause, N., ZeiBig, A., Seemann-Herz, L., Wachs, S., & Bilz, L. (2023). A Systematic Review on Hate Speech among Children and Adolescents: Definitions, Prevalence, and Overlap with Related Phenomena. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(4), 2598–2615. <https://doi.org/10.1177/15248380221108070>
- Kendall-Tackett, K., Lyon, T., Taliaferro, G., & Little, L. (2005). Why child maltreatment researchers should include children's disability status in their maltreatment studies. *Child Abuse & Neglect*, 29(2), 147–151. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2004.09.002>
- Koivula, T., Ellonen, N., Janson, S., Jernbro, C., Huhtala, H., & Paavilainen, E. (2018). Psychological and physical violence towards children with disabilities in Finland and Sweden. *Journal of Child Health Care*, 22(3), 317–331. <https://doi.org/10.1177/1367493518757379>
- Krebs, C. (2014). Measuring sexual victimization: On what fronts is the jury still out and do we need it to come in? *Trauma, Violence, & Abuse*, 15(3), 170–180. <https://doi.org/10.1177/1524838014521028>
- Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B., & Lozano, R. (2002). *World Report on Violence and Health*. World Health Organization.
- Lawson, M., Piel, M. H., & Simon, M. (2020). Child maltreatment during the COVID-19 pandemic: Consequences of parental job loss on psychological and physical abuse towards children. *Child abuse & neglect*, 110, 104709.

- Legano, L. A., Desch, L. W., Messner, S. A., Idzerda, S., Flaherty, E. G., COUNCIL ON CHILD ABUSE AND NEGLECT, COUNCIL ON CHILDREN WITH DISABILITIES, Haney, S. B., Sirotnak, A. P., Gavril, A. R., Girardet, R. G., Hoffert Gilmartin, A. B., Laskey, A., Mohr, B. A., Nienow, S. M., Rosado, N., Kuo, D. Z., Apkon, S., Davidson, L. F., ... Yin, L. (2021). Maltreatment of Children With Disabilities. *Pediatrics*, 147(5), e2021050920. <https://doi.org/10.1542/peds.2021-050920>
- Lepistö, S., Joronen, K., Åstedt-Kurki, P., Luukkaala, T., & Paavilainen, E. (2012). Subjective Well-Being in Finnish Adolescents Experiencing Family Violence. *Journal of Family Nursing*, 18(2), 200–233. <https://doi.org/10.1177/1074840711435171>
- Lorenc, T., Clayton, S., Neary, D., Whitehead, M., Petticrew, M., Thomson, H., Cummins, S., Sowden, A., & Renton, A. (2012). Crime, fear of crime, environment, and mental health and wellbeing: Mapping review of theories and causal pathways. *Health & Place*, 18(4), 757–765. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2012.04.001>
- Løvgren, M., Frøyland, L. R., Høgestøl, A., Kotsadam, A., & Bjørnebekk, O. L. (2024). *Nasjonal trygghetsundersøkelse 2023* (13; NOVA Rapport). NOVA, OsloMet. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3184220>
- Maclean, M. J., Sims, S., Bower, C., Leonard, H., Stanley, F. J., & O'Donnell, M. (2017). Maltreatment Risk Among Children With Disabilities. *Pediatrics*, 139(4), e20161817. <https://doi.org/10.1542/peds.2016-1817>
- Magyar, J. L., & Keyes, C. L. M. (2019). Defining, measuring, and applying subjective well-being. In M. W. Gallagher & S. J. Lopez (Eds.), *Positive psychological assessment: A handbook of models and measures* (2nd ed.). (pp. 389–415). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/0000138-025>
- Martins, P. C., Matos, C. D., & Sani, A. I. (2023). Parental stress and risk of child abuse: The role of socioeconomic status. *Children and Youth Services Review*, 148, 106879.
- Masten, A. S., Lucke, C. M., Nelson, K. M., & Stallworthy, I. C. (2021). Resilience in Development and Psychopathology: Multisystem Perspectives. *Annual Review of Clinical Psychology*, 17(1), 521–549. <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-081219-120307>
- Masten, A. S., & Wright, M. O. (1998). Cumulative Risk and Protection Models of Child Maltreatment. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 2(1), 7–30. https://doi.org/10.1300/J146v02n01_02
- McElvaney, R. (2015). Disclosure of child sexual abuse: Delays, non-disclosure and partial disclosure. What the research tells us and implications for practice. *Child Abuse Review*, 24(3), 159–169.
- McIntyre, J. K., & Spatz Widom, C. (2011). Childhood Victimization and Crime Victimization. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(4), 640–663. <https://doi.org/10.1177/0886260510365868>
- McLaughlin, K. A., & Lambert, H. K. (2017). Child trauma exposure and psychopathology: Mechanisms of risk and resilience. *Current Opinion in Psychology*, 14, 29–34. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2016.10.004>
- Meinck, F., Steinert, J. I., Sethi, D., Gilbert, R., Bellis, M. A., Mikton, C., Alink, L., & Baban, A. (2016). *Measuring and monitoring national prevalence of child maltreatment: A practical handbook* (p. 49) [Handbook]. World Health Organization. https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/317505/Measuring-monitoring-national-prevalence-child-maltreatment-practical-handbook.pdf
- Meisel, S. N., Colder, C. R., Bowker, J. C., & Hussong, A. M. (2018). A longitudinal examination of mediational pathways linking chronic victimization and exclusion to adolescent alcohol use. *Developmental Psychology*, 54(9), 1795–1808. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/dev0000569>
- Mielitynen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., Fagerlund, M., & Ellonen, N. (2023). *Experiences of violence among children and young people in 2022 Prevalence, characteristics and related changes in 1988–2022* (5). Ministry of Social Affairs and Health. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5>
- Miley, L. N., Fox, B., Muniz, C. N., Perkins, R., & DeLisi, M. (2020). Does childhood victimization predict specific adolescent offending? An analysis of generality versus specificity in the victim-offender overlap. *Child Abuse & Neglect*, 101, 104328. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104328>

- Moffitt, T. E., Arseneault, L., Belsky, D., Dickson, N., Hancox, R. J., Harrington, H., Houts, R., Poulton, R., Roberts, B. W., Ross, S., Sears, M. R., Thomson, W. M., & Caspi, A. (2011). A gradient of childhood self-control predicts health, wealth, and public safety. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 108(7), 2693–2698. <https://doi.org/10.1073/pnas.1010076108>
- Moreira, A. L., Yunes, M. A. M., & Martins, L. F. (2023). Children's subjective well-being and the protective role of friendships, school satisfaction and neighborhood in the face of peer victimization. *Children and Youth Services Review*, 155, 107177. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2023.107177>
- Mossige, S., & Stefansen, K. (2016). Vold og overgrep mot barn og unge Omfang og utviklingstrekk 2007–2015 (5). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).
- Nurius, P., LaValley, K., & Kim, M.-H. (2020). Victimization, Poverty, and Resilience Resources: Stress Process Considerations for Adolescent Mental Health. *School Mental Health*, 12(1), 124–135. <https://doi.org/10.1007/s12310-019-09335-z>
- Ormel, J., Oerlemans, A. M., Raven, D., Laceulle, O. M., Hartman, C. A., Veenstra, R., ... & Oldehinkel, A. J. (2017). Functional outcomes of child and adolescent mental disorders. Current disorder most important but psychiatric history matters as well. *Psychological Medicine*, 47(7), 1271–1282.
- Osgood, D. W., Wilson, J. K., O'Malley, P. M., Bachman, J. G., & Johnston, L. D. (1996). Routine Activities and Individual Deviant Behavior. *American Sociological Review*, 61(4), 635. <https://doi.org/10.2307/2096397>
- Pape, H., & Rossow, I. (2007). Farlig fyll. Overstadig drikking og problemer knyttet til alkoholbruk blant skoleungdom. *Tidsskrift for Ungdomsforskning*, 7(1), 113–125.
- Park, N. (2004). The Role of Subjective Well-Being in Positive Youth Development. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 591(1), 25–39. <https://doi.org/10.1177/0002716203260078>
- Poteat, V. P., Mereish, E. H., DiGiovanni, C. D., & Koenig, B. W. (2011). The effects of general and homophobic victimization on adolescents' psychosocial and educational concerns: The importance of intersecting identities and parent support. *Journal of Counseling Psychology*, 58(4), 597–609. <https://doi.org/10.1037/a0025095>
- Rafferty, J. (2021). Childhood Abuse Among Transgender Youth: A Trauma-Informed Approach. *Pediatrics*, 148(2), e2021050216. <https://doi.org/10.1542/peds.2021-050216>
- Riggs, S. A., & Kaminski, P. (2019). Childhood emotional abuse, adult attachment, and depression as predictors of relational adjustment and psychological aggression. In N. D. Reyon (Ed.), *The Effect of Childhood Emotional Maltreatment on later intimate relationships* (pp. 75–104). Routledge.
- Rimes, K. A., Goodship, N., Ussher, G., Baker, D., & West, E. (2020). Non-binary and binary transgender youth: Comparison of mental health, self-harm, suicidality, substance use and victimization experiences. In *Non-binary and Genderqueer Genders* (1st ed., p. 11). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003015888-11/non-binary-binary-transgender-youth-comparison-mental-health-self-harm-suicidality-substance-use-victimization-experiences-katharine-rimes-nicola-goodship-greg-usscher-dan-baker-elizabeth-west>
- Rueness, J., Augusti, E., Strøm, I. F., Wentzel-Larsen, T., & Myhre, M. C. (2020). Adolescent abuse victims displayed physical health complaints and trauma symptoms during post disclosure interviews. *Acta Paediatrica*, 109(11), 2409–2415. <https://doi.org/10.1111/apa.15244>
- Saarento, S., Kärnä, A., Hodges, E. V., & Salmivalli, C. (2013). Student-, classroom-, and school-level risk factors for victimization. *Journal of School Psychology*, 51(3), 421–434.
- Sampson, R. J., & Lauritsen, J. L. (1994). Violent victimization and offending: Individual-, situational-, and community-level risk factors. In A. J. Reiss & J. A. Roth (Eds.), *Understanding and preventing violence*, Vol. 3. *Social influences* (Vol. 3, pp. 1–114). National Academy Press.
- Schreck, C. J., & Stewart, E. A. (2012). The Victim-Offender Overlap and Its Implications for Juvenile Justice. In D. M. Bishop & B. C. Feld (Eds.), *The Oxford Handbook of Juvenile Crime and Juvenile Justice* (1st ed., pp. 47–69). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195385106.013.0003>

- Shepherd, J. P., Sutherland, I., & Newcombe, R. G. (2006). Relations between alcohol, violence and victimization in adolescence. *Journal of Adolescence*, 29(4), 539–553. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2006.06.005>
- Skinner, G. C., Bywaters, P. W., & Kennedy, E. (2023). A review of the relationship between poverty and child abuse and neglect: Insights from scoping reviews, systematic reviews and meta-analyses. *Child Abuse Review*, 32(2), e2795.
- Statistisk sentralbyrå (2025a). 08634: Personoffer for anmeldte lovbrudd, etter alder, statistikkvariabel, år og lovbruddstype.
- Statistisk sentralbyrå (2025b). Personoffer for anmeldte lovbrudd, personoffer for eiendomstyveri og vold og mishandling, etter måleenhetvariabel, alder, statistikkvariabel, år og antall lovbrudd.
- Statistisk sentralbyrå (2025c). 09410: Siktelser mot personer, etter lovbruddstype, alder, statistikkvariabel og år.
- Stefansen, K., Frøyland, L. R., & Overlien, C. (2021). Incapacitated sexual assault among youths: Beyond the perpetrator tactics framework. *Journal of Youth Studies*, 24(10), 1373–1387. <https://doi.org/10.1080/13676261.2020.1844172>
- Steinberg, L. (2004). Risk Taking in Adolescence: What Changes, and Why? *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1021(1), 51–58. <https://doi.org/10.1196/annals.1308.005>
- Strandberg, T., Lunde, A. L., Audestad, P., & Tveter, P. (2024, 5. Mai). Rus, psykiatri og barnefamilier i samme blokk: -Heroin i fjerde, hasj i femte og piller i sjette. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/oslo/i/OQP18o/rusavhengige-bosettes-sammen-med-rusfrie-mer-tilgjengelig-narkotika-i-kommunal-bolig-enn-paa-plata>
- Strøm, I. F., Aakvaag, H. F., Nissen, A., Skaug, A. D., Seifert, L. C., Nielsen, M. B., & Dale, M. T. G. (2025). The prevalence of childhood bullying and violence victimization and subsequent risk of adult revictimization in the Norwegian population: A cross-sectional study. *Journal of Traumatic Stress*, 38(3), 458–469. <https://doi.org/10.1002/jts.23145>
- Tanksley, P. T., Barnes, J. C., Boutwell, B. B., Arseneault, L., Caspi, A., Danese, A., Fisher, H. L., & Moffitt, T. E. (2020). Identifying psychological pathways to polyvictimization: Evidence from a longitudinal cohort study of twins from the UK. *Journal of Experimental Criminology*, 16(3), 431–461. <https://doi.org/10.1007/s11292-020-09422-1>
- Thoma, B. C., Rezeppa, T. L., Choukas-Bradley, S., Salk, R. H., & Marshal, M. P. (2021). Disparities in Childhood Abuse Between Transgender and Cisgender Adolescents. *Pediatrics*, 148(2), e2020016907. <https://doi.org/10.1542/peds.2020-016907>
- Tokle, R., Buvik, K., Stefansen, K., & Solstad, G. M. (2024). Safety strategies, status positioning and gendered double standards: Adolescents' narratives of sexualised risk in alcohol intoxication contexts. *Journal of Youth Studies*, 27(6), 835–850. <https://doi.org/10.1080/13676261.2023.2174010>
- Tremblay, R. E. (2006). Prevention of Youth Violence: Why not Start at the Beginning? *Journal of Abnormal Child Psychology*, 34(4), 480–486. <https://doi.org/10.1007/s10802-006-9038-7>
- Tseloni, A., & Zarafonitou, C. (2008). Fear of Crime and Victimization: A Multivariate Multilevel Analysis of Competing Measurements. *European Journal of Criminology*, 5(4), 387–409. <https://doi.org/10.1177/1477370808095123>
- Tura, F., Nomikos, E., & Betts, L. R. (2023). Prevalence and Predictors of Poly-Victimization of Adolescents in England and Wales. *Journal of Interpersonal Violence*, 38(5–6), 4688–4713. <https://doi.org/10.1177/08862605221118967>
- Turner, H. A., Finkelhor, D., Shattuck, A., Hamby, S., & Mitchell, K. (2015). Beyond bullying: Aggravating elements of peer victimization episodes. *School Psychology Quarterly*, 30(3), 366–384. <https://doi.org/10.1037/spq0000058>
- Umblijs, J., von Simson, K. & Mohn, F.A. (2019). *Boligens betydning for annen velferd: en gjennomgang av nasjonal og internasjonal forskning* (2019:1). Institutt for samfunnsforskning.

- Verhage, V., Reijneveld, S. A., Wunderink, C., Grietens, H., Almansa, J., & Jansen, D. E. (2022). Care improves self-reported daily functioning of adolescents with emotional and behavioural problems. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 31(11), 1685-1693.
- Wang, W., Livingston, J. A., Nickerson, A. B., & Testa, M. (2024). Joint trajectories of bullying victimization and sexual harassment victimization as predictors of adolescent alcohol use. *Psychology of Addictive Behaviors*, 38(3), 383–396. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/adb0001005>
- Wolf, J. P., Freisthler, B., & Chadwick, C. (2021). Stress, alcohol use, and punitive parenting during the COVID-19 pandemic. *Child Abuse & Neglect*, 117, 105090.
- Wolfe, D. A., & McIsaac, C. (2011). Distinguishing between poor/dysfunctional parenting and child emotional maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 35(10), 802-813.
- Ybarra, M. L., Goodman, K. L., Saewyc, E., Scheer, J. R., & Stroem, I. F. (2022). Youth Characteristics Associated With Sexual Violence Perpetration Among Transgender Boys and Girls, Cisgender Boys and Girls, and Nonbinary Youth. *JAMA Network Open*, 5(6), e2215863. <https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2022.15863>
- Øverlien, C., Kruse, A. E., Helseth, H., Korkmaz, S., Todd-Kvam, M., & Haugen, L. E. A. (2024). *Nesten innafor* (3: 2024). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress: Oslo

Appendiks

Tabell A.1. Omsorgssvikt i oppveksten for jenter og gutter

	Aldri/sjelden		Ofte/alltid	
	Jenter	Gutter	Jenter	Gutter
Foreldrene mine har vært så påvirket av alkohol, narkotika eller medisiner at de ikke kunne ta vare på meg	92 %	3 %	2 %	1 %
Jeg har følt at noen i familien var glad i meg	7 %	3 %	89 %	90 %
Jeg visste at foreldrene mine eller noen i familien min kunne passe på meg og beskytte meg	5 %	3 %	91 %	90 %
Jeg synes det er fint å være hjemme sammen med familien min	14 %	5 %	82 %	89 %

Merk: missing varierer mellom 1,5 % og 2,3 % for jenter og mellom 2,6 % og 3,5 % for gutter.

Tabell A.2. Psykisk vold i hjemmet i oppveksten for gutter og jenter

	jenter	gutter
Gjort narr av deg på en sårende måte	24 %	8 %
Sagt at du var dum eller aldri får til noen ting	22 %	9 %
Truet med å gå fra deg eller sende deg bort	13 %	5 %
Truet med å slå eller skade deg	7 %	3 %
Låst deg ute fra hjemmet ditt	4 %	2 %
Låst deg i en kjeller, bod eller liknende	3 %	1 %
Truet med å ødelegge eller skade noe eller noen du bryr deg om	11 %	7 %

Tabell A.3. Fysisk vold i hjemmet i oppveksten for jenter og gutter

	jenter	gutter
Lugget eller kløpet deg	9 %	5 %
Ristet eller dyttet deg voldsomt	8 %	5 %
Slått deg med flat hånd	5 %	3 %
Slått deg med knyttneven eller hard gjenstand	2 %	1 %
Sparket deg	3 %	2 %
Banket deg opp	1 %	1 %

Tabell A.4. Vitne til vold i hjemmet i oppveksten for gutter og jenter

	jenter	gutter
Dyttet eller ristet voldsomt	5 %	2 %
Slått	4 %	2 %
Banket eller fått juling	1 %	1 %
Utsatt for noe annet voldelig	4 %	2 %

Tabell A.5. Bekymringer for å utsettes for kriminelle handlinger for gutter og jenter i 2024 (hvor ofte har du bekymret deg for dette i 2024...)

	Veldig eller ganske ofte (jenter)	Veldig eller ganske ofte (gutter)
At noen skal lure deg for penger på internett	5 %	4 %
At noen skal stjele noe fra deg	9 %	7 %
At noen skal ødelegge tingene dine med vilje (hærverk)	11 %	7 %
At en annen skal late som de er deg (identitetstyveri)	3 %	2 %
At bilder, videoer eller informasjon om deg skal bli spredt mot din vilje	19 %	10 %
At noen skal bryte seg inn i huset ditt og ta ting	8 %	2 %
At noen skal utsette deg for fysisk vold (for eksempel slag, spark, skade deg med kniv eller andre gjenstander)	10 %	6 %
At noen skal utsette deg for seksuelle overgrep eller krenkelser (gjøre seksuelle ting mot din vilje)	9 %	1 %
At noen skal rane deg med vold eller trusler om vold	5 %	3 %
At noen du kjenner skal bli utsatt for noe kriminelt	12 %	8 %
At du eller noen du kjenner skal oppleve en terrorhendelse	6 %	5 %

Tabell A.6. Ikke-seksuell trakassering for gutter og jenter i 2024

	Ja, totalt (jenter)	Ja, totalt (gutter)
Noen kalte deg for stygge ting, gjorde narr av deg eller ertet deg på en sårende måte	59 %	46 %
Noen har ignorert deg eller holdt deg utenfor eller fått noen andre til å gjøre det	55 %	31 %
Noen har spredt falske rykter om deg eller delt noe som var privat (for eksempel noe du har skrevet eller bilder av deg)	40 %	27 %
Noen har slått, sparket, dyttet, ristet eller truet med å skade deg	21 %	26 %

Tabell A.7. Identitets- og vinningskriminalitet begått mot jenter og gutter i 2024

	Jenter	Gutter
Noen har brukt dine personopplysninger, bankkort eller pass mot din vilje (også kalt "identitetstyveri")	2 %	2 %
Noen har lurt deg for penger når du har kjøpt eller solgt noe. For eksempel at du ikke har fått en vare som du har betalt for eller at du ikke har fått betalt for en vare du har solgt.	8 %	8 %
Noen har brukt din vipps, bankkortet ditt eller andre personopplysninger om deg for å få tak i penger eller verdisaker	1 %	2 %
Noen har tatt noe fra deg og aldri gitt det tilbake. Ting som for eksempel en mobil, airpods, sykkel, elsparkesykkel, solbriller, veske, penger, klokke, klær, eller noe annet	20 %	11 %
Noen har tatt noe fra huset ditt som tilhører familien din eller noen du bor med og aldri gitt det tilbake. Ting som en TV, høyttalere, bil eller noe annet	3 %	2 %
Noen har begått innbrudd i hjemmet ditt	1 %	1 %
Noen har ranet eller forsøkt å rane deg med trusler om vold eller vold	1 %	3 %

Tabell A.8. Utsatthet for fysisk vold utenfor hjemmet blant gutter og jenter i 2024

	Jenter	Gutter
Lugget eller kløpet deg	16 %	22 %
Ristet deg eller dyttet deg voldsomt	15 %	23 %
Slått deg med flat hånd	13 %	20 %
Slått deg med knyttneven eller hard gjenstand	8 %	14 %
Sparket deg	17 %	22 %
Banket deg opp	2 %	4 %

Tabell A.9. Utsatthet for seksuelle overgrep begått av en voksen blant gutter og jenter i 2024

	Jenter	Gutter
Vist deg private deler av kroppen sin (tiss, rumpe eller pupper)	7 %	3 %
Fått deg til å vise private deler av kroppen din	2 %	1 %
Fått deg til å ta på hans eller hennes private kroppsdeler	1 %	1 %
Tatt på dine private kroppsdeler	2 %	1 %
Hatt sex med deg (fingret, sugd, slikket, runket, samleie)	1 %	1 %

Tabell A.10. Utsatthet for seksuelle krenkelser og overgrep begått av jevnaldrende blant gutter og jenter i 2024

	Jenter	Gutter
Kysset deg	11 %	6 %
Vist deg private deler av kroppen sin (tiss, rumpe eller pupper)	13 %	5 %
Fått deg til å vise private deler av kroppen din	6 %	1 %
Fått deg til å ta på hans eller hennes private kroppsdel	5 %	2 %
Tatt på dine private kroppsdel	8 %	3 %
Hatt sex med deg (fingret, sugd, slikket, runket, samleie)	4 %	1 %

Tabell A.11. Utsatthet for seksuelle krenkelser og overgrep på nettet blant gutter og jenter i 2024

	Jenter	Gutter
Noen har sendt deg bilder eller videoer av sine private kroppsdel (tiss, rumpe, eller pupper)	23 %	7 %
Noen har tatt bilde eller filmet deg under seksuelle handlinger	2 %	1 %
Noen har delt eller spredt bilder eller video av deg som viser deg på en seksuell måte	4 %	2 %
Du har tatt på dine private kroppsdel eller hatt sex med deg selv mens noen så deg på bilde eller video	1 %	0 %
Du har sendt eller lagt ut seksuelle meldinger (tekst, video eller bilde)	2 %	1 %

Merk. Her telles kun handlinger som ungdommene har sagt at de ikke ønsket å delta i, eller ble lurt, presset eller truet til å gjøre.

Tabell A.12. Overlapp mellom ulike former for utsatthet og egen norm og regelbrytende atferd.

	Butikktveri	Hærverk	Tagging	Sniking	Ute på natta	Skulking	Ingen regel- brytende adferd
Bekymringer for å bli utsatt for lovbrudd	45 %	54 %	55 %	40 %	48 %	42 %	20 %
Trakassering	79 %	83 %	85 %	74 %	84 %	80 %	52 %
Vinningskriminalitet	43 %	46 %	52 %	34 %	45 %	36 %	13 %
Seksuelle krenkelser på nett	29 %	31 %	34 %	25 %	36 %	28 %	8 %
Seksuelle krenkelser på nett, ekskl. bilder	12 %	12 %	15 %	7 %	15 %	9 %	2 %
Seksuelle krenkelser fra jevnaldrende	35 %	34 %	43 %	25 %	40 %	29 %	8 %
Seksuelle krenkelser med kontakt fra jevnaldrende	30 %	29 %	37 %	19 %	35 %	22 %	5 %
Seksuelle krenkelser fra voksne	16 %	19 %	28 %	10 %	17 %	12 %	3 %
Seksuelle krenkelser med kontakt fra voksne	7 %	8 %	12 %	4 %	8 %	5 %	1 %
Mindre alvorlig fysisk vold fra noen utenfor familien	50 %	59 %	55 %	39 %	49 %	42 %	21 %
Alvorlig fysisk vold fra noen utenfor familien	39 %	46 %	44 %	29 %	39 %	32 %	15 %
Mindre alvorlig fysisk vold fra voksen omsorgsperson	29 %	30 %	35 %	20 %	27 %	21 %	5 %
Alvorlig fysisk vold fra omsorgsperson	9 %	11 %	13 %	7 %	11 %	7 %	1 %
Vitne til vold i hjemmet	14 %	16 %	20 %	9 %	16 %	11 %	3 %
Psykisk vold fra voksen omsorgsperson	40 %	43 %	47 %	31 %	43 %	34 %	10 %
Omsorgssvikt	16 %	17 %	22 %	10 %	18 %	14 %	6 %

Denne rapporten presenterer funn fra Trygg og Ung-studien, en nasjonal spørreundersøkelse om ungdoms utsatthet for vold, overgrep, trakassering, digitale krenkelser og andre potensielle lovbrudd. Undersøkelsen inkluderer svar fra 6 721 ungdommer i alderen 12 til 16 år, og gir viktig innsikt i hvordan unge selv opplever utsatthet og bekymringer for lovbrudd i hverdagen.

Resultatene viser at mange ungdommer utsettes for ulike former for uønskede hendelser og lovbrudd. Samtidig er ungdom bekymret for å utsettes, og digitale krenkelser vekker særlig stor bekymring. Ulike former for utsatthet henger sammen, og ungdom som opplever én type utsatthet, rapporterer ofte også om andre former for utsatthet. Jentene oppgir oftere enn guttene at de har vært utsatt, og de uttrykker også høyere grad av bekymring og utrygghet.

Studien viser samtidig at skillet mellom hendelser som regnes som lovbrudd og hendelser som «bare» er ubehagelig eller krenkende ikke alltid er klart – og at mange hendelser som ungdom opplever som belastende, ikke nødvendigvis omfattes av juridiske definisjoner. I tillegg viser studien en klar sammenheng mellom utsatthet i hjemmet og ytterligere former for utsatthet, også utenfor hjemmet, i mange tilfeller på skolen. Dette understreker behovet for et bredt forebyggingsarbeid som ikke bare inkluderer justissektoren, men også blant annet barne- og familiesektoren, utdanningssektoren, og helsesektoren.

Trygg og Ung-studien er gjennomført på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet. Datainnsamlingen ble gjennomført i totalt 39 ungdomsskoler, vinteren 2025. Ungdommene samtykket selv til deltakelse i tråd med forskrift om barns rett til å samtykke til forskning mellom 12 og 16 år (Helseforskingloven § 17).

**Rapporter kan lastes ned
fra www.nkvts.no**

ISSN 0809-9103

ISBN 978-82-8122-196-3 (Trykk)

ISBN 978-82-8122-194-9 (PDF)

Rapport nr. 3 2025